

NOVÝ ŠLESVIK-HOLŠTÝN — UNIVERSITA
V LIBERCI A PARUKY V BENÁTKÁCH —
PRAŽSKÉ DĚVEČKY — MASOPŮST
„CUM SUA CAUSA“ — DUŠEVNÍ ZÁTIŠÍ

△ V Praze 27. ledna.

V indickém bájesloví je jeden pták a ten se jmenuje Čataka. Je božského původu, to se rozumí samo sebou; co se ale nerozumí samo sebou, je, že Čataka nehasí žízeň vodou snad pozemskou, nýbrž hned oblaky. Tak vypravuje indické bájesloví, jehož studium slavné redakci Tagesbote doporučujem co nejupřímněji. Sl. redakce Tagesbote není sice podle indického nebo indiánského bájesloví původu božského, což se samo sebou rozumí; žízeň svou nadpozemskou nehasí ale přece nápoji nám ostatním smrtelníkům příjemnými a zdravými, nýbrž à la Čataka jen oblaky každý okamžik jiný tvar nabývajícími. Teď právě žízni po pomstě, že je zákon o rovnoprávnosti potvrzen, on nechce a nechce rovnoprávnost, ač je národ německý „nejspravedlivější na světě“, on chce a musí panovat, ač národ německý „nikdy se nadvlády nad ostatními národy nedomáhá“. Čataka-Tagesbote polyká nyní oblakové fantomy křížáckých válek naproti Čechům, on prorokuje, že Čechy propadnou osudu Šlesvik-Holštýnu. Obrazotvornost jeho vidí nejspíš již, jak na Pavelském náměstí ve Frankfurtu, Pod lipami v Berlíně, kolem bělohorské sochy v Mnichově, všude — všude, kde mladé, jedno jediné německé srdce, zlatovlasí jinochové tlačí se nadšeně kolem verbovnických stolků, na nichž válečné pivo a velkoněmecké šunky, aby přijali deset tolarů pruských „na ruku“ a k boku meč na ty zlopověstné Čechy, kteří pořád ještě chtějí žít. Tagesbote nezůstane posledním mezi hrdinami, srdnatě praští perem konečně do smetí a v nejčistším zápalu rozloučí se s rodinou a vyjde ven k velké armádě, aby se stal lifrantem. Avšak zdvořile nyní s tím pánem: vyzval nás k boji a k duelantu třeba vždy zdvořilosti, protože nikdy nevíme, kdy sobě ho pánbůh povolá!

Snad pro nastávající boj ten má býti nyní již německá tech-

nika a německá universita, aby se vědělo v nejnepříznivějším případě, jak Čechy rozdělit. Ve vší opravdivosti mluví prý již jistí lidé o tom, že by nová německá universita mohla být zařízena raděj hned v Liberci, rozkládajíc se po neschůdných sice, avšak vědě německé zajisté přístupných kopcích a zhlížejíc se nezkaleným zrakem v kalných vodách libereckého potoku. Žeť pak ti lidé nechtějí pochopit, že může být mír mezi dvěma národy, jen když panuje mezi nimi spravedlnost, právo rovné! Celý svět by oblažili jednou uniformou, jedním jazykem, totiž svým. Benátská republika zakázala kdys nosení paruk, soudní rada „dei dieci“ pravila, že paruky „vyvolávají jistou totožnost fysiognomií, která snadno může mít *zlé* následky“. Ovšem Tagesbotovi se ještě nic nestalo, Tagesbote nebojí se žádných následků, ani těch, které pro *jeho* lidi pojít mohou. On počítá tuze na naši mírnost a spravedlivost, a třeba by trpělivost naše jižjiž docházela, musíme přece poklonu nám činěnou uznat.

Nevím ale, proč sebe a jiné nudím tím bojechtivým Tagesbotem, jehož rozumové šediny řadí ho již mezi lidi, kteří by dle pořekadla „také nemohli být více kadetem“. Vždyť se oň ani jeho vídenští kolegové nestarají, tím méně aby se Praha proň bouřila. Praha se nyní bouří ovšem, ale pro něco jiného. Lid má především neskonalou radost z toho, že sněm se vyslovil proti bití čeledínů. Děvečky běhají po kněhkupectvích, aby sobě koupily podobiznu doktora Grohmana. Doktor Grohmann má je všechny pro sebe, jsou do něho vesměs zamilovány. Není divu,

snad teď — tou aspoň nadějí se srdce kojí —
nechají páni služky spíše na pokoji,

praví staré verše. Snad již středověký veršovec předvídal „úpadek lavice“, pro niž je rytířům a knapům našim takový žal. Rytířství střemhlav klesá, rytířské rámě počíná hnít, — dřív jim vzali turnaje a jiné tlučení *sebe*, teď jim berou i bití jiných!

A v Praze je druhá bouř pro krátkost masopůstu. Le-

tošní je tak krátký, že v jeho chvatu ani zamilované inserty pořádně ještě nerozkvítají. Zamilovaných lidí je prý ovšem dost, neboť je vždy dost nerozvážných, kteří nepomyslejí, „je-li služba panská již obtížna, že je služba dámská někdy až k zoufání“. Takový ženský pán neptá se nikdy po důvodech, on svého služebníka trápí bez důvodů všech, jakž věděl již starý Kálidása.

Jen v divadle a literatuře není co do původního žádných bouřlivých výjevů. Petr Vok zmizel skromně z repertoáru, vykonav ostatně literární svou misi a poučiv nás nanovo, že jako není každá komedie hned kusem v lidstva historii, není také kus historie hnedky dobrou komedií. A v literatuře? „Musíme být rádi, můžem-li někdy vytisknout alespoň nějaký feuilleton,“ pravil ondy kdosi a měl pravdu.

Po každém českém plesu dozajista
vylíhne nějaký se novelista;
za každým českým děvčetem
setkáš se s nějakým pěvčetem;
za každou českou literou
setkáš se s pilným Šemberou: —
a přec žalob je a stesků všude,
že písemnictví české až strach chudé.

Není ani jaro ani zima!

NÁRODNÍ LISTY 28. ledna 1866

FEDERALISTA FRIEDRICH RÜCKERT †
EPISODA V PŘEDNÁŠCE
NEJNOVĚJŠÍ ODYSSEA
POZOR NA — TAKT!

△ V Praze 6. února.

Němcům umřel tyto dny básník Friedrich Rückert. Ve svém písemnictví máme příliš málo z krásných veršů jeho přeloženo, než abychom říci mohli, že umřel také nám. Avšak Rückert byl vzorem rázného vlastence, jeho znělky dýší nejupřímnější láskou k vlasti, k svobodě, jeho poučné verše jsou zrcadlem moudrosti, jakéž dovedl se zmocnit na duševním poli nejrozmanitějších národů, — a takovému muži budiž věnováno všude slovo uznávající.

Mimo to byl ale Rückert rozhodným federalistou a federace dovedla ho až básnicky nadchnout. Sám Tagesbote cituje krásné Rückertovy verše:

Wenn die Rose selbst sich schmückt,
schmückt sie auch den Garten.

Možno-li autonomii krásněj opěvati! Také růže česká, samu sebe kráslíc, ozdobí zároveň celou zahradu rakouskou. Rückert je mrtev, ať žije Kuh!

Velmi brzy dojdeme výše, s kteréž nebude nám více lze posouditi, kdo opravdu Čechem, kdo opravdu Němcem. Němci, kteří jsou v duševní výši vždy trochu výš než my, mají již jednotlivé osobnosti, které — praničeho více nerozeznávají. Co taková osobnost osvědčil se tyto dny muž náležející k onomu hloučku, který chce mít zvláštní německou techniku proto, že zvláštní německé divadlo požívá *větší* subvence než české. Muž ten je tedy profesorem, — počkejte ale!

Pan profesor ten sedí na katedru a namáhá se právě, aby se mu povedlo vyslovit jméno, ve kterém je jedno „ř“. Pan profesor se sice nedívá dolů na své „německé“ posluchačstvo, jeho duch tuší ale přec, že vždy devět tváří vedle sebe při na-

máhání jeho se usmívá a teprv desátá klidna zůstává. Tušení to ho tak popudí, že zarazí v přednášce, že hlavu zdvihne a tónem upřímným zvěstuje: „Já vás ubezpečuju, pánové, že citovaný muž je Němec, — vždyť se píše ‚rz‘!“

Ústa devíti desetin posluchačstva mimovolně se odevrou a zadržovaný dřívě smích vypukne hlasitě.

„Vy mně nevěříte, pánové?“ volá pan profesor již velmi pohoršen. „Muž ten je skutečně Němec — vždyť je jeho bratr *hejtmanem*!“ Důvod tak mocný vzbudil ale náhle tak mocný zase smích, že pan profesor musil chtě nechtě přestat v národnostních důkazech svých. Posluchačstvo jeho odcházelo ale s krásným tím vědomím, že dnešní přednáška páně profesora byla nejpříjemnější z dosavadních páně profesora-vých!

Když jsem již ve vypravování denních anekdot, chci vypravovat ještě jednu. Přihodila se totiž kás umělecká odyssea. Osoby a krajiny nechám v mystické mlze — snad se najde Homér nějaký zvláště ostrovtipný, který v básnické divinaci své uhodne jmena, a Preller nějaký zvláště poetický, který dovede si k tomu vykreslit „odyssejské krajiny“.

Je ve větším jednom městě — počínám vypravovat — divadlo a v menším jednom městě také divadlo. A menšoměstské to divadlo je jakoby „vlastnoručním“ dítětem divadla většoměstského a totono stará se o onono láskou skutečně otcovskou a posílá mu na posilněnou pochoutky a pamlsky rozličné, mluvené i zpívané, tančené i malované. I poslána jest divadlu synáčkovi tyto dny zase jedna pamlska, která zpívá hlasem barytonovým, a to barytonem vysokým.

Vysoký baryton velmi se obecnstvu líbil a bylo již zjevno, že po druhé se bude líbit ještě víc a že naplní divadlo ještě víc. To ale překáželo velmi těm, kdož těšili se na dobré *své* benefiční večery, a také těm, kdož se těšili s těšícími. I pravili si řkouce: „Beztoho není nyní doba přílišné návštěvy, je masopust, jsou plesy, jsou svatby, nač potřebuje být ještě také baryton! Ať jde Benjamin k Egyptským!“ A přišla pravá ruka divadla toho k barytonu a podala mu napsanou zvěst, že má ihned odebrat se domů. A sebrav vysoké F své naložil se

baryton ihned do kupé druhé třídy a přijel domů k velkému podivení všech těch, které ani nenapadlo, že původní program může dojít ještě původnější mutace. Pravá ale nadzminěná ruka zaslala s bezděčně cestujícím barytonem zároveň list jakž takž psaný s omluvou, že „při druhém představení *mohlo* být prázdné“ a to že by vysokého barytona bylo „*zajisté* mrzelo“. Není nad outlocit! —

Mezitím co si ostatní svět hraje, počíná se v prozatímním světě na pražském nábřeží připravovat něco opravdového. Jsou lidé, kteří posud ještě nemohou strávit „Branibory“, což bychom jim ze stanoviska *historického* ovšem třeba odpustili. Že ale z nenávisti své nechávají vyplývat konsekvence, jež jsou s to, aby nejen posavadní nějakou tu harmonii zničily, nýbrž i pořádnou bouř vyvolaly, k tomu nebudeme mlčet nikdy! Radil bych, aby užil ten, kohož se týká, veškerého „taktu“ svého a nevyzýval veřejnost a nepopuzoval jednotlivců zbytečně. Sic dovedem my pak zase vyvolat otázky dříve netušené a také *zajisté* — nekýžené. Již mnohý, zahrává sobě, spálil se!

Benoitonův nádějný synek praví: „Sláva je také jen škan-dál!“ Třeba platilo v některém koutě pařížském, v Praze se v to nevěří.

NÁRODNÍ LISTY 7. února 1866

BEZ TVÁŘNOSTI O TVÁŘÍCH
NEOBYČEJNĚ MALÝ OBR
NĚMCI NEMAJÍ POSUD MOUDRÉ
LITERATURY — PRAHA A SOBOTKA
SNĚMOVNÍ VELKOMYSLNOST
PÍSMO KLACKOVÉ

△ V Praze 24. února.

Minulý týden nemá pro mne žádnou tvář. Můj „bratr ve feuilletonu“ převzal mně Schulze, který umí dělat líce, obličej, tvářnosti atd. a skoro jediným byl, který dodal zábavám minulého téhodne, a tedy témdni celému (neboť což jest čas bez zábavy!) tvářnost zvláštní. Schulz je mistrem ve svém oboru a věčná škoda, že své produkci škodí tím berlínským „weissbier“-feuilletonem, jaký mezi produkcí odříkává. Když Schulz vylezl po prvé „pozad“ kryjící ho opony, pravil nějaký pán za mnou, že obličej Schulzův je velmi nevhodným k mimice; když se byl Schulz již v řadě obrazů osvědčil, pravil zase týž, že obličej Schulzův je *velmi vhodný* k mimice. Ano, u Schulze možno dělat studie na lidech! A někteří lidé mají každý okamžik jiný náhled a ten pán za mnou měl byrokraticky vyříznuté vousy, jaké Schulz ze zdvořilosti k nám Rakušanům nazval „flutterwochenbart“. Obličej Schulzův je pouhým blanketem, na nějž možno konečně napsat všechno. Schulz dokázal nepravdu věty, že hladký obličej není právě největším darem božím. Jeho obličej naopak dokazuje, že „tvářnost upřímná a přívětivá, aniž příliš blbá aniž příliš drzá, je nejmilejší lidem *všem*“, a tedy také nejpříhodnější odlesk lidí všech. A Schulz zná obličej své míchat jako falešný hráč karty, on ví, že není nikdy příjemný obličej příjemnější, než kdy objeví se po obličejí kyselém. Proto také předešle před každou tvář veselou nějakou tvář tak kyselou, že by člověk do ní mlátit musel, kdyby ji na ulici potkal. Co je to ale platno, můj bratr ve feuilletonu přebral mně tvářnost minulých dnů, dnešní můj feuilleton *nemůže* mít tedy žádnou tvářnost, ani kyselou, ani veselou.

Proto také vlastně ani nevím, co říci o hraběti Auersper-

govi, totiž o tom štyrském, jehož jméno má pro nás Slované tak nevýslovně příjemný zvuk. Muž ten prál, že by odnesl slovanskou literaturu pod páždím. Neznám toho nosiče slovanské literatury sice osobně, možno ale, že má skutečně jednu stranu a jedno páždí tak jednostranně vyvinuto, že by na celou literaturu dostačilo, a jednalo by se jen o to, zdaž bychom mu ji svěřili. Věřu že by ani sněmovní řeči ani básně pana hraběte nepoukazovaly na zvláštní obrovitost; dle jeho poetické politiky a *ci-devant* svobodomyšlné poesie mohlo by se ze zdvořilosti nanejvýš soudit, že je „*neobyčejně malým obrem*“, což je konečně také zvláštnost. Anastasius Grün pochází ze slovanského Turjaku, on přeložil i sílu slovenských písní do němčiny (mohl by mít tedy nějaký alespoň náhled o slovanské literatuře); Anastasius Grün má ale ze slovanských těch styků pramalý užitek. To, co řekl Grün o svém ospalém kapitánu, může se říci v ohledu našem spíše o něm samém — a to k tomu dosti ještě poeticky:

*Wohl sah er keine Trümmer,
doch auch die Rose nicht.*

Mezitím ale, než nám Grün naši literaturu odnese, doufáme, že tato prožije ještě mnohý veselý den a zakusí dosti radostí otcovských. Němečtí literáti budou se ovšem dlouho ještě svrchu dívat na nás, tak dlouho alespoň, pokud nebudou mít doma sami něco moudrého. Posud nezdá se, že by něco měli. „Čí ucho neslyšelo nikdy nic opravdu moudrého, toho ústa skromnosti se nepřiučí,“ praví indické distichon. A skromnosti se Němci naproti ostatním národům posud alespoň nenaučili!

Tak — a teď bych byl hotov s výtěžkem osmi dnů. Divný to čas! Na Staroměstské radnici v Praze nechce se shodnout s nápady nebeskými a v Sobotce, na zdi u mistra Prokeše, shoduje se zcela dobře a volá své horácovské „*Carpe diem!*“ nejen na lidi, nýbrž i na bledý měsíček a mžouravé hvězdičky, jako by i tyto byly „více méně“ Francouzskými, u nichž je noc dnem a užívání příkazem.

Carpe diem, pomysllil sobě také ředitel Thomé a zadal o zvýšení subvence v pravý čas. Že byl čas pravý, o tom svědčil výsledek. Poněvadž divadlo německé stálo za rok jen as o *dva-*
cet tisíc víc než divadlo české a poněvadž můžem se pokochat pevnou nadějí, že i v příštím roku alespoň o tolikéž více státi bude, přidáno, či vlastně prozatím jen ponavrženo o celých *šest* tisíc pro letošek subvence českému divadlu víc. To je snad příliš mnoho, pánové! Když jednou začne být člověk velkomyslným, nezná ovšem žádných pak mezí — ale snad je to přece příliš mnoho! Za našich dob jsou prý lidé jen proto velkomyslní, aby „ukázali lekturu“; při otázce budžetní budou snad sněmovníci docela navrhovat *deset* tisíc zvýšení, jen aby dokázali lekturu, totiž lekturu mého feuilletonu, — nu ale, to by bylo pak „už až příliš tuze“ mnoho! Vždyť „diese Czechen“ — — —

Na to novoněmecké slovo „Czechen“ bych navrhoval co odpověď skutečně nějaký hebounký výprask. Neditve se mému písmu náhle práskavému! Slyšel jsem, že písmo klínové (nebožtík Kalina nazval je písmem „*klackovým*“) *nejkrat-*
šeji vše vyjadřuje.

NÁRODNÍ LISTY 25. února 1866

„MY NEJSME LŮZA, MY JSME LID!“
ČEŠI MAJÍ „H“ — VŠE BYLO DOBŘE
PŘIPRAVENO — OPATRNOSTI AŽ NA ZBYT
NĚKTERÁ DROBNÁ FAKTA

△ V Praze 3. března.

Budem mít českou universitu, — *za jakou ale cenu!* Úsměšky, hana, urážky jenjen se sypaly z úst německých řečníků a čeští sněmovníci kvůli universitě tiše vše nesli, tiše vše spolkli, uvnitř a do sebe se jen zlobili, — neboť kdyby se byli zlobili nahlas, nebylo by to bývalo salonní, šlechta, která prý hlasitějšího slova nesnese, byla by se lekla a nebyla by snad hlasovala s sebou. Polykání a mlčení je prý velkou ctností. Třeba! Já ctnostným nikdy tedy nebudu a nezoufám sobě proto. Přitom ale přece tvrdím, že tento cynismus můj je mně milý, tuze milý.

Höfler již *před* sněmem pravil, že nejsou všichni národové stejní a že jsou národové, kteří se ani nemohou povznést na pravou duševní výši, — kterouž urážkou myslil nás Čechy. Hasner řekl *mezi* sněmováním, že by bylo ukrutno říci národu, že se v budoucnost jeho nevěří, — kterouž urážkou myslil opět nás Čechy. Herbst řekl druhého dne ve sněmu, že ten lid český (sestavající ze studujících, měšťanů, doktorů atd., buď žáků tedy nebo i kolegů p. Herbstových, kteří byli na Pětikostelním náměstí) je pouhá *lůza*. A ve sněmovně se uznalo, že se nemůže mít za urážku, co se řekne o lidech, kteří nesedí ve sněmě a nemají tu čest býti sněmovníky, kteří ale mají to neštěstí, že je přece sněm zajímá, ano že je i zajímá otázka a záležitost národní, takže se zapomenou až na provolávání „slávy“. Kdyby nebyl p. Herbst náhodou poslancem, snad by ho byla přece také otázka vysokých škol zajímala a byl by šel na náměstí před sněmem a byl by býval účasten nadávky herbstovské, ač by byl *snad* českému sněmu „slávu“ neprovolával.

Divil jsem se, že se Hasnerové, Herbstové, Höflerové (my Češi jsme v azbuce své podrželi malerésní „h“!) odvážili na takové urážky. Divil, ale nedodivil. Náhle slyšíme, že bylo již

napřed postaráno o tu „lůzu“, že ale policie tomu postarání dobře neporozuměla. Člověk ani netuší, jaké nebezpečí může být v tom, zajímá-li někoho zemský sněm, jde-li na Pětikostelní náměstí atd. Ten „sběh lidu“ před sněmovnou byl prý nastrojen, tvrdí ultraněmecké listy pražské. Mají pravdu. Lid byl připravován již po více století a je tomu již také několik let, co ministr Bach připravil český lid tak daleko, že otázka českých škol je a zůstane mu *vždy* zajímavá. Bohemie připravovala Mareschovými články, Tagesbote přirozenou lidumilností svou, — lid byl vůbec tak připraven, že kdyby byla na Pětikostelním náměstí bývala opravdu „lůza“, nebyly by ticho a vzorný pořádek se udržely od desíti zrána do osmi navečer. Ovšem, v jiných zemích prý na dvě hodiny cesty kolem sněmovny nesmí být žádná schůze lidu. U nás se ale policejní rajon kolem sněmovny ještě nevyměřil, u nás není ještě vše parlamentární také uvnitř parlamentu, u nás smí se v sněmovně nadat ještě lůzy — ne lidu, nýbrž národu, který provolá „slávu“ a pak tiše domů jde.

„Politická píseň — protivná píseň.“ Nemohu sobě ale pomoci, třeba bylo se i nepolitického mnoho stalo za poslední týden, co by konečně stálo za přetřes. Neslyšel jsem ale ničeho a neviděl ničeho, — když s nebe „žáby prší“, těžko fialky hledat. A napršelo mnoho žab, dozvěděli jsme se mnoho a skoro o všem se také již mluvilo, ale opatrně, tuze opatrně. Vůbec začíná u nás se vzmáhat velká opatrnost, máloco se řekne přímo, bez obalu, jak se muži sluší a *mladému* národu vždy dobře přilehá, vše se diplomaticky rozváží, až to vypadá tak tajiplně, že tomu zase porozumí jen ten, kdož tomu i bez říkání rozumí. Tomu se říká moudrost státnická, a ta se nemůže žádat od nevinného feuilletonisty! Feuilletonista je jako pták, a pták sobě písňe své, a byť byl třeba vránou, nikdy ne-censuruje.

A mohlo by se ledacos zazpívat ze dnů posledních, několik divných písniček! Tvrzeno na př., že v pražském sboru ostrostřeleckém je vzdor německému komandu mnoho upřímných národovců. Jako by něco na tom záleželo! Mělo by se to spíše zamlčet, neboť nelze skutečně pochopit, že se nechává

měšťanský sbor české Prahy německy komandovat. Znáám také jednoho národovce, který je u ostrostřelců myslím že docela důstojníkem. Důstojnictví je pěkná věc a těžko se jí zřící! Když ale známý můj musí do roka jednou neb dvakrát na Střelecký ostrov v uniformě, nechá se tam dovézt v lodičce, aby potkávající ho nemysleli, že *není* vlastencem. Každý ale nebydlí tak příhodně jako můj známý!

A stalo se na př. zase tyto dny, že novoměstské gymnasium, které má nyní být *zcela* české, naproti jakémus zasláno v — — Tagesbote bráněno proto, že se tam předneslo několik slov českých.

A stalo se, že jsme se dozvěděli, že Němci byli posud v právech svých na universitě zkráceni a že „die Wissenschaft ist *nur* deutsch“.

A stalo se, že v Novoměstském divadle, kam nesmrtelná Ristori nikoho nepřilákala, přilákal eskamotér Agoston celou šlechtu pražskou.

A stalo se, že jistý německý otec dal *dva* syny své do Sas na školy a Němci že nám vyhrožovali, že cizinci profesoři půjdou z pražské university zcela pryč.

Při některých těch faktech lze sobě myslet ledacos, při posledním není ale pražádného ledačehos a nezbyvá leč zbožné přání: „Kéž by se dávno již bylo stalo!“

NÁRODNÍ LISTY 4. března 1866

Chci psát vyznání krásné duše. — Ta krásná duše totiž jsem já sám! — —

Přiznávám se, že je mně někdy dušno, až hrůza dušno v tom našem životě veřejném. Je mně, jako bych se skrz rubášový příkrov díval na modro nebes, jako by i sníh zimní i zeleň letní byly pokryty špinavým popelem a lidé — jako by ani nebyli lidmi. Myšlénka má zápasit s myšlénkou a zápasí — — však ví každý s čím, kdokoliv veřejný život stopuje!

Ještě nikdy nebylo mně ale tak hnusno jako nyní. Když už to nejde jinak, používají protivníci naši každého provolaného „sláva“ co totožné věci s činným útokem na sněmovnu a s politickým kravalem, užívají nešťastných výstupů hladem mořného dělníka co totožné věci s revolucí sněmovníky českými podněcovanou. Vím sice, že každý v Čechách ví, kdož věděti *chce*, že na př. kardinál Schwarzenberg nebo bývalý ministr Leo Thun, hlasující pro české přednášky, ani sobě přitom nevzpomněli na Hořovice nebo Hostomice, vím také, že český lid náš je příliš rozumný a rozšafný k tomu, než aby se roztrpčít a rozhorčít, ano až k nepořádkům zavést nechal, kam by ho protivníci naši rádi zavedli, mohl bych se tomu prostě zasmát, — jsem ale přece roztrpčen, neboť je mně ouzko, že — zasmějte se! — myšlénka humánnosti pláče někde v koutku.

Ano, smějte se! Humánnost a naše doba! Nikdo skoro v ní více nevěří, ač tak mnoho lidí o ní mluví! Mluvkové ti chtějí dokázat pravdu Seumova apokryfu, že „štit humánnosti je nejlepší, nejjistější příkryvkou nejnížší veřejné sprostnosti“. Nikdo v ní nevěří a v tom je právě střed mého vyznání, že já také ne, že marně a těžce zápasím s přesvědčením o tom, že myšlenka daleko jest povznešena nad všechn kal, do něhož ji zaobalují

lidé nečistí. Kde jsou ty krásné, jasné doby jinošského idealismu! Člověk by nad nimi plakal, kdyby se to ve veřejnosti slušelo a hlavně kdyby — někdo v opravdovost feuilletonistickou věřil, bohužel!

Není tomu tak dávno, co jsme se ze snů probouzeti začali, co nás počali svlíkat z ideálů. Byla to doba Bachova útlaku, kdy v nás jako v každém otroku rozkvetla myšlenka svobody na ideál. My mladíci jsme neviděli v Němcích, jejichž krásnou, na myšlenky bohatou literaturu jsme až příliš ctili, poněvadž jsme ji až příliš znali, my neviděli v Němcích utlačovatele své, nýbrž ve vládním systému. Kdyby byl chtěl někdo ublížit stánku německého dramatického umění, byli bychom křičeli nad zkázou umění vůbec, kdyby byl chtěl někdo ujmout německým přednáškám universitním, byli bychom bědovali nad záhubou vědy. Presse měla tenkrát motto: „Gleiches Recht für alle!“ Motto to měli jsme za princip všech Němců vzdělaných, dle frází v knihách i novinách byli bychom přísáhali na slova Jean Paulova: „Němec je nejspravedlivější z národů všech“ — ovšem po odčtení obsažené v tom přílišnosti, kterou bychom byli odpustili zase vlasteneckému nadšení rozechvěného básníka. Za urážku svých ideálů, a tedy samých sebe byli bychom považovali, kdyby byl někdo tvrdil, až doba volnosti zasvitne, že nebudou sami Němci nám pomáhat, aby chom my Češi dosáhli ve všem a všude rovných s nimi práv. My jsme se nedivili, když krajané naši zpívali o německých vrších, německých dubech, německém ječmenu a německém žitu, my byli přesvědčeni, že německé a české žitniště jednou krásně vedle sebe pokvete a vzájemně se zúrodňovati bude. Zkušeni mužové se nám smáli, my jich nepochopovali a smáli jsme se zase jim.

A přišla ta doba volnosti! Co dál, to každý ví. Vše, co jsme svatým právem svým, historickým či přirozeným, nazývali, nazýváno krádeží na bezprávných držitelích dřívějších, každý krok za rovné právo potkal se s odporem a s pastmi krytými strojeně stálým opakováním o německé spravedlivosti, český národ, české snahy, české dějiny byly pokáleny vrhanými na ně stále posměšky a nadávkami. Sen prchal za snem, ideální

názor ustupoval rozechvívajícímu citu trpkosti, uraženosti. Spravedlivost německou počali jsme mít za frázi, krásnou literaturu německou za lež, někteří vystřízlivělí byli doštváni až k fanatické lásce ku všemu vlastnímu a k nenávisti ku všemu, co počínalo sobě k nám nepřátelsky a chtělo nám zůstat povždy cizé, a kdož přece podržel ještě humoru kousek pro sebe, četl z německé literatury leda epigramy, které Němci někdy sami na sebe velmi trefně psávají, a místo velkého Jean Paula, který velkým slovem naznačil malou věc, citovali malého Jordana, který malým slovem řekl velkou pravdu Němcům, pravě:

Du bist der Gott, der im Professorenfrack
erst dahin kommt, sich selber zu entdecken.

Na katedrách, za filosofickým foliantem vynalezají Němci krásné své vlastnosti. Pokud jsou za folianty těmi, věří tomu; jakmile vystupují do života, ztrácejí sami víru ve vymyšlené fráze své, — jakž jim může jiný věřit! „Du von der Ehre des Deutschtums geführte Feder!“ zvolal tyto dny německý žurnalista ze severních Čech a ta čest Němectva mu nebránila, aby hned nato dal na srozuměnou, že Hostomice a pražská universita jsou v mravním a nemravním spojení.

A přece, upřímně řečeno, je mně líto těch ideálů ztracených, té humánnosti osiřelé, odkopané. Vždyť tak těžko, ba nemožno věřit, že by byli pěvci nadšení své vylhali, že by Herder, nám Slovanům milý, velký Herder nebyl z plného přesvědčení zapěl své: „Der ist ein Deutscher wohlgeboren!“ Ne, nelze tomu věřit! Měli jsme posud jen co dělat s lidmi, nad kterými by německý duch sám zplakal, kterých by se německý národ sám odřekl, kdyby jen poznati mohl, jak ho obelhávají, jak jeho čest na trh vedou, — na trh a na jatky! Humánnost je tak pěkná, tak vznešená věc, že věřím v konečné její vítězství. Přijdou bojovníci za rovnost a svatá práva hojněji než posud do protivného nám tábora, který pak nebude nám protivným. Je ale již čas, aby přišli!

Včerejší jeden německý list pražský, zastyděl se konečně

nad nejnovějším počínáním vídeňské žurnalistiky, hledí sama sebe umýt a táže se: „Učinil jsem za 14 lét svého života českému národu *jedinou* jen urážku?“ Odpovídat mu disgustovalo by. Beřem jeho otázku za znamení, že by se styděl, kdyby se mu to dokázalo. V témž čísle ale sděluje týž list adresy Höflerovi, který nazval české přednášky na universitě krádeží na Němcích páchanou, snahu za rovnoprávnost pouhým plagiátem, Čechy národem méně schopným, než jsou Němci, atd.

Či myslí list ten, když se umyje za minulých čtrnáct lét, že nyní by mohl s urážkami *začít*?

Je-li nyní pro něho vhodný čas, ať odpoví sobě před duchem Němectva, kterémuž ubližuje. A nám idealistům ať odpustí naše ideály. My se polepšujem.

NÁRODNÍ LISTY 8. března 1866

HLÁSNÝ SE ZMÝLIL — POUR LES JUIFS
VÝLET DO JERUZALÉMA
ODKRYTÉ SPIKNUTÍ — PYŠNÝ SKLADATEL
KVŮLI KAPELNÍKOVÍ!

△ V Praze 10. března.

Věřte mně — — *hlásný* je ve Vídni splet! Viděl prý měsíc nad střechy tak plamenně vystupovat, že stříkačkám ihned o požáru telegrafoval. A od těch dob jsou ve Vídni stříkačky, žurnalisté a polostátníci spleteni, a když na severozápadním obzoru zjevil se jim měsíc universitní rovnoprávnosti (*sluncem* nelze snad přec to skromné usnešení nazvat!?), myslili, že v Čechách hoří, a začali stříkat — už se několikrát řeklo, co stříkali, pramenitá voda to nebyla!

Před tou otázkou rovnoprávnosti měli nás tam zajisté rádi, je-li pravda? Jakž by také mohlo být jinak, jakž by mohl se opovážit kdokoli v Rakousku, aby některý národ rakouský nenáviděl, jemu snad spílal, sprostě nadával, podezříval, jako by to byl buď národ blbců, buď travičů, jež vyhladit by bylo nejhumánnějším úkolem ostatních národů Rakouska! Měli nás předtím rádi, ale:

..... láska může mnoho,
osud však mnohem více — —

pravil starý Kálidása, jehož Němci uznali přec také za básníka. Přišel osud, hlásný a měsíc a láska nešla ani „k otcům“, neboť i našim otcům teď spílají, nybrž zmizela zcela. Nazývají veškeré hnutí v Čechách „Sturm im Wasserglase“ a dívají se zvětšovacímí skly na tu českou půdu jako kdys Ehrenberg, když zkoumal infusorie, na nichž stojí Berlín. Pozdější učenci tvrdí, že Ehrenberg našel mnoho divného, a smějí se mu. Básník Grillparzer, jehož libozvučné, obrněné jméno učinilo ho Byronovým „nevyslovitelným“ miláčkem, vysmál se již nyní německému stanovisku naproti Čechům a za to tvrdí vídeňské listy, že Grillparzer, chlouba Němectva rakouského, není ani vlastně tak velkou chloubou.

Nechme věci nerozumných, dovedem-li toho, a konstatujme, že přec se narodilo něco rozumného ze všech těch hádek novějších. Myslím tvrzení, že „dokazuje hrubou nevzdělanost, kdo židům spílá co židům“. To je pravda tak jasná, že netřeba ji ani říct. Ba myslím, že to ani nikdo nečinil, že se nanejvýš mluvilo proti *jistým a určitým osobnostem žurnalistickým*, při nichž co divná hříčka osudu někdy podotknuto, že jsou skoro vesměs židé. Proto ale přece těší mne nadzminěný outlocit, který je zas až příliš outlocitný, takže již i pouhé vytištění slova „žid“ zdá se mu býti urážkou. Inu ano, člověk se stává outlocitný jako albino, ba někdy až jako tenorista, a když pak vidí, že jsou lidé, kteří myslí, že dovedli vtip a urážku, jen když vyslovili slovo „Czech“ nebo „czechisch“, stává se nedůvěrným. A když je hrubou nevzdělaností urážeti židy, čím je asi stále urážení Čechů? Vždyť jsou Čechové také *jenom* národem nešťastným!

Čím dál, bude přece líp, ač to jde pomalu. Již tomu hezky mnoho desítiletí, co Börne napsal: „Jakž by neměl Schewa (žid) peníze milovati, když nikdo na něm nemiluje jiného mimo peníze“, a přece posud ta pravda úplně nepronikla. V Rakousku proniká teprv teď, nu ovšem do Rakouska bál se sám Börne zavítat, alespoň za živa. Teď je u nás skoro až nadšení pro ten roztroušený „národ v národech“. Vídeňan Tuvora aranžuje výlet do Jeruzaléma a z Čech prý se přihlásilo mnoho lidí: někteří jdou z cestovního pudu, jiní z náboženského nadšení, jiní zase (a těch, povídá se, je dost mnoho), aby seznali pravlast oněch, s kterými v Praze jsou někdy v přátelském a někdy nepřátelském, vždy ale „nevyrovnaném“ poměru.

Mohou jít ještě dál než do Jeruzaléma, neboť doma, v Praze, je ticho. Na Pětikostelním náměstí rozeženou policejní strážníci každého člověka, který se tam objeví, hned „na všechny strany“. Tyto dny naznačeno i jistým třem německým sněmovníkům, kteří náhodou před sněmovnou státi zůstali, aby šli, „kam patří“. Šli dovnitř sněmovny a strážník, dívaje se za nimi, vrtěl hlavou.

A strašný podkop, který prachem naplněn měl za krátkou

snad již dobu Prahu, ba Čechy, ba veškeré země koruny sv. Václava do povětří vyhodit, je také již odkryt a neškodným učiněn. Ani snad nevíte o tom nebezpečí, v jakém jsme byli! Již tenkrát, když Tagesbote přinesl zprávu, že v „knabensemináru“ musili někteří chlapečkové Němci zpívat českou píseň, tušili jsme něco strašného. Také se rozechvívající tušení splnilo, věc je odkryta a v Praze kolují pověsti, že až vlasy vstávají. Bylo tam, vypravuje se, celé spiknutí mezi hochy Němci, které čelilo k vyhubení všeho, co je české. Měli své vlastní stanovy (dobře spořádaná věc je vždy nebezpečnější!), vládli peněžními prostředky, neboť každý člen spolku musil týdně přispěti třemi krejčary a u zámožnějších se dobročinnost ani neobmezovala. Hrůzný komplot byl hotov a činný, vtom se věc, která mohla v historii rámus udělat, propukla a vinníci jsou přísně potrestáni — suchou večerí a českou písní.

Pamatuju se, jak přísně nakládalo se as před desíti léty se žákovstvem českého staroměstského gymnasia za to, že mělo „tajné“ psané časopisy, v nichž uveřejňovalo „kulhavé“ básně, neforemné povídky, anekdoty z Litoměřického kalendáře a jiné státně nanejvýš nebezpečné věci. Těším se upřímně tomu, že v „knabensemináru“ panuje náhled rozumnější a že hloupým dětem nepřiloženo ostře a nekažena snad budoucnost proto, že jsou špatně vychovány a nemocné mysle. Pověsti ty Prahu k smíchu lechtající mohly by být oněm lidem dobrým poučením, kteří každé příležitosti užívají, aby rozjitřovali mysle proti českým snahám! Až k dětem sáhá jejich působnost!

Je ale vše v pořádku, spiklenci nevyhodili ani Prozatímní divadlo do povětří. To by bylo mnohému milo, koho tak ledcos tam mrzí, i ty nevinné jako houby po dešti vyrůstající benefice. Pozejtří provozuje se tam Vesnický lazebník, kteráž opereta má významnou historii. Nadaný skladatel Schenk přestal po ní psát pro divadlo, protože dostal za první svou práci — *pět* zlatých. Divný člověk! Aby takhle byl spisovatelem českých původních veseloher jednoaktových! Pak by teprv viděl, jakou cenu má přikládat nejen penězům vůbec, nýbrž i každé pětce zvláště!

A zejtra jsou již *po desáté* Braniboři v Čechách. Opakují se po desáté prý na zvláštní žádost jistého divadelního kapelníka, který jich *posud* neslyšel, ač by byl zajisté — rád. Björnson nechává ptactvo zpívat:

Ty můj bože, jak lze dobře žíti,
když po praničem netřeba nám zatoužiti!

NÁRODNÍ LISTY 11. března 1866

POSTE RESTANTE — POMLOUVAČI MAPY —
O NÁS SE MLUVÍ! — PRAHRUBIÁNSKÁ
HISTORKA — ZA OPONOU I PŘED NÍ

△ V Praze 7. dubna.

„To mne mrzí,“ stěžoval sobě před témdním milující otec, „každý rok obdržel můj Vincenc od nás gratulaci k svátku a letos nebude z toho nic, nevím najisto, je-li pluk jeho ještě v staré garnisi nebo je-li jinde.“

„Lehká pomoc!“ zněla odpověď a potěcha.

„A jak to?“

„Pište mu do Berlína poste restante. Vypukne-li válka s Pruskem, jsou naši hoši za několik dní na Sprévě a pak bude váš syn zajisté mile překvapen, najde-li gratulační list již tam!“

Smělý ten náhled připomínal smělé podobné vtipy francouzského vojska táhnoucího r. 1859 k nádražím pařížskou ulicí Rivoli. Francouzům tenkrát přece se tak nepodařilo, jak sobě byli myslili, a našim nemůže se zase proto poštětit, že z vojny prý pranic nebude. Tak alespoň tvrdí nyní již skoro všichni političtí astronomové, kteří potřebují ostatně jen obrátit tubus svůj, dle toho, chtějí-li vidět válku blíž či vzdáleněji, velkou neb až hravě malou. Tolik je ale pravda, že bujnokrevní ti politikové naši, kteří budoucnost netisknou, nýbrž jen oustně rozebírají a mapu evropskou místo u litografa nepoměrně pohodlněji u hostinského předělávají, že ti páni měli v dalekohledech svých samé české sklo. A oddávna je známo, že české sklo ukazuje vše červeněji, růžověji. Poste restante do Berlína byla věc již zcela jasná. Když velký Otakar zajel sobě až k severním mořím, proč by nedošli potomci jeho až tam, „Balt kde vlny pozvedá“, a nenalezli tam důkaz, že i mimo Knahlovo kvarteto „Slovan všude bratry má“. To se rozumí, — kdyby se už jednou měla koruna svatováclavská zvětšit, proč nezvětšovat hned *důkladně!* Proč neměly by české pluky, když už jednou přerazí hranice, hned vše počestit až daleko za Berlín, proč by neměly v Pomohí zaříditi novou Podskal, Kladdera-

datsch přinutit k českým vtipům a z Kreuzzeitungu udělat český Vaterland!?

Je to všechno dobré, neboť v důvěře je již půl vítězství. Takto jsem ale přece rád, že se nebe jasní, neboť v těch rakousko-pruských pumách, a byť byly ve světle seberůžovějším, není semene pro feuilletonistu. Ten potřebuje nezachmuřené nebe, klidné mysle, nezdupané louky a živé lidi; mrtví lidé nejsou pro humor a nerozumějí žertu. Jedna věc mne ale dle předpisu Neue freie Presse přece potěšila. „Děti svatého Václava,“ praví prostomilý časopis ten, „přece něco *docílily*, — to alespoň, že se o nich *mluví*.“ Nu, cíle svatováclavských dětí stávají se dalekosáhlejší, v posledních dnech mluvily o nás i listy pruské co nejpilněji. Poznali jsme z toho, že vídeňská žurnalistika není první a nejobratnější v Evropě, pruské listy dovedly nám právě tak nadávat. Ovšem jsme se ani jedněch ani druhých neprosili, aby o nás mluvily neb nám nadávaly; činí to ale přece, a to s takou záští a s takým fondem hrubosti, že můžem zvolat s nebožtíkem „velkým“ Bedřichem: „Kde se jen ti lidé nabrali času, aby se stali tak sprostými!“ Budou-li jednou dějepisci roztrídovat lidstvo dle nejvíc rozvinutých duševních schopností, bude stát v slovnících: „*Hrubián*; — viz *spisovatel německý*.“ V literatuře německé začíná se již zvláštní oddíl „hrubiánský“ rozvinovat; básník Melchior Meyr vydal právě u Brockhause základní spis oddílu toho, jakýs systém hrubiánství, jež nazvali Rozmluvy s hrubiánem. O tom svém hrubiánu, z jehož divných duševních skoků snad některé českému obecnstvu pro zasmání předvedu, vypravuje Meyr také následující pěknou historku.

Meyrův hrubián byl v jakés společnosti, ve které mluvil mladý nějaký človíček o prvních mužích německého národa co o nedoucích a šarlatánech. Meyrův hrubián konečně se rozhorlil a prál: „Pane doktore, troufám sobě dokázati vám, že nemáte nižádným způsobem práva, abyste tak zle soudil o mužích oněch.“

„Jak to?“ tázalo se doktůrče.

Hrubián vstal, přistoupil k doktůrčeti, vzal je za pravici a vedl je, z půle násilím, před velké nástěnní zrcadlo.

„Podívejte se,“ zvolal ukazuje na obraz rozpačitého, „na tu postavu a na tu tvář. Podívejte se na to nízké čelo, sprostě vyhrnutý nos, beztvarná ústa. Podívejte se na ten výraz prostý vši ideálnosti, bez ducha a důstojnosti! Podívejte se na tu celou pitvoru hloupého mladíka a řekněte mně co studovaný člověk, smí-li takový chlap odsuzovati okrasu našeho národa!“

Doktůrče prý bylo skoro uraženo. —

Mimovolně beře ale český čtenář, čta Meyrovu historiku, takového novinářského ničemu, který se opovažuje celému národu spílat, v myšlenkách za ruku, postaví si ho před zrcadlo a začne paralelní monolog: „Podívejte se na tu —.“ Nu vždyť je známe, ty tváře, netřeba je popisovat! Ti lidé žijou od nadávání, a kdyby poměry se zvrátily, budou žít od chválení nás

— ohn' irgend was zu treiben,
kann reizend er und wundersam
euch über Alles schreiben,

zpívá týž Meyr ve svém Bruder Lustig.

Dnes jsem zabředl daleko do cizího, stalo se naschvál. Kdybych byl se pohyboval v kruzích domácích, nebyl bych se vyhnul nynější otázce porádní, totiž divadlu a tomu, co nyní s ním souvisí. Mluví se za oponou hlasitě německy a mluví se před oponou hlasitě německy; obecenstvo slyší jedno i druhé, protože se někdy mluví až příliš hlasitě, a není ani jedním ani druhým potěšeno!

NÁRODNÍ LISTY 8. dubna 1866

BÄUERLE PO ČESKU — ŠŤASTNÉ SASKO!
 BLÜMCHENKAFFEE CO VÁLEČNÝ
 SPOJENEC — BISMARCK A BLIND-BLIND
 „PŘIŠEL OKAMŽIK!“ — SMUTNÉ LOUČENÍ,
 „KTERÉŽ SE ZPÍVÁ JAKO“ —

△ V Praze 9. května.

Nebožtík Bäuerle napsal jednou v starších svých dnech komický vzdech: „Milion bych za to dal (tenkrát už platil milion skoro zrovna tak málo jako nyní), kdybych věděl, čte-li ještě někdo mé věci!“ Dal bych také nějakou takovou bagatelu za to, kdybych věděl, čte-li ještě vůbec někdo feuilletony. Pochybuju! Psát tytéž je nyní již dosti velikou prací, jakž teprv číst! Když člověk každého dne očekává zprávy, že Napoleon měl světodějnou řeč k některému vesnickému rychtáři, pomocí jejíž koriguje dějepisce Thiersa, že Viktor Emanuel podepsal Garibaldiho a Garibaldi že jde kvůli letošní villegiature do lombardských Alp, že koleje ruských železnic pukly a Prušáci že s Rakušaný o závod pospíchají, kdo z nich bude dříve na Brühlově terase v Drážďanech: — jakž může v očekávání tom někdo ještě číst onu harmonickou disharmonii, kterou nazýváno feuilletonem! Pancíř a gobeliny, — to může jen v řezenském museu vedle sebe viset!

Jakou ale musí mít teprv chuť ku čtení na př. v Sasku! Tam chodí již každého dne po snídani a po obědě na výšiny, aby se podívali k pruské straně, nejdou-li již páni sousedé na nezvanou komisi. V Sasku jsou již na všechno připraveni, kasy prý zavezli do hor a obrazy z drážďanské galerie a klenoty ze Zelené komory uschovali také někam, nikoli ale snad do Českého musea na Příkopech, jakž musejní naši kustosové již byli doufali. Sasku není tuze volno, ač sobě počíná zajisté srdnatě. Cizinci letos nepřijdou, hostince na Labi budou prázdný, nikdo nebude se obdivovat porculánovým neslušnostem v Japonském paláci a nikdo pít dobré pivo při špatné hudbě waldschlösschenské; anebo zas přijde příliš *mnoho* cizinců, ale těch, kteří neutrácejí. „Sasko má nejkrásnější bojiště ve světě,“ chválily tyto dny i rakouské i pruské listy. Šťastné Sasko, jak je

asi pyšno na ten výrobek svůj! Zajisté že sobě Sasové asi myslí: „Škoda, že nemůžem ta ‚krásná bojiště‘ nasolit a vyvážet jako na podzim ty tučné skřivánky; snad by nám ale vzdělaný svět byl za ten export právě tak málo vděčen, jako nám smrt těch několik tisíců nebeských zpěváčků vytýká!“ Letos jim snad skřivánci při střelbě uletí, bojiště jim ale zůstanou kvůli příštím pomníkům, a třeba se tedy ještě posilnit vzácnou saskou kuchyní, kteráž počíná švestkovou nebo čokoládovou polívkou, kteráž umění své vrcholí v beefsteaku s cukrem a skořicí a kteráž na konec ti podá nepopsatelný nález svůj, průzračné to „blümchenkaffee“. Saská káva bude doufám nejlepším spojencem proti Prusům. Či snesl by Bismarck, kterému pět výstřelů z revolveru neublížilo, opravdu takhle pět, třeba jen prostředně velkých koflíčků „blümchenkaffee“? Pochybuju! Těším se také jakés síle, nesnesl jsem ale ani jediného koflíku. Je pravda, ve světě je mnoho náhody, mnohý člověk má mnoho štěstí, a jakož mnohá motyka prý z dopuštění nebes může se státí pistolí, může se zajisté také mnohá pistole z téhož dopuštění stát motykou: ale vystřelit dvakrát do prsou na půl kroku vzdálenosti a pomačkat jen trochu košili, to je přec již víc než náhoda a víc než velké štěstí. Přirozená vysvětlivka byla by zajisté v tom, „dass Blind nur blind laden konnte“; je ale dobře, že na prachu kulka neseseděla a že Bismarck nezakusil víc než trochu leknutí! Prušáci by toho jistě užili proti nám, beztoho prý byl Bismarck řekl hned po činu: „Toť Polák nebo Rakušan!“ Je ovšem divno, že tak jemné svědomí jeho ihned uhodlo, odkud by as rána přijít mohla; může být ale ubezpečen, že Rakousko nevyšle proti němu revolverů, nýbrž jen zcela pravidelné ručnice a děla přísně dle mezinárodního práva zakulacená a nabíjená!

Nevím, zdaž je vše již připraveno ku válce. Nyní prý se také ukáže, jak dobré bylo, že podržely pražské měšťanské sbory komando německé, neboť jak by to šlo, kdyby nyní musely na strážě atd., a to s komandem českým! A pak, vždyť by sobě musil p. Steffek zřídit válečného překladatele. Jakž by mohl promluvit jinak než: „Úloha diplomacie je dokonána. Přišel okamžik, kde meč musí rozhodovati. Já sám budu v čele

armády účastniti se její nebezpečnosti.“ A promluví-li těmi slovy královskými, jež podáváme jen v žurnalisticky plynném překladu, jakž by je mohl pronést než v německém jich originálu! Ovšem že by ostatní, to vlastně české měšťanstvo pražské bylo již komandem tím vymezeno ze stráží atd., beztoho prý ale u nás dostačí zcela dobře již vojsko řadové!

Četl-li ale skutečně někdo ještě tento feuilletoněk můj, nechť omluví laskavě, že mluvím dnes již k němu tónem příliš opravdovým. Když celý svět mluví a píše o válce, jakž mohu sám jinak! Měl jsem se arci včas zásobit alespoň na čtyry měsíce vtipem a dobrým rozmarem, abych každému oblehnutí odolal; promeškáno je ale promeškáno a nyní je ažio již příliš vysoko a vtip i rozmar ještě dražší než cukr a rejže. Je mně, jako bych naposled volal gardu svou k parádě a mluvil k ní: „Úloha feuilletonu je dokonána. Přišel okamžik —.“ Beletrie daří se ve válce leda Tyrtaeům, feuilletony „domácí“ se posud ve válce nedařily nikomu, — protože jich nikdo nečte.

Pokud, čím jsou meče, víme,
pokud meč i pušku ctíme,
není nebe na zemi!

tedy není také feuilletonů.

Možno, že se budu prozatím ještě několikráte loučit, to ale neškodí, alespoň ne mně. Stane se to po každé jiným způsobem.

NÁRODNÍ LISTY 10. května 1866

„MNOHO DÝMU“ — POD MRAKEM
VÝROČNÍ DNY — ZTRÁTY PŘED VOJNOU
ODROČENÍ RADOSTÍ
„DEM MANNE KANN GEHOLFEN WERDEN“

△ V Praze 15. května.

„Mnoho dýmu,“ praví Sardouův Benoîton o Napoleonově „srpnovém dni“ v Paříži, — „a nic víc,“ dodává proto mrzutě, že sloupce Moniteura nezvěstovaly také pro něho řád Čestné legie. Benoîton zlobí se na ten den, a přec musí o něm mluvit. Takové dny, o kterých každý mluvit musí, i když se zlobí, má každá země, každé velké město. „Země se v ten den schází do hlavního města“: ve Vídni do Prátru v první máj, v Paříži na bulváry v den Napoleonův, v Petrohradě na Něvský prospekt o první sanici, v Praze na Malou Stranu o sv. Jana, — vyhni se, nebohý feuilletonisto, takovému dni, nepiš o něm, můžeš-li, umlč jej, smíš-li! Buď mrzut, že ti ten den praničeho nepřinesl, buď mrzut, jak chceš, svět bude mít ještě radost z tvé mrzutosti, neboť čím více se ušklíbáš a svíjíš, tím líp se svět baví; ano chrli jed, máš-li to nelidské štěstí, že jsi trochu také ropuchou, — ale něco dělat musíš, něco psát a mluvit musíš, sic nejsi „ani tím, čím jsi“, a to je už samo o sobě tuze málo.

Hradčanská jedna pověst dí, že sv. Jan Nepomucký v každém desítiletí jednou se na Čechy zamračí. Roku 1849, pokud se pamatuju, nejspíš že se mračil, neboť málo jen odvážilo se tenkrát poutníků do Prahy, a letos se dle slabého počtu jejich neusmívá také příliš vesele. Velkým udalostem předcházejí prý stíny jejich. Nuž letošní slavnost svatojanská zdá se již býti takým stínem, a „velké udalosti“ mohou tedy přijít, chtějí-li. Ještě den dnešní, poslední již před slavnostním oktávem, tváří se co nejmrzutěji: vzduch je studený jako ocel, nebe má jako prachem učmoudlou šedivou tvář a z mračen sypou se střely nezdravého deště, — zkrátka i povětrí je již mobilní a vynasnažuje se všemožně, aby skrovné hrstce těch odvážlivých poutníků, kteří přece do Prahy přibyli, křížácké jejich tažení učinilo se co nejnepříjemnější.

Výroční dny neměly by se vlastně nikdy zkazit, v tom ohledu měla by být úmluva mezi nebem, zemí i všemi jinými potentáty, kteří prý někdy slavnostní oktáv ještě líp zasmušiti dovedou než samo nebe i země. Každý takový výroční den, v nějž schází se *přátelsky* tisíce a tisíce lidu, má cos posvátného pro sebe. „Svaté jest to, co mnohé duše spojuje, byť spojovalo jen lehýnce, jak metlice květy u věnec víže,“ praví básník. O nejpěknější letošní věnec svůj, o ten svatojanský, jsme přišli, jak se zdá: metlice — společenské poměry — se rozdrobila; květy — krásné poutnice — zůstaly doma, na venkovských luzích, těžko je tam vyhledávat! Ztratili jsme tím všichni, Praha i venkov. Venkovský hoch přichází ve dny ty po prvé do velkého města, v němž jsou domy tak krásny, tak vysoký, že „by ani slepice jich nepřeletěla“. Naučí se pro celý život mnohému, naučí se milovat matičku Prahu, zatouží po ní pak častěji. Pražský hoch zase naučí se znát venkovany, naučí se z neskrývaného obdivu jejich pýše na tu svou Prahu.

Každému z nás stala se zkrátka některá svatojanská slavnost něčím pro celý život památka. První moje stříbrné hodinky na př. datují od jedné takové slavnosti, na čem by ovšem málo záleželo, kdyby — — ; než jsem ale došel s nimi a s pýchou svou na Hradčany, byly mně ukradeny, čímž jsem po prvé byl přiveden k studiu „sociálních záhad“. Od těch dob pomáhali i jiní lidé, abych poznával „zajímavější sociální“ stránky lidského života. Není tolik druhů květů na lučině, mnoho-li je druhů zlodějů v živo — ; nechme však žertů, jsou nyní vynuceny, nelze to zapírat! Kolik jsme to skládali nadějí do letošního května, jež jsou vesměs ty tam! Květen je až mrazivě studený, rok bude musit být dle selského pravidla tuze ourodný, aby nám moučnatým zrnem svým nahradil toužené jarní dny!

Těšili jsme se na slavnost základního kamene pro velké divadlo Národní. Těšili jsme se na bazar ve prospěch divadla Národního; tisíce darů pěkných sešlo se pro bazar ten, na sto krásných prodavaček slíbilo ochotně podrobiti se zábavnému zprostředkování mezi oněmi předměty a mezi českými kapsami: tu přijdou válečná mračna, předměty bazární musí se

nechat složit do beden a krásné prodavačky musí samy „složit ruce v klín“ jako Hálkova šlechta. Měla být výstava Mánesova orloje, měl být kněhkupecký bazar v Umělecké besedě, mělo být ještě ledacos a velmi mnoho jiného, a nebude nic, pranic, ba snad ani vojna ne, což by bylo konečně ještě nej-
příjemnější ze všeho. Tolik je alespoň jisto, že ačkoli voláme „Le roi est mort, vive le roi“ a bazary, orloj i vše jiné velmi ochotně překládáme z oktávu sv. Jana na oktáv sv. Václava, vojna by byla as to jediné, co bychom nepřekládali. Má-li být vůbec vojna, ať je raději dřív než později; v tom sirnatém vzduchu bez blesku a hromu nelze sobě věru ani pořádně od-
dychnout. Jen jistota dodává mužům plnou sílu jejich.

V Prusku zdá se že panuje totéž přesvědčení. Humoristický jeden list berlínský podal v tom ohledu pěknou ilustraci, pod níž stálo: „Wenn wir nur auch schon die Prügel hätten!“
— Čestnému takovému přání může být vyhověno!

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1866

„MAILÜFTERL“ UMŘEL
Z DOBY CITAR — O POSICE SLAVÍKŮ
TYROLSKÉ JODLY A ČESKÉ PLÁCAČKY
VOJNA, HORVATÉ A MY

△ V Praze 9. června.

Kreipel umřel. Byl cizinec, a přece náš, alespoň nám Pražanům náš. Mnohý, a spíše ještě mnohá, arci neví hned pro okamžik, kdo ten Kreipel vlastně byl. To neškodí; v Harzu myslí podnes, že je Barbarossa, v Šumavě posud, že je Josef II. císařem; Kreipel byl také králem, a ač ho mnozí dle jména také ani neznali, panoval přec a vynutil víc slzí — rozkoši než kterýkoliv jiný panovník. Zkrátka, Kreipel byl komponista praznámého, přepohnutlivého „Mailüfterlu“.

Byla jistá doba, ve které za sklem každého krámku mohls čísti oznámení, že z pouhé ochoty se tam udá adresa učitele na citeru. Tenkrát bylo v Praze víc citer než vrabců a každý desátý člověk odříkával základní větu, že „na kovových strunách se hraje nápěv a na střevových že se přiznává“, při čemž sobě ani jediný nepomyslí, že je to mimo citeru také v životě podobné a hlupák že vždy jen přiznává a *kov* že vždy hraje melodii. Tenkrát sepsal každý veršovec alespoň jednu ódu na Amfiona, vynalezce citer, každý gymnasista překládal text Kreiplovy písně do májové své češtiny a z každého okna slyšels buď Maysedrovy variace, buď „Mailüfterl“, nebo „Wann die Schwalben“. Sám se přiznávám, že jsem spáchal gymnasijsní překlad, který začínal krásnými slovy: „Když májový větřík po slzičkách jde.“ — Ani už nevím, jak jsem si jej myslil po slzičkách chodícího, to ale vím, že jsem zpíval píseň tu rád, tuze rád, a vždy s převřelým citem a přehanebným hlasem. A podnes pláče tu píseň rozechvělá čepčářka, pláče ji flašinet, a ani flašinet ani čepčářka netuší, že *tvůrce* písně té umřel teprv tyto dny. — „A ještě jednu slzu,“ řekl by Offenbachův Pluto.

Přišel mor na pěvce. Osm set slavíků schytali v Rakousku a chtěli je odvézt do Mexika. Kolik tisíc tisíců písní ubrali

tím evropskému vzduchu, kolik duší ubrali našim hájům, kolik útěch milostným bolům jarních nocí! Lidský pěvec v emigraci píše tím dojemněji, pěvec opeřený zarmoutí se a umře, — v neštěstí nedovede zpívat, disharmonie mu není životem. A což by nebylo těch osm set slavíků, byť se i byli usadili v aztéckých hájích, byť byli rozzpívali se krásně tam na vanille i kopajvě jako u nás, spíše disharmonii přivedlo do krajů cizích než rozkoš? Na lučině vykvetou ovšem nejrozličnější barvy, a přec je na lučině soulad, v lese ozývají se arci nejrozmanitější hlasy, a přec je v lese harmonie, ale všechny ty květy patří právě na onu lučinu, všechny ty hlasy do onoho lesa, — a slavíci evropští patří právě do Evropy, proto také pomřeli kdy je byli na loď připravili.

Každý kraj má svůj hlas, jenž v cizině se vyjímá cize. Přesvědčte se o tom a jděte do některé pražské zahrady hostinské, jež nyní zase společnosti tyrolských pěvců znepokojují. Ty jodly, to výskání, to kokrhání, ty dřevěné harmoniky, vše to připadá tak hrubě, tak divně! A přece po každém čísle jejich „produkce“ je tak hřmotný potlesk, že bychom litovali naše obecenstvo a krasochuť jeho, kdybychom neviděli, že chce obecenstvo jen se revanžovat za jodly — plácáním. Pěvci tyrolských Alp však berou potlesk do pravdy a podívejte se jen na jejich krok, zrak a úsměv, co v něm uměleckého sebevědomí! Zde je vidět, že každý pěvec je v písni své králem!

Obecenstvo tedy posud nevěří ve válku, je veselé, zpívá a nechá si zpívat. Co má feuilletonista v tom dělat než zpívat s sebou?

Nun soll ich sagen und singen
von Trommeten- und Schwerterklang,
und hör' doch Schalmeien klingen
und höre den Lerchengesang —

tak nezpívám sice já, ale citát ten hodí se předobře na situaci. Německý rejtar páně Jiskrův ještě nevyrazil a pan Friedrich Uhl, který byl do Presse napsal: „Prusové že se bojí jen Horvatů? Dobrá, pošlem tedy Horvaty na ně!“, — také ještě neposlal ani jediného. Jak sobě to as pan Uhl myslil se svým

posláním! Zdá se, že nyní Horvaté Vídeňanům se tuze líbí, jindy se ani polovic tak nelíbili, a nejspíš že přijde zase doba, kde o nabytou nyní polovici klesnou. Je právě doba války a finančních kalamit, ažio dnes vystoupá a zítra klesá, čin a člověk mají cenu posud neurčitou. Ostatně je stará pravda, že čin a člověk nejsou nikdy stejné hodnoty, čin podrží obyčejně provždy stejnou váhu svou, jížto jednou nabyt, člověk ji obyčejně ztrácí, — alespoň u vídeňských feuilletonistů.

Sdělili jste ondy ukázky, jak pruské listy nám, Slovákům i Horvatům nadávají. Já se tomu nedivím, vidímť v tom, že literatura může skutečně do lidu vniknout. Od Schillera až do Kolatschecka líčí se jim Čechové, Slováci, Horvaté i j. vždy co loupežníci atd., oni tedy mluví dle básníků a myslitelů svých! Šťastný národ, který má tak velkou literaturu, že se může z ní *všemu* učit!

Jeden úkaz věští ale blízkost války přece skoro již neomylně. Pražské slečinky totiž mluví nyní nepoměrně více němčiny než jindy, protože je v Praze nyní o něco víc důstojnictva než jindy. — Či tak, vždyť my nesmíme v žurnálech ničeho sdělovat o vojenských pohybech!

NÁRODNÍ LISTY 10. června 1866

PŘI JASNÍCÍ SE SITUACI — DÉMANTY
V ÚKRYTU — NÁVŠTĚVA SOUSEDSKÁ
ČASOVÉ NÁLEZY

△ V Praze 16. června.

Je jiný vzduch, člověk dýchá volněji. Nechť jsou telegramy o vpádu Prusů do Sas již pravdivy neb ne (v okamžiku, co toto píšu, nelze rozhodnout), zpráva ta přivedla do situace již jasnost. Obecenstvo sobě oddychlo, obecenstvo čeká jen ještě na císařský manifest, aby zvolalo: „Konečně se stalo, konečně strhlo se mračno tak dlouho oblohu zastírající!“ Není trapnějšího pocitu nad dusno před bouřkou, v bouřce samé je již volněji, protože víme, že každý liják se vyprší, každé hromobití dohřmí.

Ode dneška má Praha patrně jiný zjev. Každá tlupa vojínů zajímá nepoměrně víc než včera, na ulicích je čilejší hovor, v oživených oknech se jeví čilejší zvědavost. Bašty na nádraží jsou v stálém obležení. Sta lidí dívá se dolů na prskající lokomotivy, jako by z kouře jejich chtěli vyčísti augurská proroctví. To ticho celkem dole v nádraží panující jim nevyhovuje; avšak přece zůstávají zde po celé hodiny a upírají zraky na nádražní kolny, pod nimiž se procházejí cizí nám postavy. Jsou to *saští* vojáci střežící tu na tisíce pytlů přivezených s sebou potrav. Pan Beust zdá se rovněž energickým jako pan Bismarck a rozhoduje i vykonává vše rychle.

Včera vezli prý také Prahou klenoty saské, — jak vděčný by to byl předmět pro feuilletonistu v době jiné, jak krásně by mohl popisovat ty démanty s velikostí „holubího vejce“ a „vlašského ořechu“ (jak je neklenotníci popisují), před kterými mnohá zajisté čtenářka česká stála v Drážďanech obdivujíc, vzdychajíc i naplňujíc duši svou opalisujícími touhami a průhlednými přáními! Kdyby ale bylo jen těch démantů; cožpak ty rubíny, ty granáty, ty malachitové skvosty, — ach ta Zelená komora drážďanská způsobila mnohé nešťastné přání, ty skvosty její činí tak mocný dojem, že ho ani seslabiti

nemůže nemotorný výklad „komorních vykládačů“, a to je dost! Teď vykládači nevykládají a démanty se třpytí jen pro sebe, nedůvěřující cizímu slunci. Škoda! Naše obecenstvo by se zajisté rovněž rádo na ně podívalo, jak rádo pohlíží nyní na saské vojíny po jednom neb po dvou ulicemi se procházející.

Polo cize a polo důvěrně pohlížejí Sasíci na cizí jim město, o němž každý z nich přemnoho a mnohý z nich i mnoho strašného byl slyšel. Důvěra jejich vzroste za den a noc. Již nyní nevidíš žádného z nich procházeti se samotného, Pražané se k nim přidružují, sprovázejí je, vysvětlují vše ochotně a nechávají sobě vypravovat.

„Co se vám prozatím v Praze nejvíc zalíbilo?“ tázal jsem se jednoho.

„Prozatím? — Příkopy!“ Dál ale než na Příkopy nebyl vůbec ještě přišel, je tedy nádeje, že se mu bude po Příkopech líbit Svatováclavské náměstí, pak třída Ferdinandova, pak nábřeží a pak — celá Praha. Byl z Lipska a ptal se mne, máme-li zde také nějaký „Rosental“. Odporučil jsem mu Stromovku, nemoha zamlčet, že je Stromovka o tolik příjemnější než Rosental, o mnoho-li je v ní — méně komárů. Sasík se usmál při porovnání tom s domácími jeho sady, v nichž Poniatowski zahynul, jimiž Halštrov líně protéká a parní ubíhají loďky, skoro tak velké jak mlýnek kávový.

Krásná je saská země, ten klidný kraj světových bojišť a nasolených skřivanů, „butterbemmchenů“ a „blümchenkaffee“, vodnatých polívek a cukrovaných beefsteaků. Ještě krásnější bude, až do něho zanesou vynálezy české kuchyně. Nebude to zajisté zisk nejmenší! Prozatím je jim tam arci nevolno, třeba bych nevěřil, že tam panuje dle jistého telegramu strach až „panický“. Prusové jim prý vtrhli až do Budyšina, — byla by v tom divná hříčka osudu, že by první vtrhnutí vojáků braniborských platilo zase krajině — *slovanské!* Již dříve šly soukromé zvěsty, že ku vpádu do Horní Lužice určen pruský pluk dolnolužický, tak zvaní „ostrované ze Spreewaldu“, — snad aby se dokázalo, že vpravdě nastává „boj bratrů proti bratrům“.

V Praze přihodily se mezitím dva nálezy, které jsou opravdu

časovy. Při kopání základů domu jednoho našli pruské koule a nedaleko odtud v základech domu jiného našli staročeské groše. Není to zřejmé poukázání, abychom Prusy za to, co nám kdy dříve učinili, vyplatili mincí staročeskou? Banka česká mívala v ohledu tom vždy dobrý kredit — myslím, že nyní ještě úvěru přibude! Kdosi navrhl, aby se nalezenými koulemi pruskými započala krvavá hra; je pravda, měly by se jim tam do Pruska hodit, protože sobě Prušáci pro ně do Prahy zajisté nepřijdou.

Nejzvláštnější ale novinka posledních dnů byla ta, že jistý lékař podával v novinách důkaz, že Bismarck je rozhodně pomaten. „Er leidet an Grössenwahnsinn,“ prál; byl tedy dost ještě laskav, že mu přisoudil alespoň nemoc dosti příjemnou! Šťastný Bismarck, jenž našel tak upřímného přítele!

NÁRODNÍ LISTY 17. června 1866

△

Praví se o žurnalistech, že přiletí a proletí všudy jako šíp, že v jednom okamžiku vidí, myslí i již píšou. Není tomu ale vždy tak, alespoň „nalezl jsem sama sebe“ dosti dlouho se dívajícího na př. na dělníky, kteří ničili Sasům náležející koleje v libereckém nádraží, aniž by mne bylo napadlo pomýšlet na psaní. Koleje jsem arci vídal po nádražích často již vyzdvihoval, ale ty pověsti válečné, ta všeobecná napnutost, zkrátka ta doba nepokojů, jakýmž Čechy již po desíletí odvykly: vše to nechává dívati se nás na sebemenší udalost se zrakem mnohem napnutějším a citem nepoměrně živějším.

Dělníci vypravovali, že prý nebylo lze zrušit všude koleje celé, že se vyndávaly jen těžké železné spojky a železné přesmyky; Prusové prý dovedli zbytků přece ještě užít, kladouce přes mezery koleje zcela *rovné*, takže jízda byla sice možna, po ameríkánsku ale nebezpečna. Kolejí rakouských dosud netknuto, železné to znamená Prusům, že prozatím jen až k hranicím a ani o krok dále!

Ovšem, jak dlouho ještě či zda snad beze všeho přetržení *širšímu* obecnstvu budou koleje ty ve volné službě, nelze od večera do rána, od rána do odpůldne určit ani úředníkům nádražním, kteří závisí na rozkazu z dále. Zato bují v obecnstvu pověsti jako kapradí v stínu, a než vlak odjede i než přijede, jsou cesty k nádraží vedoucí jakoby posety lidem! Jenže před příjezdem má lid ten jinou tvářnost než před odjezdem. Před *odjezdem* tlačí se dlouhým tahem k nádraží hlavně ženy a děti, vůbec ti, kteří osudu a jeho choutkám nevěří, kteří jdou osudu sami z cesty bojíce se, že osud by se jim nevyhnul. A bojí-li se žena i s dětmi svými, třeba by bezdůvodně, proč by muž nenechal je odejít na místa, kde jsou pak klidnější i tišší! Kdož by se tu divil, že je i dosti červených očí

i dosti vzdechů; vždyť vyrušuje nás každá cesta, jakž teprv cesta rázu tak výminečného se zdánlivě neurčitými vyhlídkami a možnostmi. Cesta z domova jen tenkrát těší, když je zcela dobrovolna, sebemenší obmezení dobrovolnosti té činí nám cestu již lhostejnou, ne-li protivnou. A kdož by se divil, vidí-li, jak mnoho malicherných, ano zcela zbytečných věcí vlekou vystěhovalci s sebou! Stěhují někteří i peřiny i slamník i dřevěné, hrubě sbité lože, někteří stěhují také kuchyňské nářadí, zkrátka vše, co jen uvézt a unést mohou. Vždyť se loučí jen neradi od domova, a když již myslí, že se stěhovat musí, rádi by celý ten domov vzali s sebou až na nejdrobnější drobnost, která je jim také kouskem drahého domova. Až se po třech, po čtyrech neb něco více dnech vrátí zpět potěšení a rozradostnění, s jakou pietou rozestaví zase každý kousek nářadí na dřívější jeho místo, a to místo zůstane mu zajisté již provždy; máť svůj závažný dějepis, který bude i vnukům ještě zajímavý!

Zmíním-li se ale o slzách a vzdechu ženském, jehož ostatně i každé obyčejné asentování vojenské v nejpevnějším míru vynutí dost a dost, jsem již hotov s výpočtem zjevů plynoucích ze strachu a poděšení. Na místech pokračujícím Prusům nejbližších panuje věru až překvapující klidnost, spojená s odhodlaností; kdyby byli ozbrojeni, stěhovali by se snad také, ale blíže k Prusům, aby jim konečně první rakouské pěsti u „vděčnou“ paměť přivedli. Mezi Libercem a Prahou panuje taková shoda náhledů nyní, jaká nepanovala již hezky dlouho. Továrník Liberečan, jedoucí se mnou tímže vlakem, ukázal oknem na naze strmící Ještěd a pravil: „Tady bych dal pak pomník postavit, tak vysoký, aby naň viděl váš pomník od Kolína!“ To by byl ovšem pomník výše znamenité, vyhověl by ale důkladně alespoň výši přání veškerého obyvatelstva českého.

Arci, Liberec utrpěl by válkou již tenkrát, kdyby jen dovoz uhlí byl a zůstal na nějaký čas přerušen. Co Liberec, to továrna, a co továrna, to značný konsument uhlí. Uhlí je denním chlebem továren. Bez něho musili by v práci ustat neb výrobky zdražit, i kdyby nebylo žádných jiných svízelů s vál-

kou spojených. A ustání v práci, značnější zdražení výrobků ubralo by zase dělníkům výživy, a těch je zde na tisíce. Proto také lehko uvěřit, že není v nynějším okamžiku rozhořčenějších nad Liberčany, a kdyby Bismarck chtěl zvědět, kolik asi set rozličných příjmí za krátký čas obdržeti možno, nechť sobě koupí lístek na nádraží libereckém a sveze se několika štacemi. „To je chyba, že dějepis vypravuje o válkách; musí se také o její původcích zmínit, a třeba by je někdy na místo pravé postavil, je to místo přec jen vždy z mramoru a příliš dobré pro ně! Herostratové a Neronové zůstanou věčni, třeba by se jim nadávalo,“ filosofoval zmíněný již továrník v průběhu rozmluvy, jako by byl ústy Seumovými mluvit se naučil.

A mezitím vypravoval vedle sedící rumunský obchodník, jak byl včera ve Zhořelici a jak ho Prusové vyvezli ve voze a s eskortou přes hranice, začož jim vzdor všem možným odmluvám přece jen tolar a patnáct stříbrných grošů zaplatit musil. Na hranicích prý jim ale slíbil svatosvatě, že prvního Prušáka, kterého v Rakousku postihne, dá ještě draž sprovodit domů. Poněvadž „svatosvatě“ byl přislíbil, přálo mu nebe a bylo to již ve Friedlandu, kde chytil toho prvního a dal ho sprovodit domů.

Mezi vypravováním vpletl překlady několika vybraných rumunských výrazů; zdalipak asi ví Bismarck, co je to takový rumunský jadrný výraz!

NÁRODNÍ LISTY 22. června 1866

První myslivec: Hrom a kyje!

Zde veselá kompanie!

Trubač: Jací to as zeleňáci?

Statní zdají se jonáci.

Valdštýnův tábor.

△

Lokomotiva táhle zapištěla, kola klepají znenáhla jen čtvrtkový takt, sloupy telegrafu míjí pomaleji a pomaleji, — jsme v nádraží. Ohlušující hřmot! Na koleji vedlejší rozjíždí se proti nám lokomotiva jiná, za ní jeden — dva prázdné vagony, za těmi zas vagony jiné a jiné. Z prvního z těchto vykukuje hlava vedle hlavy, vojín vedle vojína, puška vedle pušky; vojín i puška jeho jsou ověnčeni, kvítím takřka přioděni. Na čáku mají mimo kvítí fábory a jiné slavnostní bordury darované od přátel a přítelkyň a zpod čáky dívají se k nám do vagonu ohnivé oči, září do červena osmahlé tváře, smějí se veselá ústa: „Nazdar!“ — „Sláva!“ — „Ať žijem!“ — „Jedem na ně!“ volají na nás jedni, druzí zpívají a máchají šátky, teď jede vagon kolem s plukovní vesele si počínající hudbou, — hlava jde až kolem, ale srdce se sevře radostí; kolik mužů, tolik hrdin! Tihle hoši neznají strojenosti, ti jdou opravdu s chutí a srdnatostí do boje, u těch platí, že ten již *ztratil* život, kdo se smrti *bojí*, to je pluk českých synků, „nazdar, kamarádi!“ — a „nazdar“ hřmí nám v odpověď ještě z vagonu posledního!

Konečně můžem slézt — ani nepoznáváme jindy nám dobře známé nádraží! Jindy jsme tu na peronu viděli hned na první pohled, kde který známý stojí, dnes je těžko hledat; hlava tu vedle hlavy, a všechny stejně známy i neznámy. Rolníka to nenechává na poli, měšťana v dílně, vše se sehnalo sem, mladí i staří, ženy i děti, nádraží je přeplněno, všude hluk, všude vřava, život, výskot, jako by ani desíti vlaky zde tlačenci nebylo. Nádražní úřední osoby snaží se uvádět pořádek, se skrovným však jen výsledkem! Veselost a zvědavost jest příliš velka, sotvy že se lid lokomotivě uhýbá, ostatních překážek ani sobě nevšímá. Kruh vedle kruhu, skupení vedle

skupení, jedno plete se v druhé a vše splývá v jediný pestrý obraz poloválečného řídkého života. Jen Schillerův „kapucín“ zde schází, aby byl obraz úplný. Mohl by vystoupit na sud, spustit své „hejsa! juchheja! dudldumdaj!“, mohl by dlouho kázat, pot s čela stírat a džbánečkem se posilňovat, jeho slova byla by právě jen k doplnění zvláštní té vřavy, k domalování tradičního obrazu, rej by před ním i kolem něho šel vesele, vesele dál!

Cestující, kteří byli z vlaku na posilněnou zaběhli do restaurace, již zase vycházejí; jeť uvnitř všechno přeplněno, doufají, že po chvílce bude volnější přístup, — bláhoví! Zde venku mají dost náhrady a obraz ten je víc rozčílí než jakékoliv víno!

Bůh ví, odkud se ty kolovrátky zde vzaly! Patří to k jejich hudebním zvláštnostem, že mohou bez chybičky hrát zrovna vedle sebe nejrozmanitější písničky. Vzácné to umění také zde provozují, aniž by přítomným dost málo vadilo! Kolem prvního tančí uherští vojínové, se svižnými nožkami a čapkou v ruce, národní čardáš. Vedle nich trdlují se dva čeští rekruti zcela dle nich, ovšem neohebně, „nedovedně“. Hned o pět kroků dále však jde to již jinak, zcela po česku, kolem kolovratu víří polka, voják s vojákem jakoby panna s milencem.

A o něco jen dále dává markytánka, statná žena, dobrá naučení. Viděla prý již tuze mnoho, byla již v italských válkách, věrna svému pluku —

bývalať v regimentu tom
o její larvičku nemalá rvačka —

a posud je statna, obratna!

Dále nazad jsou dvě řady zdejších dobrovolníků, nově oblečených, čekajících na vykázaní míst ve vlaku. Jeden druhého prohlíží, upravuje mu šat, nasazuje čapku, neboť čestno je míti pěkný zevnějšek —

voják musí o čest dbáti,
kdo ve cti nezná fortel svůj,
daleko od toho stavu stůj!

Na křídle první řady stojí štíhlý jonák, pevný jako mladý dub, a vedle něho matka jeho, schýlená jako smutící se bříza. Povolili prosbám jeho, bylať touha jeho po válce příliš mocna, a přece je matičce jen smutno a teskno, a třeba bylo doma ještě více stejně milých dětí, zdá se jí tento synek přec jen nejmilejší.

„Jen mně nikde neumři,“ napomíná, „snad by tě pochovali do nesvěcené země,“ a velká slza kane jí po tváři a padá k zemi.

Synek dívá se k zemi, do níž se byla matčina slza vpila: „Maminko, všude je ode dneška svěcená země!“ — —

Druhé zazvonění, volají nás do vagonu.

Elektrické signály byly hlasitě již před chvilkou oznamovaly příchod nového vlaku. Nádražní úředníci ženou lid z nebezpečných míst. Tu se již blíží rachot vozů a v něj se opět mísí fanfáry vojenské. Z vagonů vlají pernaté chocholy, — již rozeznáváme i zpěv. Zpívají táhlým zvukem „Kde domov můj?“

Jste mezi námi, mezi samými bratry a přáteli, a vlast bude s vámi, i když vyrazíte do ciziny, vítězně vždy dál a dál!

Musíme již vstoupit, dvířka se s třeskem přirážejí, — na-
zdar, kamarádi!

NÁRODNÍ LISTY 23. června 1866

Řekni mně, co jíš, a řeknu ti, čím synek jsi! Strava je jako národní kroj, seznam národních jídel je jako výpočet částí národního kroje, obé vyrůstá z podnebních poměrů, ze společenských zvyků, z celého života. Čím více Francouzové vítězili kulturou svou, čím více přenesli své společenské zvyky na ostatní národy, tím spíše vnutili těmto i kroj svůj i svou kuchyň. △

Kdož by upíral, že armáda v poli stojící je také jakoby národem samostatným! Má svůj zvláštní kroj, zřízený dle požadavků podnebních, má i svou zvláštní stravu, odpovídající všem poměrům. Je-li francouzská „kuchyň“ a česká „kuchyň“, německá a italská, je také „kuchyň“ vojenská či polní, a uznat ji musíme jako každé faktum. Výrobky její nepotřebují dlouhých příprav, aniž dlouho čekají na odbyt; konsumenty její lítají buď sem a tam jako blesk, nebo stojí v poli pod širým nebem, proto také název její „*kuchyň létací*“ nebo „*polní*“. Podívejme se do takového hostince „u modrého nebe“.

Firma ta není sice nova, hostinec náš stojí ale přec teprv nedávno, teprv od té doby, co lid válečný jde onou silnicí sem a tam, a proto je hostinec postaven nepřilíš daleko od cesty a jen trochu stranou. Klenba jeho je vyšší než v kterékoli jiné restauraci, několikrát denně mění skvosty své a je vždy nepoměrně skvostnější než u Les trois frères Provençaux neb u Véfoura v světoznámém Palais Royal. Podlaha je měkka. Na tři strany jsou stěny ozdobeny nejrozkošnějšími krajinami, přirozenějšími, než jak je Rousseau nebo Flamm namalovati dovede. Kdož by se naproti tolikerým přednostem divil, že čtvrtá strana je jen tak prkny ohraničena, že čisté stoly lesknou se jen v přirozených barvách svých, že místo křesel a líných pohovek je tu jen lavice v „prozatímnosti“ své

dosti tvrdá, — vždyť je tu zato lacino, k neuvěření lacino! O pohodlí hostů je ale přec ještě dále postaráno; kdyby přšelo, je nad tou prkennou stranou stříška upravena, pod níž také kuchaři práci svou konají. Také tito kuchaři nepodobají se jiným kuchařům: místo „cukrášské“ bílé čepice mají modrou čapku polní, místo bílé kazajky šedivý vojenský plášť. Zde neleží v aksamitu vázaných několik archů jídelní cedule, zde neleží nižádná „carte du jour“; kuchaři se ani o to nestarají, co „doba právě na trh přináší“, pro ně není ani trh ani doba, jejich program je takřka nezměnný, jejich jediná starost je, aby to, co uvaří, bylo dobré a aby toho bylo dost! Dobré a dost, moudré pravidlo! Hladový žaludek a dobrá vůle nesnášejí se, říkají filosofové; dobré vůle je ale potřebí, a proto — „dobré a dost!“

Vojsko přirazilo. Řeklo se mu, že je zde stanice obědní. Ani se neptali, kde ta kuchyň je, a vyrazili ven. Láska a hlad mají bystré smysly — již našli ten svůj hostinec „u modrého nebe“, již sesypali se kolem kuchařů, levou rukou nastrkují kulaté plechovce, v pravé drží lžici do výše jako zbraň k útoku. Plecháč je naplněn, „práce“ začíná. Jaký to spěch, jak hbity jsou svaly, jak blyští se bílé zuby, — co tu musí být zdravé žaludeční šťávy, tabulního toho skvostu, o kterém právě v nej-elegantnějších městských hostincích nejméně vědí! Nemůže-li „dobrá duše“ jíst, vidí-li jiné hladovět, musí zde i nejsytější tělo vyhladovět *znovu* při pohledu na tu zdravou, klasickou chuť! A přec nevábí zde ani filets de boeuf, ani fricandeaux, mayonnaises nebo snad „pýcha lidského v ýmyslu“, jak Véfour, genius mezi kuchaři, — omáčky nazval. V plecháči je hovězí polívka, kus hovězího masa a knedlík nebo kroupy neb rejže pohromadě, je to zdravé a syté. Ta strava by se měla rozšířit! V Praze ji znají v jediném hostinci a nazývají ji divným názvem „veverkaflajš“. Je to hostinec elegantní a jeho elegantní hosté září radostí, když sklepník staví mísu té silně a lahodně vonící míchaniny před ně na stůl! —

Plecháč je do poslední kroupy vyprázdněn. Chuť snad ještě není v nejposlednějších koncích svých, snad by ještě tak něco zachutnalo, co ale platno, hors d'oeuvre se zde nezná. Tamhle

je velký sud s vodou na voze, tam se vypláchne plecháč a spláchne lžíce a pak — není v hostinci „u modrého nebe“ nic více, co by hosta poutalo. Vychází z planěk a odchází klidným krokem, ledaže se u některé prodavačky tak trochu zastaví kvůli onomu hors d'oeuvre.

U „modrého nebe“ je zase klidno. Kuchaři drhnou nádobí, drhnou stoly. Za chvíli nebo snad hned počnou vařit znovu. Vařivo mají ve skladech blízkého místa, skladem jejich masa jsou nedaleké louky, kde se maso to pase ještě živo a zdrávo, trkajíc se dlouhými rohy a válíc se bujně a bez ohledu na bělost své uherské kůže.

Podívejme se blíže na ty imposantní skoty; v Čechách takového množství a tak četných hovězích skotů neznáme. Pase se jich tu více set na jedné a jiných set na druhé lučině, střeženo vídeňskými honci. „To budou napřesrok kalamáře lacinny!“ podotýká vedle nás žáček realista, jehož myšlenky splítají se ještě s právě odbytou školou a u něhož začíná „napřesrok“ zrovna ten den po prázdninách. Skutečně je to ale podívaná zvláštní na ta tělnatá, dlouhorohá zvířata, která nejsou žádnou prací zmořena, také ale žádnými výpalky ztučnělá. Každé to zvíře je „čistý, pravý, vychováním nezkažený, světovou vzdělaností neblaseovaný vůl,“ řekl by Saphir. Zde platí ten vůl nejvíc, který je volem největším. Ale ani ten největší není domýšlivý, všichni mají se za sebe rovny. Jsou bez vědomí o svém určení a je jim to prozatím jedno, bude-li „velký nebo malý pán masa z jejich masa a kosti z jejich kostí požívat,“ jak praví týž Saphir. Možno že se všichni sejdou v kotlích hostince „u modrého nebe“!

△ V Praze 28. června.

Hledat titulky pro články pod čarou, pikantní a zvláštní, jak hloupé by to bylo nyní počínání! Kdybych vybral nejnovější a nejzvláštnější, ví každý napřed, že pod ním skrývati se bude jen ruch válečný, válka a zase válka. Vždyť každý ví, že je novinář také jen člověk, a že kdo u nás člověkem, myslí nyní jen na boje, a kdo ssaje český vzduch, že z něho ssaje zápach prachu! „Jen ještě několik dní vyčkat, mlčet a nesdělovat ni nejmenší noticky, která by mohla být zprávou o vojenském rozpoložení, do té doby rozbouří se to dle plánu Benedekova na všech stranách“ — tak zněla poslední ještě novinářská parola. A nyní již se to rozbouřilo tak, že vlny vzduchové otřásají obrovskými balvany Krkonošů, že rozpěňují klidné Labe i bystrou Jizeru, v jejíž vlnách již mnohá mrtvola umyla svou pro věky oněmělou tvář. Bylo dusno jako pod žlutými mraky, vše zatajovalo dech — vtom zahučí mocný hrom, ať již dozvěna jeho zalehne kam zalehne, první oddech je nám popřán, a věru že to první oddechnutí Prahy bylo mocné, každému citelné! Tajemnost plánů Benedekových nám udělala, byli jsme ztrnulí, zkamenělí, mozek stál, protože nevěděl, co by zpracoval. Chudák mozek stál ale jen naoko, neboť má se to s ním jako se žernovem, když není zrní nasypáno, rozmílá sama sebe. A tak jsme rozmílali v bázni boží také sami sebe, dělali jsme sami vojenské plány, jeden po druhém, z nichž sobě Benedek ani jediný nevybral, ani ten ne, který tvrdil, že se dostane podzemními průkopy z Moravy až zrovna do pruského Slezska. Naopak, Benedek zůstal na povrchu země a stál náhle naproti Prusům na místě, na kterém jsme ho nikdo neočekávali. Tajemná rouška je stržena a sami Prusové nyní seznali náhle, kde Benedek je, alespoň kde byl v jistý den, a měli z toho mnohem menší radost než my. Škoda, že jsme

složili feuilletonní humor svůj k stříbrné truhle nepomucenské a uložili mu prozatímní mlčení, teď by se byly pruské tváře v něm divně zrcadlily!

Praha byla po několik dní jakoby vymřelá. Dříve plno vojska, rakouského i saského, náhle skoro ani jediné uniformované postavy. Dříve na náměstí náhle pluk statných saských jezdců a obraz, jako by ho vyndal z rámce doby prvního Napoleona, a zase náhle obyčejný mír a na náměstí jen houfky lidu, když apoštolové nad orlojí vykonávají svou matematicky vypočtenou procházku. Náhle zmizel i poslední kadet saský z Prahy, ač se boubelatí kadetové ti pražským dámám líbili víc, než nám všem ostatním, kteří nejsme kadeti, milo bylo.

A z náhlého ticha náhle zase vyšlehnul život. Pochody Prusáků střežili jsme co nejopatrněji. Kdykoliv Prušáci obsadili nové některé místo, uvažoval již každý, zda by mohla u místa toho svedena býti bitva, velká, v historii pro věky se vrývající bitva. Při úvaze té rozhodovalo jméno místní mnohem více než strategická poloha. Nemělo-li místo zvučné jméno, zapudil hned každý s indignací myšlenku na možnost bitvy, neboť tolik je jisto, že když již každá bitva musí obdržet dle místa jméno své, je líp, když jméno to je zvučné a každému vyslovitelné. Na př. Skalici neb Náchod vysloví i nejtvrdohlavější Francouz!

Dva jdou nyní živé proudy Prahou, jeden k nádraží východnímu, druhý k invalidovně. Prvější popisují časopisy obšírně a vřele, druhý, vyvolaný pouhou zvědavostí Pražanů, zůstal novinami posud nedotknut. Věru ale že stojí návštěva prostranství rozsáhlých u invalidovny za to! Nyní již stojí tam přes pět tisíc přípřežních povozů pohromadě, naložených moukou a zásobami píce a připravených k odchodu za armádou. Zvláště se Žižkova vyjímá se prostranství jako rozsáhlý tábor jízdy. Vozy s roztaženými bílými plachtami vypadají jako stany, jenže nejsou pravidelně rozestaveny, někde v přímé čáře, někde v kupách. Koně stojí buď trpělivě u vojí, nebo běží k splavu říčnímu, nebo konečně běhají s veselým říhotem sem a tam, kdykoli se některému koni podaří utrhnout se, kterouž příležitostí ani kuň nepohrdne.

Šediví vysloužilci sedí neb chodí kolem a tvoří nejrozmanitější skupení. Zde vzpomíná jeden zašlých dob a vypravuje o nich hlasem slabounkým, dechem vždy víc a více se krátícím. Onde vykládá druhý, co četl „v nejnovějším dnešním cajtunku“, a vykládá o tom obšírně, ač každou chvílku tvrdí, že je to samá lež, co noviny píšou, a že by se měly všechny zakázat, protože nečekají „nikdy na pravý raport“. Kdož by se stařečkovi žijícímu ve zvláštním světě svém divil; vždyť jsme seznali tyto dny, že mnozí ze širšího a s novinami obeznalejšího i jim takto za mnoho vděčného obecenstva také náhle dovedli křičet: „Všechny noviny by se měly zakázat!“ — A tamhle zas jiný stařeček sedí o samotě a přebírá řádku po řádce v oblíbeném nějakém čtení pomocí okulárů prapodivně broušených a lesknoucích se a nestará se o celý svět — — šťastný stařeček, obdivuhodný čtenář!

Zato je tím veseleji na břehu Vltavy, kde čeledínové své koně plaví! Po celý den čeká nadějná mládež, „připravená na všechno“, kostymovaná jako Adam, když byl ještě hodný, a když čeledínové přivádějí koně, dovedou tak lichotivě prosit, aby směli nahoru a koňmo pak do vody. Co z toho, když několikrát spadne.

„Kam pojedete, hoši, odtud?“ — „To my nevíme,“ odpovídají čeledínové důkladně. Je jim to také jedno, neboť v geografii znají jen to, co sami zjezdili, a jeden z nich ubezpečoval zcela upřímně, že jsou Prušáci už — v „Českých Budějovicích“. Nezáleží také na několika stech mil nahoru nebo dolů! Vždyť je našim vystěhovalcům také Amerika krajinou „někde“ blízko!

NÁRODNÍ LISTY 29. června 1866

△

Strach je velká věc, říká Čech; nemá ale pravdu, neboť by měl říci, že strach je největší věc. Největší, ale také nejsmutnější, a skoro bychom řekli, že i nejsměšnější, kdyby nám vůbec bylo při pohledu na ty bledé tváře a spěchem chvějící se nohy k smíchu. Doba je zajisté vážna, vážnější než kterákoli, kterou jsme po celé skoro století v Praze prožili; na dvě třetiny jsme ale překonali již nesnáze doby té, neztrácíme-li chladné rozvahy, vážíme-li každý poměr právě dle toho jen, mnoho-li skutečně váhy má. Země česká přetrpěla již mnohou nesnáz, na národ náš sype se krupobití vždy nové, sotvyže klasy našeho života povznesly se do výše, spalují je již zase mrazy, ubíjí ledy; statečnost našich předků překonala ale všechny svízele právě jen tím, že nenechávala nikdy klesnouti mysli své. Skoro bychom se byli zastyděli za potomky předků těch, vidouce předvčerejší i včerejší útěk z Prahy, útěk tak přeháhlený, tak nerozmyslný! Přesvědčili jsme se však k radosti své, že vlastní měšťanstvo naše nenáleží k těm, kteří ztratili hlavu a domov svůj opouštějí, aby i domov ten i samy sebe vydali jen svízelným tím jistějším. Kdo sama sebe opouští, je již opuštěn, — měšťanstvo naše ale neopustilo sebe, není tedy také opuštěno, jeho obecní výbor drží správu v pevných rukou, život pražský půjde v kolejích stále pevných, třeba by výminečných, Praha zůstane důstojnou Prahou, byť se jí dostalo i návštěv nejneobvyklejších a nejcizejších. Důstojné chování našeho města musí i na cizincích vymoci úctu, v níž je již zahrnuta všemožná ochrana, jaké se městu vůbec dostati může.

Konečně je snad i dobře, že se Praha jaksi vyčistila, že ti, kteří z občanstva měli skutečný strach, vybrali se na bezpečný jih, a kdož z navštěvovatelů počasných vůbec v Praze nemají

působíště, že odešli jinam. Zůstávají ti, kterým je na životě v Praze záleženo, a ti Praze prospějou, ať již návštěvu pruskou obdržíme nebo jen po nějaký čas očekáváme. Strach se z Prahy vystěhoval, dobrá mysl má místo, aby se vestěhovala. Také ji již všude potkáváme, dobrou tu mysl, na ulicích, v rodinách, na radnici. Jako by náhle vše bylo zmoudřilo, jako by každý chtěl nanovo dokázat pravdivost staré věty, že „strach je počátkem moudrosti“. A až bude konec válečným svízelům, zvolá každý, že žádné neštěstí není tak velké, aby strach před ním neukázal se býti ještě větším. To se již v dějinách lidstva i mimo údaje válečné osvědčilo přecasto; také při velkých epidemiích na př. osvědčilo se, že jakmile strach přestal a klidnější mysl nastala, i nebezpečí samo vymíralo. Strach sám je již takovou epidemií, která škodí již, když i odjinud škody nepřichází.

Skoro se již nyní rozhlížeti můžeme po těch, kteří zůstali a také zůstanou na místech svých. Mnohý zůstal, kdož mohl dobře dle poměrů svých odejít, aby vyhnul se i nejmenším nepříjemnostem; odeslal třeba i ženu a děti pryč, což mu konečně nikdo zazlívati nebude, neboť kolik hlav, tolikrá starost o ně, děti a ženy nepomohou nám k pořádku; dosti na tom, když muž zůstal! Stalo se ale také, že přibyli do Prahy schválně ti, kteří byli dosud vzdáleni, jen aby se nezdálo, že se strachují pomáhat k udržení pořádku, bude-li jich potřebí.

Ošklivou ale stránku jednu měly přece poslední dny. Mírně každému tu již nemilou a vadící honbu po špehounech, jaká v Praze takřka zuřila. Prusové mají vyzvědačství své zajisté velmi dobře organisováno, toho jsou hojné důkazy; také je pochopitelné, že lid je rozdrážděn a jeho nedůvěra že vzmožila se co nejvýš. Rovněž ale je jisto, že lid v rozdrážděnosti své přepínal honbu svou. Skoro nikdo nebyl jist, že nebude náhle na ulici zastaven, z místa na místo potahován, konečně milostivě propuštěn, rád, přišel-li alespoň s celým kabátem domů. Kdo se díval do nějaké mapy, kdo četl ve spisu neb zapisoval sobě něco do tobolky, byl již podezřelým a dostačilo slovo kohokoli, aby byl sebrán. Skoro že byl tedy každý podezřelý, kdo uměl číst nebo psát, a těch je v Praze

trochu mnoho. Lidí schytáno tím způsobem mnoho, aniž by to bylo mělo nějaký poměrný výsledek. Zajisté, že každý z nich odpustí nehodu svou kvůli době, také nechcem snad vyvolávat bezstarostnost úplnou nebo zmenšit ostražitost rozumnou; odporučujem ale rozvahu a především slušnost chování!

Včerejším a předvčerejším dnem opustili nás také všichni skoro ouřadové zdejší. Stalo se prý na rozkaz vyšší, — třeba, nám lidem pod čarou žijícím není nic do toho, proč se stalo, jak se stalo a mělo-li se stát. Byli bychom jaksi tedy bez dohlídky, — kdyby občané nedohlíželi sami na sebe. Tolik je jisto, že občané se postarají o pořádek všemožně i v dobách těch výminečných. Ba snad se i ukáže, že mnohé půjde zcela *jednoduše*, a přece s plnou jistotou. Ba snad ani slavná policejní hodina nepřijde k ourazu a zachová se zdráva až na lepší časy, až bude zase možno bdít nad ní se zbraní v ruce. Hostince a kavárny vyprazdňují se k půlnoci úplně, — vždyť je každý Pražan unaven již od pouhého poslouchání novin, kterých prší jako májovým deštěm, unaven honbou za rozmanitými „plátky“, za něž je úpěnlivější prosba než za denní chléb. V administracích politických listů svádí se den co den v odpoledních hodinách tuhá bitva, rozvinuje se tu po každé obrázek plný života, vřavy a hluku, jenže není nyní čas na kreslení obrázků, ani na nejspěšnější perokresbu ne. Čas mocného ruchu je studní teprv pro dobu pozdější; vyčkáme, až bude možno vážit ze studně té!

NÁRODNÍ LISTY 3. července 186

△ V Praze 8. července.

Je tomu právě týden, co se Benedekův „plán“ již rozvinul jasně a co jsme viděli, že české kraje to budou, které bídy snesou vrchol. Liberec zato prý neměl nikdy tak dobrý obchod jako nyní, zvěstují v časopisu, jenž je nazván Tagesbote, jenž je pro další vedení války a jemuž nezdá se ani připadat bolestno, vymře-li český kraj a bude-li obyvatelstvo nahrazeno jiným, kteréž by nejspíše nebylo české. Zkrátka, je tomu týden, co se roznesla pověst možnosti, že Prusové mohli by snad vtrhnout do Prahy, z čehož dostaly slavné ouřady náramný, nezměřitelný, neukrotitelný strach, takže mimo kasy odvezly s sebou také židle a stoličky, věci důležité ale ve všem pořádku zapomínaly. Jaký to div, počali-li Pražané, zvyklí řídit se dle příkladů ouřadních, také židle a stoličky sbírat, důležité věci zapomínat, náramný, nezměřitelný, neukrotitelný strach míti a z Prahy utíkat v tu stranu, na kterou utíkaly slavné ouřady, a kde muselo tedy býti zcela bezpečno! Tak mnohý ale nemohl ani ouřadům stačit, což opět nebyl div, a měl pak strach ještě náramnější!

Je tomu právě týden, co dostala Praha cholerynu a vyčistila se za jediný den tak důkladně, že obyvatelstva jedinou branou ubylo *třináct tisíc* lidí. Byl to rumrejch, byl to zmatek, exces a výtržnost! Ani to nemohlo nikoho ukonejšit, že Virtembersko obsadilo knížetství hohenzollernské armádou *padesáti* mužův, a slova Prager Zeitungu, že „čím větší je nebezpečí, tím spíše očekává se od každého měšťana, že své povinnosti zadost učiní“, vykládaly sobě policejní strážé v ten smysl, že za prvé nejsou měšťany, a že jim tedy do toho nic není, a za druhé, že kdyby i byly, jest první povinností každého měšťana, aby se *zachoval*. Či snad že by byly chtěly naznačit, že není pražádné nebezpečí a proto že jdou, aby ukonejšily lid?

Chtěly-li toto, není ovšem divu, že jim rakouský občan nerozuměl, neboť bývá zcela jiným způsobem — konejšen!

Je tomu právě týden, co Praha náhle změnila svůj ráz a obraz Prahy co změnil svou stafáží. Předtím nejhluchněji na nádraží východním, tehdy ale mrtvo tam a pusto. Již ale z nejbližších ulic harašil naložený vůz za vozem jako lavina za lavinou, a již na Příkopech spojily se v proud nepřetržený a nekonečný a proud ten rostl a rostl, až se podobal rozvodněnému vele-toku, který div že Řetězový most, Oujezdskou bránu a Smíchov nestrhl s sebou až k Plzni. Bylo tu jako na Doréově obraze Potopa, na kterém se tygřice a člověk těsně tlačí k sobě. Ekypáž třela se o veliký vůz, aniž by si rukáv pak oprášila, fiakr na své předky pyšný točil se kolo v kole s drožkou parvenuem. Pánbůh sobě vzpomněl na kočí a na vozy nájemné, peněz se nabízelo za povoz až báječně, a když někdo povoz ulovil a šťasten dovnitř lezl, křičel ještě v polo-bezpečí svém: „Kočí — proboha vás prosím — jen *honem!*“ A kdo je potkával, buď se rozmýšlel, nemá-li také utéct, buď byl srdnat a roztáhl ústa k tak srdečnému úsměchu, že by byl brzy bití dostal. Někteří ale, kteří vše dělají kvůli parádě, přinutili i srdnatost svou, aby dělala parádu. Milostpán lornětoval vozy z jednoho okna a milostpaní z druhého a oba se smáli, ne sice srdečně nebo pěkně, zato ale tím nápadněji; ve třetím okně byla společnice, ve čtvrtém guvernanky, v pátém děti, před vraty dole stál domovník, kočové, lokajové a podomci a všichni měli určitý rozkaz, aby se smáli, hodně nápadně smáli, začož že dostanou o holbu více k večeři. Proud šel ale dále k nádraží, vlak za vlakem uháněl z tohoto pryč k berounskému oudolí a opět se naplnil nový vlak a nejelegantnější dámy byly rády, když směly vlézt do vagonu jindy jen pro špinavé zboží anebo docela pro *němou* tvář určeného. Mezitím rozvinul se jinde obraz jiný. Na hořejší Vltavě, uprostřed řeky kolíbala se loď parní, naložena vším, ano i lidmi a peřinami, a čekala srdnatě vpádu Prusů, aby ihned odplula. Odplula konečně, i když Prusové nepřišli.

Je tomu právě týden, co i úřední zprávy byly donášeny do Prahy jen pěšími posly; jaký div, že měly ústní zprávy

ty důkladnost novinek, které ztána mlékařky do města zavá-
žejí! Dostačily ale, aby stěhující se orgány bezpečnosti způ-
sobily zmatek přímo nebezpečný. „L'art de vaincre est perdu
sans l'art de subsister,“ pomyslili si i pekaři a nechali erární
chléb v pecích, aby se spálil dle vlastních náhledův svých;
klíče důležitých skladišť svěřeny jsou třeba některé sousedce
atd. atd. Byl to den zmatku, strašného zmatku. Potkal jsem
se s vyšším jedním úředníkem policejním. Tiskl mou nevol-
nou ruku, prál: „Kdo by si to byl pomyslil!“ a nechal v oko
hrknout bohatou slzu. Musil jsem se odvrátit, neboť mne
taková vyšší policejní slza nesmírně dojíhá. Připadá mně jako
ona umělá škatulka, v níž je tisíc jiných, vždy menších a men-
ších.

Kdyby byl starý generál Ziethen před témdním býval někde
v Čechách, mohl s nečetnou piketou Prahu obsadit a jí po-
roučet; starý Ziethen byl by sobě ten kousek nenechal uklouz-
nout! Již o den později byla ale Praha ticha, až příliš ticha.
I flašiny, kterých je v Praze tolik co vrabců, umlkly zcela,
a ozval-li se některý, zněl jako něco v Praze neobyčejného
a jako špatný vtip. A vrabci, kterých je v Praze tolik co flaši-
netů, roztahovali se volně po vozech přípřežných a vybírali
z nich obilí, aby se ho míň dostalo na místo „nezamýšlené“.

Uplynul týden. Prager Zeitung uznává, že od neděle ne-
spáchán žádný *nový* exces. A přece pochybuju, že se v neděli
stěhovala také pověstná ona „lůza“ z Pětikostelního plácku,
jejíž nejvyšší exces byl kdys, že provolala „slávu“. Praha zů-
stane i nadál klidna, nechte Prahu o to se starat!

NÁRODNÍ LISTY 9. července 1866

△
 My novináři vypadáme teď pěkně! Už jsme se dali jako na zbloudilé lodi na pouhou poloviční stravu, a pořád ještě ubývá stravy té, ano ubývá i vody, — a to je už mnoho, když novinářům ani čisté, prázdné vody pro jich noviny se nedostává! V čem teď prát ty dějiny lidstva! Alespoň ty staré dějiny, o kterých jsme slyšeli tak asi před témdním, neboť že nepřichází nic novějšího, v tom vězí právě hlad náš a naše žízeň. Lidstvo už umí maso nasolovat a suchary sušit, umí pevnosti třeba na rok opatřit, jen novinky nedovede konser-
 vovat, aby se jich užilo v čas nouze, v době velkého žurnalistického hladu. Jak bychom teď vyráželi dna, kdyby byly novinky v soudku, jak bychom přeřezávali špagát, kdyby byly v paklíkách, jak bychom jedli novinářský chléb třeba staro-
 pečený a okoralý, i drobty bychom sebrali se stolů bohatců, jen kdyby byli bohatci mezi námi! Povídá se, že prý jsou opravdu města ve světě, kam přicházejí ještě noviny a kde má redakce každý den bohatou table d'hôte. My tomu nevěříme, není to možno, nemámeť o tom pojmu! Jsme jako ona babička, která nemohla uvěřit, že jsou lidé, kteří mají doopravdy dost peněz i na věci zbytečné.

Věřte mně, také na nás novináře je v tom trest boží. Jak hrdě jsme dřív žili v přepychu svém, jak jsme si stěžovali, že sáhové časopisy jsou ještě příliš malé, že nemůžem všechno vyprávět, co víme! Teď můžem vyprávět všechno, nevíme ale nic. Jindy jsme si vybírali: česká a vídeňská kuchyň nám ani vždy nechutnala, i pověstná kuchyň francouzská bývala nám již fádni, málo paprikována, vínem prosákla a omáčkována, — teď bychom si vařili kávu ze žaludů, jen kdyby jich bylo. Jindy jsme soužili sazeče, ještě o půlnoci musili celé tiskové sloupce vyhazovat, — teď nevyhazují, teď věru ne! Jindy

jsme sypali mimořádné přílohy, — teď se nám i půlka hlavního listu zdá být již trochu mimořádná. Jeden časopis slibuje, že hned všechno čtenářům sdělí, jen jakmile — sám bude něco vědět; druhý neví z celého širého božího světa nic, než že se v některém městě svaté německé říše vypůjčili trochu peněz, z čehož sobě máme snad „příklad vzít“; třetí neví nic a neříká nic, a my, totiž já — já to přivedl už nejdál, neboť já už o tom i *filosofuju*, že nic nevíme! „Sláva mně!“ volám jen proto z plného hrdla, abych zase novou řádku vyplnil.

Jak málomocna je nyní ta armáda novinářů! Jakou mívala jindy moc, jak je nyní slabá, vyhladověla, skoro tak, jako bývá prý armáda, jejíž „Verpflegssystem“ nechává vojína třeba tři dni bez řádné stravy. Opět se osvědčil jednou zákon historický, jenž dí: „Nejdříve *kráčí čas statně* za časopisy, pak *belhají se tyto pomalu* za časem, konečně zůstanou časopisy vůbec *stat*.“ My jsme teď *v periodě belhání*. Pražské časopisy, ať české, ať německé, píšou se teď stejně, totiž vesměs pravopisem analogickým, jenž dí: Piš jen to, co slyšíš. U Němců tomu učil již Klopstock, u nás Čechů již Dobrovský, a my, když nemůžem z papíru, musíme ovšem chytat ze vzduchu a psát jen to, co slyšíme. Žurnalista nemůže si nyní pomoci, on nenajde na psacím svém stolku ničeho, on nesmí ani zůstat za ním sedět, neboť:

přátelé se k němu sejdú,
pohledna naň zas odejdú,
bolesti mu neodejmú.

On musí ven, ven do širého světa, totiž na ulici, on, moudrý augur, musí naslouchati šelestění háje, totiž ptát se lidí, „nemyslejí-li, že by se bylo snad něco státi mohlo, co by snad mohlo být skoro důležité nebo alespoň skoro zajímavé, byť i ne důležité, nebo alespoň skoro nové, byť i ne zajímavé, nebo alespoň — —, byť i ne — —“.

Kdo přijde pěšky až z Košíř, má důležitost pařížského Moniteura, výsadní hospody, v nichž se dostavníky sjíždějí, mají význam telegrafických štací, a kdo je osobně znám na př. s portýrem od Černého koně, má již váhu evropského diplomata.

Je tomu tak a není tomu tak, tolik je ale najisto pravda, že lidé chtějí poslouchat a my že nevíme co povídat, aniž bychom směli se snad vymluvit, že nám jazyk churaví. Neboť z fyziologie je každému, kdokoli to ví, známo, že jazyk je nejzdravější část těla a nejméně nemocem podroben, což já alespoň (kvůli nové řádce) zcela uznávám.

Ovšem, mohli bychom o ledačem psát. Na př. že se Prusové tak ledačemu rakouskému diví. Poněvadž my se ale tomu samému obyčejně také divíváme, není nám to ani divno, že se diví.

Mohli bychom psát o svých chybách i o svých ctnostech v Praze, poněvadž ale dobře nevíme, nemáme-li o nějaké poznáníčko méně ctností než chyb, jsme opatrní a mlčíme raděj. Kdo mlčí, bývá zajímavější; my se tedy „děláme zajímavějšími“.

Mohli bychom také psát, jak Praha, která ovšem nikdy mnoho hluku nenadělá, je nyní ještě mlčelivější. Nerozumíme ještě době své, a není tedy divu, že mlčíme.

Mohli bychom atd. Jsme ale zkrátka s časopisy v době belhání, jak již praveno. Až na poslední dobu, na dobu mlčení, přece nedojdem, neboť již prý otevrou se zase všechny poštovní pomůcky, žurnalistovi kyne velká budoucnost: on dostane jíst. Jsme ale přílišní lidumilové, než aby nám šlo jenom o nás; my myslíme na své bližní a na hrůzná slova Schlözerova: „Hlup jest člověk, který novin nečte!“

Jen ať nemusíme zvěstovat o novém krveprolívání, neboť dí básník:

ty rány, jež jsou lidu zasazeny,
ty krví lidu nikdy nezhojíš!

△

Kdo by chtěl říci z Pražanů, že žije nyní po celý asi měsíc klidně zde, nemusel by ani býti člověkem, nýbrž dlaždičkou, a ani ta nemůže něco podobného říct po dlouhou již dobu, neboť nikdy netisklo tolik kol, tolik kroků neumytou její hlavu jako nyní. Po našem mozku valí se udalosti a myšlenky sem a valí se zase tam a nebylo dne, v němž by nebylo alespoň několik okamžiků zimničního rozechvění. Ještě nikdy nekráčela historie tak rychlým krokem kupředu jako nyní, historie, učitelka lidstva, naučila se něčemu nyní od lidí a řídí se parou a mlunem. Rozpěněna, okřídlena valí se řeka udalostí kupředu, její proud je let a každý příliš bystrý proud porve toho příliš mnoho z břehů i ze dna, než aby byl jasný a čistý, než bychom mohli do něho zřít jako do řeky nenáhle proudící. A k tomu zahnal nás proud dějin ještě také do chobotku, kde se točíme jen jakoby kolem vlastní své osy; jsme zde v Praze ve víru, točíme se vždy několik dní na jednom místě, až závrať z toho, až hlava bolí. Ben Akiba neměl pravdu, že „vše zde bylo jednou již“, také ten druhý filosof neměl pravdu, který dí: „Nač na časy sobě stěžovat: jak sobě je kdo udělá, tak je má!“ Takový filosof myslí skutečně, že něco řek, historie se mu ale vysměje. My bychom sobě věru byli ty časy učinili jinak, my bychom sotva byli buntovní válku svedli, — čiže bychom byli věru trochu také sami vinni? O tom nyní trudno rozumovat.

Potřebujem trochu ticha, trochu oddechu. Třeba bychom se ani nesměli vyšinout zcela z hluku nás zevšad obklopujícího, nu vždyť i „v práci nepřetržené lze trochu si odpočínout“! Řidme kroky místo přeživou nyní ulicí Ostruhovou dolů — výše na Hradčany, a již přicházíme k ostrovu klidu. Před Hradem ovšem strmí tu děla a rozkládá se obraz, jakého

od roku 1848 nebylo; ale ta děla zadívala se na panorama, jemuž v světě není rovno, a jsou něma obdivem. „Berlín je sice větší, třikrát větší než Praha, není ale ani z polovice tak krásný!“ praví pruský dělostřelec o dělo se opírající; udeřil přitom o svého mosazného svěřence a kov zamručel hluboce jako v spokojeném souhlasu.

△ Hluk města zalehá sem jen zevzdálí a vše zde nahoře má ráz nezrušitelného klidu. Stráže ve Hradu stojící chovají se tiše, a vejdem-li do dvorů hradních, je tu tentýž poetický mír jako jindy a dlouhé řady prázdných oken hledí i nyní chladně a lhostejně na osamělého chodce. Avšak zde ještě přece nelze se vyšinout zcela z myšlének dřívějších. Abys byl zcela tichým, nesmíš vůbec myslit, musíš *jenom* snít. Noha pošnuje se mimovolně dál, stojíme již na ohraženém prostranství před velebným chrámem. Zde je vše zcela tak, jak bylo kdy dříve. Z kulaté kapličky uprostřed „hřbitova“ kmitají se mhouravá světýlka, s věže padají zvukové známky času, před kostelními dveřmi choulí se chudičké babičky, trpělivé jak ten ovetšely kámen vedle, čekající mlčky, až jej ovlhne milost. Květno-nedělní kazatelna je jak ten oltář vedle a jak ty polospláknuté fresky nahoře, vše vyvětralé, chudé, zestárlé; jsme skoro po vděčni, že není změny, že je nám tu náhle volno jak za dětských časů. Jen tam nahoře v těch gotických obloucích, v těch kamenných růžích a štíhlých jak lilie prutech bělá se čerstvý pískovec na znamení, že naše pieta zde potomkům zachovává poesii otcův. Je přec jen rozdíl mezi dřívějškem a nyníškem! Válka se rozzuřila po českých krajích, Praha obsazena cizím vojskem a za hradčanským dómem, jenž válkami a bouřemi vnitřními tolik trpíval, pracují a tesají dělníci klidně v stavební své huti, jako by ani nebylo udalosti ve světě, jež by mohla snad více zastavit dílo humanity.

Vcházíme dovnitř. Jaký to osvěžující chlad, jak volně rozložený klid! Jako by anděl míru ovanul tě náhle perutí svou! Střed kostela je sice temnější než jindy a sbedněné ve výši lešení šíří stín kryptový a nedovoluje myšlence rozepnout se bujně jako jindy, vždyť ale vítá tě každá postranní loď sama co velebný chrám. Palné červencové slunce odráží se malo-

mocně o žulový chlad, polední zář láme se v drobném skle vysokých oken nebo rozpaluje pestré malby sklené a vrhá duhové pruhy na kostkovou dlažbu, na níž, ozve-li se vůbec krok, ozývá se jen dušeně a ostýchavě. Velebný dojem, — zde věru je místo odpočinku!

Svatováclavská kaple vítá leskem svých drahokamů, nevkročíme však do její jindy nám tak milé temnoty, jestiž nad černým klenutím jejím tmavější ještě kobka a v kobce té dřímala do nedávna posvátná koruna českých zemí; a koruna ta se uschovala mimo vlastní zemi svou, do níž patří, jako patří šperk do vlasů nevěstiny. Přijdem sem zas, jindy, později, až šperk zas bude na skvělém čele naší vlasti.

Před námi klečí v stoličce cizí voják. Modlí se z drobné knížečky, chvilkami spíná ruce, žádá nejspíš za šťastný návrat k svým. I šťastnému plavci je nejvolněji, když kotvy zapouští v přístavě domácím! Snad že se v mysli dívá oknem v domácí svůj kruh — —.

Jak jindy dřímá tu pomník vedle pomníku. Přísné tváře shlížejí s chladného mramoru, mdle leskne se kamenné brnění dávných bohatýrů i zbraň jejich, kteráž v obraně vlasti bývala nezlomna. Tváře i nápisy mluví charakterem, jehož již ani přečíst dobře nedovedem. Nad bílou hrobkou dávných českých králů volně se snáší hravý prach, tisícové myšlenky — avšak vždyť my chceme být zcela tiši, a nesmíme tedy vůbec myslit, smíme *jenom* snít, a o snech vypravovat nesluší se, když jsou to sny, které může každý jiný také mít!

Žhavý proud myšlének je však již pouhou upomínkou dějinnou zase rozpoután, musíme nevolně opět dál, z dómu ven! Zde naproti smějí se na nás stavební krásy Vladislavského dvoru, tam němě, zasmušile hledí na nás svatojiřský chrám, krypta mrtvých, hrob živých. Rychlým krokem chvátáme kolem nádherného paláce pánův z Růže, kolem bídné, chudé Zlaté uličky Rudolfovy, mijíme schody lobkovické k Bílé věži a k Daliborce a jsme již zase na jiném prostranství před Hradem. Zde netrčí žádné dělo, ba ani človíčka zde mimo několik hrajících si dětí. Velké, rozkošné zahrady, v nichž letní štěbetání ptáčat vábí oko tvé; panorama budovního dé-

mantu Slovanstva rozkládá se tu ještě rozkošněji: avšak zároveň zaléhá sem již bouřněji hluk řeky a velkoměstského života. A také v nás již probuzen ten dřívější proud myšlenkový, ten úpal přemocných časových dojmů. Ouvoz kolem vinice Karla IV. je jen krátký, sešli jsme již k Brusce a k vojenským zdejším budovám, v nichž plno života a ruchu. Jsme opět plně v pražské situaci, skoro že rádi unikáme poesii, ana skutečnost odmítá všecken sen, zamyká srdce a napíná myšlenku. Jsou doby, v nichž poesie nemá přístupu, a tu se schoulí jako sensitivní květina při náhlém dotknutí a vyčkává klidu i jistoty úplné. Bude nám opět vítána, ano i potřebna! Nyní však i utíkáme před ní a místo hodin se u ní doprošovat — ubíráme jí sami každou minutu. *My* za to nemůžeme, že není oddechu!

NÁRODNÍ LISTY, 22. července 1866

△

Zaletěl krkavec Moranin do požehnaných krajin českých. Zatřásl „levým křídlem černým“, i rozzuřila se smrt, nemoc, mrzáctví, nouze a nevolnictví; zatřásl „šedým křídlem pravým“, a jako rouškou z popele spálenišť pokrýl se kraj i lid smutkem velkým, palčivým, že slza vysychá již pod rozpálenou klapkou. Je bída velká, převelká, a snadno možná, že kraj bude stížen bídou ještě větší, že nemoc i nouze rozhodí šíř ještě síť svou.

Také doba velké bídy je dobou velkou a zničí co taková vše, co je malicherné a nedochůdné, pokoří se ale přece konečně před tím, co je velké a silné. Překonáme dobu tu, budem-li v ní silni. Nebyla to příroda, která nynější svízele na nás uvalila; proti přírodě, jejíž činy jsou vždy nevývratnou pravdou, není léku leč zase v milosti přírody té. Proti svízělům ale rukou lidskou, nerozmyšleností a bezcitností zasaženým je pomoc v ruce lidské, v rozumu i citu. Nemohli jsme ovšem zabránit válce proti naší vůli vedené, jako strom se nemůže bránit ráně vedené sekerou zbůhdarma po něm; avšak strom rozlije po ráně šťávu svou a zacelí ji sobě sám. Krev srdce našeho zhojí rány všeliké, vřelý cit pro útrapu všech pomůže nám všem. Soustrast a slitování musí být parolou našich dnů. Jest prý arci soustrast jaksi zdvojnásobněním neštěstí, an člověk soucitný přebírá neštěstí susedovo také na sebe; avšak řekl bych, že je spíše rozdrobením neštěstí toho, neboť společně nešeno stává se již jen polovičatým. Chudý člověk je chud jen v poměru k susedu bohatému.

Praha je srdcem i hlavou země, z Prahy musí se rozlít vřelý proud v zachvácené kraje, v ní se musí myslit za choré, bezmocné oudy. Je pravda, že také zlatá Praha utrpěla válkou již mnoho, co je ale to utrpení její naproti těm krajinám čes-

kým, jichž půdu zdupal a zvrátil proud válečný, z nichž místy vymizel i chléb i naděje na chléb, v nichž místo sadů jsou jen dlouhé čerstvé hroby a místo zpěvu ptácat a písňě děv rozsténala se bolest a úpí umírání! Cestovatelé navštěvují kraje ty a vracejí se plni hrůz a děsných obrazů. „Lidé tu chodí mlčky,“ vypravují, „bez pocitu živějšího, ale také beze stesků. Stojí i chodí beze všeho účele, a přikáže-li se jim práce, pracují jako slabý stroj. Oko jejich je rozpáleno do červena, nemá ale slz, neleskne se myšlénkou, — těm lidem je již všechno jedno! Nevědí, budou-li mít do večera chléb a do zimy přístřeší, také se ale po tom netážou!“ — Mohou ty kraje za to, zač nemůže celá zem, může ta země za to, co vinou je celé říše? Zde nastává úloha důvěrníků národa, aby pomáhali, a sice brzy pomáhali, by země poskytla krajům, čeho těmto je potřebí k novuzrození, a na říši by vyžádali, čeho země více nemá. —

S tisíci mladých reků padlých na bojištích severovýchodních padl smutek do srdce tisíců a tisíců rodin. Není kraje, kde by smutek nebyl doma, není rodiny, jíž by nescházel člen, třeba by jedné části rodiny vzdálenější. Leží-li mrtvola ve vlastním domě, nechodí se s útěchou k sousedovi; stejný smutek vymezuje útěchu, je ale útěchou sám o sobě. Nebudem smutící se těšit frázemi, že mrtvý je vždy šťastnější než ten, kdo za ním pláče, nemůžem je potěšit také poukázáním k tomu, že padli snad za velkou věc národní, — k živým třeba mluvit o živých, a těch živých, kteří potřebují pomoci i útěchy, aby slabý žár života svého udrželi, palčivým bolestem svým úlevy dodali, je mnoho, strašně mnoho. Co krok setkáš se s některým nešťastným raněným na ulicích pražských; mdlý jejich zrak a bledá tvář vryje se v paměť tvou, nechť se slabým krokem kolem tebe plíží, nechť k tobě shlíží s nosítek svých, na nichž leží bezvládný, provždy zmrzačený. Nemocnice v Praze jsou plny, celá místa v kraji jsou přeplněna. Na ta místa nechť pomocníci putují houfně. Je pravda, že poskytována již zde onde pomoc ochotná, avšak vše to, co posud učiněno, podobá se vždy ještě spíše libůstce než pravému pomáhání. Nikdo nebude ubírat pravé zásluze, avšak státi se má i může mnohem

víc. Vždyť ten nebohý raněný voják nežádá žádného nákladu, žádných velkých vydajů; tělo jeho je plno mladistvé mízy, životní síla hojí sama rány své. On potřebuje jen malé občerstvení, jen trochu upřímné péče. Jedno slovo útěchy je mocnější než lék, neboť zapudí od něho strašný pocit osamotnělosti, v níž považuje se za ztracena. „Jen před osamělým vystupují strašidla a jen na opuštěného klade se strach a smutek!“ Vypravuje se z Mnichova Hradiště o mladém Vlachu, který v zoufalosti nad tím, že nikdo jeho mateřštinu tam nezná a vzkaz rodičům sdělit nemůže, obvazek si s těžké rány strhl a dokrvácel. — Což pro četně raněnými obsazená místa nemáme lidí i jazykově schopných? — Navštěvujte nemocnice a zastavujte se i u těch, jichž oko třeba neprozrazuje ani prosbu němou. O nic se neprosí s větší vnitřní protivou než o soustrast, a nic není přec vítanější i hojivější než *pravá* soustrast.

Tisíce je raněných, větší snad tisíce nouzí trpících. Jsou-li četná místa chorobincem, jsou snad ještě četnější nuzincem. Práce je zastavena, nouze je rozpoutána. Již nyní hledí na vás steré oko prosebné, žebrající za podporu. Pomozte, kde můžete.

Břich hladné chudiny je jako boží skříň,
kdo plní jej, již plní vůli boží.

Pomáhejte i *pomyšlejte*, jak by se pomohlo. Chudý je jako nemocný, on potřebuje především přátelství.

Píšu „pomáhejte“ a myslím „pomáhejme“. Nekažme pouze pomoc, dávejme ji také. Každý nechť se dle svého přičiní, aby se o něm nemluvilo jako o těch, kteří „jiné učí oučtům a hospodářství, sami ale nikdy nezbohatnou“, nebo o moralistech, kteří „mravnost kážou, sami ale mravni nejsou“! Budme především *přáteli chudiny*!

△

Není a nebylo v historii války, byť trvala i třicet let, aby byla poučnější pro vojenského řemeslníka než nynější rakousko-pruská. Třeba bychom byli podlehli a třeba by Prusové byli nepřáteli vítěznými, tolik přec jim přiznati musíme, že vedli válku učeně, že bojovali, stříleli a manévrovali jako váleční učenci. Vítězové a učenci mají právo na nomenklaturu, Prusové práva toho použili a nazvali válku nynější „válkou *sedmidenní*“. Nelze se s nimi o to hádat, jsem ale žádostiv, dají-li také nějaký název dobrovolnickým těm sborům, kteréž se ve válce té účastnily! — Čiže by nebylo ani bývalo sborů těch? A proč nebylo?

Tvrdím najisto, že „dobrovolník“ pochází od „dobré vůle“. A v Čechách bylo dobré vůle dost a dost, víc než ve Vídni víry. Ne snad že bychom byli cítili zvláštní kanibální choutky na prolévání krve, ne snad že by nás byly pravé dlaně svrběly již k nevydržení, ne snad že bychom sobě byli přáli trochu zchudnutí z přílišného svého bohatství, ne snad že bychom sobě byli zoufali nad tím, že Rakousko má býti z buntu vyhozeno, — to všechno věru ne, i bez snadů ne! Ale chtěli jsme těm pánům ve Vídni ukázat, čeho zmůže český národ a že *jest* český národ, chtěli jsme dokázat, jak chybují, kdož sobě nás nevšímají, chtěli jsme krví svou vydobýt koncese a chtěli jsme ještě leccos jiného, mezi čímž by bylo opět bývalo vyklouznutí z buntu podle pravidla o „cestách rozličných“. Ve Vídni nám ale nevěřili, neboť učí mladší Macchiavell, že to, co národové chtějí, není nikdy nic poctivého. Zemská obrana, ve které by byl sedlák průsmyky nenechal nikdy neobsazeny a ve které by sedlák nebyl nikdy zapomněl, že také skrz les vedou cestičky, jimiž lze napadnout bok i zad, nebyla povolena, zato ale dovoleno zřídit pravidelné pluky s úřadně jmenovanými, prohlédnutými a zpečetěnými nad-

a poddůstojníky, pluky, které lze dobře přehlédnout, disciplinovat, komandovat, špatně vést a ještě špatněj, zato ale tím dráž krmit. A když není víra v národ, není zas víry v národě, při kteréž pohnutlivé vzájemnosti mezi Prahou a Vídní nezbylo z dobrovolníků ani vůle ani cos jiného dobrého.

Tak bylo v Čechách. Na Moravě nic, v Uhrách nic, v německých zemích nic, jen v Haliči hrabě Starzenski, as tak prý na Haliči oblíbený jako v Čechách hrabě Lažanský. Zkrátka, *národové* při tom, co se dělo, nebyli, a „jen kde jsou *národové*, jsou činy“. Vojínům pak nařízeno, aby se odřekli zbytečného myšlení zvláště o té politice a té národnosti. Rozkaz ten dán z pouhé žárlivosti, jak se okázalo; co ale platno vojínům, že se prali jako lvové, když za ně nikdo a pranikdo nemyslel! Bezhlavost slavila na útraty tisíců nadějných životů u sadovského Chlumu svůj triumf, nastalo náhle zoufalé sahání po pomoci, saháno k prostředku poslednímu, — prostředkem tím *posledním* byli *národové*! Rádcové koruny myslili, že *nyní* je čas, aby slíbili zemským obrancům, že každý — dostane dvacet nových denně, ba že každá ves smí si zvolit i svého kaprála, bude-li to muž, proti jakémuž v tajných rejstřících slavných úřadů nebude nic „nepěkného“ zaznamenáno. Nebozí rádcové!

Národové sobě myslili, že když pravidelnost začátek zkažila, nepravidelnost věc více nenapraví. Národové měli na velkém neštěstí již dost a chtěli mír.

V Horních a Dolních Rakousích „umějí prý všichni lidé číst“, jak se jednou vídeňský statistik Czörnig chlubil. A skutečně prý sobě tam každý nárožní oznámení o landšturmu přečet a pak šel klidně domů a myslil si, že ne!

V Štyrsku si myslili, že jodové prameny jsou krkům vždy ještě méně nebezpečny než na př. dělové koule, nože a jiné věci, které se nepijou, a řekli zase nahlas, že ne!

V Uhrách práli, že za samostatné ministerstvo ano, zadarmo ale také že ne!

Na Moravě nemohli vůbec nic říci a taktéž ve větší části Čech ne. V ostatní části Čech ale panoval pan hrabě Lažanský. Ten měl sice dle vlastních slov svých „vojska dost, aby Prahu *vydobył*, kdykoli se mu líbí“; lidé ale jemu náhodou blízcí po-

chybovali, že několik set úředníků a četníků jmenuje se v nejnovější době opravdu vojskem. Pod záštitou vojska toho zamýšlel ovšem leckdo zříditi tu „dvacítikrejcarovou zemskou obranu“, kterýž název všem historiografům tímto co nejvřeleji doporučuju. Hlavně byli však o možnosti zemské obrany přesvědčeni pensionovaní důstojníci, kteří vždy na podzim proti zajícům a koroptvím polem líhávají. Neboť stojí psáno v Nevěstě messinské: „Honba jest obrazem bitev a přísného Marsa veselou nevěstou.“ Ti páni byli určeni zas co důstojníci obrany a scházel jen lid, aby jižjiž komandovati začali. Lid ale řekl, že teď ne!

Zbyla jen komická stránka celé obrany, — čtyry bataillony židů, které se ve Vídni zříditi měly. Občané se na ten pohled těšili. Jeden pravil: „To budou samí silní lidé a *ramenáři*.“ Druhý přisvědčil: „Tělo je pancířem a kyrysem duše a nikdo nemá v Rakousku dle Kurandy tolik duševní síly jako židé.“ Třetí se těšil: „Výtvarní umělci jsou vždycky hezcí lidé a nikdo není ‚im Wechselzeichnen‘ tak hbitý jako židé.“ Čtvrtý je povzbuzoval slovy básníka, jenž dí: „Železo zdá se mně vždy vyšší ceny býti než zlato.“ Židé ale práli, že se to básníkům právě jen zdá a že to vůbec není hezké, tropit sobě žerty z věci, která ještě není, pročez prosili, aby se jim dovolilo bataillony *ne* zříditi. Ba ani o šarže nikdo se nehlásil, ač sobě každý může slovo „vésti“ do němčiny přeložit dle libosti.

Nezbylo tedy nic, pranic více, — leč Jiskrův „německý jezdec“. O tom se však neví od počátku války nic; neví se, které „křídlo držel“, kde padl, ba ani kde se vyznamenal. Jen to se ví, že nadělal trochu — velkoněmeckého hnoje, pak zmizel. Ostdeutsche Post mu budiž lehkým příkrovem! — —

Ano, přejem sobě mír, dlouhý mír, kdyby ale mělo neštěstí Rakouska vésti zase k nějaké válce, nechť jsou rádcové trůnu opravdovými, upřímnými a také znalými rádci. V národech lze rozpoutat sílu obrovskou, kouzelná formule na rozpoutání síly té je ale jen jedna. Poklady velkonoční jsou jen kratičkou dobu přístupny, národové nabídnou se jen jednou, pak se nadlouho odmlčí!

VŠEOBECNÉ ODPOČÍVÁNÍ
DESET NA JEDNOHO — NESMRTELNÝ VEPŘ
SATIRA NA NÁS — PRACH DO OČÍ
ČESKÝ NÁROD BUDE JIŽ ZASE CHUDŠÍ!

△ *V Praze 8. srpna.*

Byl před nedávnem vyslán důkladný učenec německý do Islandu, aby málo známou zemi tu řádně ohledal i popsal. Vrátil se, vydal knihu důkladnou, v níž mnohé vzácné pozorování, jako také to, že na Islandu tráva roste ze země. Nesměju se mu, neboť se bojím, že z dnešní své feuilletonní vycházky vrátím se asi s rovněž velkým a důležitým výsledkem. Poslední doba byla nám pravým Islandem, tu mrazivý led udalostí, onde výbuchy válečné sopky, kteréž celé krajiny lavou svou pokryly, a jen málo mezi tím míst zelených, naděje budoucnosti. Paprikované dějiny našich dnů nás trochu zkazily; bez zprávy o titánské bitvě, bez pohledu na jedenkrát sto tisíc vojáků zdravých a alespoň jeden tisíc mrtvých a raněných uběhne-li den, myslíme, že by se skoro mohl stydět býti dnem. V poměru k nesmírnému dřívějšímu napnutí a zimničnému rozechvění je ovšem nyní mrtvý klid, ochablost, mdloba. Všechno spí, tak tvrdě, že nelze mluvit ani o snech.

Politika naše spí. Od famosní oné zprávy, že ve Vídni deset slovanských výtečníků žádalo za jediného slovanského ministra pro veškeré rakouské Slovanstvo, nepřišla žádná rovněž zábavná více. Němci sobě ho mysleli co Němce, poněvadž „je Němec přirozeným dědicem Slovanů“, Maďaři sobě ho mysleli co pansláva s polskou botou, horvatskou surkou a českou čepicí, Slované ho sobě myslili co — vějičku, na kterou že nezasednou, pevně sobě umínili. Vymyšlený slovanský synáček „dei dieci“ zmizel, jako studem zmizí někdy s oblohy zase duha, vidouc, že se blamovala a že vzdor jejímu ochotnému zprostředkování přece dále prší.

Zemská autonomie naše, sněm i sněmovní všechna usnešení také spějí. Nikdo sobě více nepřeje, aby honba byla lacinější, a nikdo se více nehádá, bude-li také pytlák muset platit de-

sítku daně ročně. Ba i rekvisice znenáhla se uspávají. Lid po-
číná zase klidně a beze strachu pracovat a od zazdění prosla-
veného mělnického vepře, jenž zůstane nesmrtelný vzdor
tomu, že v zazdění svém bídně skončil, nepřihodilo se pranic
podobně komického. Ajta vepř! Jaký to vděčný předmět pro
spisovatele jednoaktových frašek! Zde máte konečně „něco“,
bědující vy umělci výtvarní, skuhrající vy básníkové lyricko-
epičtí. Nebude-li na příští umělecké výstavě alespoň dost
obrazů národního našeho vepře výtečníka, nebude-li k vá-
nočním dárkům alespoň jedno o něm epos se zlatou obřízkou,
není naše generace ani schopna nadšení a myšlenky.

Ale, ale, vždyť poesie naše také spí! Alespoň tentokráte do-
kázali naši pěvcové, že jsou slavíky; pro tentokráte to doká-
zali arci mlčením, což je pro budoucnost divným znamením!
Když totiž je velký hřmot, známo o slavíku, že se odmlčí.
A když počaly na bojištích voje do sebe tlouct, *přestali* tlouct
naši slavíci; místo tlučení slavíků nastalo v literatuře tlučení
špačků. Jen jeden objevil se za celou dobu tu plod literární,
míním Gablerovu tiskem vydanou Johanu d'Arc. Gabler
chtěl původně psát *historii* a předmět svedl ho k *dramatu*. Dělo
se mu jako našim diplomatům: chtěli *historii* odbýt v psaných
notách a pod rukama stala se jim z toho krvavá truchlohra.

Snad bych mohl zde, když už jednou o pěvcích zvláště,
a tedy *muzice vůbec* řeč jest, připomenouti také vynález pankrá-
covského občana: *flašinet parou hnaný*. V době nejtrudnější,
když v Praze bylo mrtvé ticho, ani flašiny nerušené — což
je moc —, objevil se náhle v ulicích pražských malý vozík.
A na vozíku byla skříň flašinetová, a před skříňí byla ohnivá
pec, a nad pecí byl kouřící komínek, a vedle komínku blýskalo
se mnoho a mnoho žlutých koleček, o nějaký tucet víc, než
jich bylo právě potřebí, a všechna točila se a běhala jako blázni.
Nebyly ale blázny, nýbrž tvůrce jejich byl je nadal velkým
rozumem, aby na větší slávu, výdělek a pohodlí téhož tvůrce
točily klikou, jež roztáčela zase rozdílné melodie. Tu pak jsme
se přesvědčili na vlastní uši, že lze hudebně-politickou ná-
rodní naši otázku „Kde domov můj?“ skutečně i parou roz-
luštit. Povídá se ale, že ona pec více nyní nezáří a kolečka že se

více netočí; flašinet ale že hraje přec a tvůrce jeho prý točí nyní sám klikou jako kterýkoliv jiný smrtelný flašinetář. Nahodilá to, ale velmi palčivá satira na snahy naše národní. Najednou se poměry naše tváří, jako by parou chtěly rozkvést a uzrát, na povrchu leskne se o nějaký ten tucet koleček víc než právě třeba — a náhle musíme se chopit zase sami kliky a pracně odehrávat staré své smutné melodie!

Nastává nám politická doba teskné neurčitosti, bůhví kdy dojdeme jakéhos vnitřního pořádku! Pořádkem prý se dochází blaha; dobrá, jen kdyby nám chtěl někdo dříve říci, jak dojít *pořádku*! Cesta naše k němu je nyní ještě labyrintová a tolik prachu na ní, že nevidíme pro jeho oblaky, jak daleko jsme ještě od cíle! Je již zase nový boj mezi žurnály pražskými a centralistickými *olim, nunc* co do rozumu centrifugálními žurnály vídeňskými. Nebohá ta stvořeňátka vídeňských tiskáren visí nyní mezi nebem a zemí, a blaboní-li posud ještě víc o zřízení německé říše než o zřízení Rakouska, připadá to člověku, jako když štatá hlava po zemi ještě skáče a začatou větu nesrozumitelně doblekotává.

Bude ještě mnohý boj, mnohé vystřízlivění, mnohá ztráta. Nám Čechům hrozí prý právě ztráta nesmírná, jejíž dosah pro okamžik ani změřiti nelze. Jeden z nejvřelejších přátel českého národa, hrabě Clam-Gallas, hodlá prý se přestěhovati provždy do Belgie! Tonouce chytáme se stébla naděje, snad to není pravda, snad nám bude zachován a celá zpráva je jen mizerným výmyslem „těch“ novinářů, kteří nevědí co psát a „kvůli pikantnosti i výdělku“ tak rádi obecenstvo děsí! Navrhl bych deputaci českých demokratů, ale — — jeden, dva — počkejte, já si dřív napsané řádky spočtu! — Ano, jsem skutečně již hotov! Takový feuilleton drobné klepy drobněj ještě rozmílající je jako polyp: rozřež jej na tisíc kusů, z každého může vzrůst zase celek. To by bylo pak tisíc feuilletonů. Čtenářstvo, já tě lituju!

NÁRODNÍ LISTY 8. srpna 1866

T A J N Í Č L E N O V É R O D I N
D O M Á C Í V Ý J E V Y P R O S T R A C H P R U S K Ý
Š L E C H T I C „ Z G R O Š E “
K A S Y A N E K A S Í Ř S K É V T I P Y
A U T O N O M I E V M O R A T O R I Í C H

△ *V Praze 11. srpna.*

„Že peníze světem vládnou,“ každý člověk ví; že mohou člověka až pobláznit, poznal nyní každý Pražan. Může-li co peníze pohnout, aby nám byly vděчны, aby nás milovaly a nás se konečně věrněji i rozhodněji přidržovaly, musí to způsobit udalosti pražské před pruskou okupací. Co tu bylo lásky k vám, vy zlatá a stříbrná kuřátka, jak starostlivým okem pohlíželo se na každý dukátek, který zbyl ještě ode křtin, na každý tolárek, který vyměněn byl někde náhodou, zato ale tím milejším členem domácnosti se stal! Neboť náhoda jen, velká náhoda to byla i jest, když rakouský občan byl znalcem běžných sice, ale neobíhajících rakouských mincí.

Každý sobě říkal: „Ne, nemusím mít strach, vždyť to mé soukromé jmění, a to je i bude každému svato,“ — strach měl ale přece. Proč? Protože byla láska příliš velká a každá přílišná láska je ouzkostлива a ouzkostlivě střeží to, co miluje, i přístup k tomu; viz příklad v historii našich dnů, kteříž učí, jak byly milované Čechy střeženy.

Dříve než kdo pomyslí, aby ženu drahou zachránil a „nenahraditelné takřka“ děti, pomýšlel již na zachránění peněz, ať byly stříbrné nebo zlaté, slosovateľné neb neslosovateľné. Udělal díru za zrcadlem, odtrhl prkno z podlahy, vykopal jámu v dřevníku, a nejspodněj i nejzáz uložil ty, které stály v kursu nejvyšš. A jinde nevěřili ani skrýším těmto. I vyhledali prastaré pasy kožené a vzpomínali při jich nadívání předobrého nebožtíka dědečka, i sešívali podobné jitrnice mamonu z plátna větší i menší, dle těla neb tělíčka, kolem něhož měly přilnout a jež měly chránit jako měchýřové plavní, nesouce držitele svého rozbouřenými vlnami života válečného. A při sešívání tom vzpomínali zas předobré nebožky babičky a jejího vypravování o válkách francouzských. Vzpomínka taková na předky

zbožné sílila je co morální kořalka, a když pak tělo své pásali, bylo jim, jako by jim něco říkalo: „Vám se teď nemůže pranic stát!“ Pak obdržel každý člen rodiny obšírné navedení, jak vyndavat a jak rozměňovat, aby nebylo nápadnosti. Ani v noci nesundali pasů těch, ač dosti překážely, neboť člověk nikdy neví, co se náhle státi může! Jak mnohé krásné tělo mělo děsné sny v nepřírozeném tom objetí!

Pakli kdy, ukázalo se nyní, že peníze nejsou „prázdný zvuk“, byť byly třeba papírové. Jakž také! Vždyť je mezi námi mnohý pán, poměrně také tuze velký pán, který by nebyl praničím, kdyby neměl peněz. Ano zlí lidé tvrdí, že sobě i telat vážíme, jen když jsou to zlatá telata. Mohli bychom elegantní to porovnání rozvést ještě dále, an přírodopis učí, že každé zvíře je vzrůstu schopno, ale nač! Pravda je, že málokdo dovede svých peněz užít tak, aby došel jimi i pohrobní slávy; má již dosyta uvědomění, že za živa je kvůli penězům ctěn a vážen, chrání sobě jich tedy, pokud ho sprovázejí živého: až bude na prkně, zůstanou v službě oslavy jeho ještě tři dny do rekviem a s posledním „amen“ je také se slávou amen. Achilova pata nebyla choulostivější, než je penězi zaslepená strana takového hrdiny, Samsonovy vlasy neměly té důležitosti, jakou mají pro něho obligace; v nich je síla, šťáva i smrtelnost jeho, je musí chránit, pro ně se musí blamovat, seč jeho síly jsou. A také se tedy blamoval skoro každý, kdož měl jen dvakrát či třikrát víc, než potřebuje. Ba i ti, kteří měli méně, než potřebují.

Jinak bylo s útekem kas, s penězi erárnými i jinými. S *erárnými* stěhovali se proto, že vůbec v Rakousku se velmi pečlivě nad tím bdí, aby ani krejcaru zbytečně se nezmařilo, s *jinými* penězi také proto a pak ještě kvůli jiným — čistě lidským věcem. Arci říkali oni vtipkalové a lidé všeteční, na jakéž již Amos Komenský z podstatných příčin se obořil, že snad není takového spěchu třeba s těmi kasami erárnými, že outraty za odvezení — atd.; ale už Komenský odbyl všechny podobné poznámkáře, my můžem mlčet. Všude prý přece se nepovedlo odstraniti ty kasy erární; takž se vypravuje, že na př. v Pardubicích uvízla válečná kasa s pakatýlkem půl čtvrtá milionu.

Musíme sobě zprávu tu nechat ještě potvrdit, neboť za prvé neuvykli jsme hned tak uvěřit milionům, za druhé, kdyby byly bývaly, nebyly by bývaly as stříbrny, a tedy neodstranitelné. Dobrý ale vtip vyvedli prý tamtéž v Pardubicích s kasou špitální. Lékaři nevzali ji sice s sebou, tu kasu totiž, stáhli ale klíček. To se asi Prusové nazlobili!

Že jiné kasy veřejné, na př. spořitelní, z nížin českých někam do solnohradských Alp se přestěhovaly, bylo skoro dobré; sic by byl tak mnohý mohl pro peníze dostat se do nesnází, který ve spořitelně — ani vindry nemá. Na směnky bylo moratorium ouřadní, na jiné dluhy diktoval sobě každý dlužník moratorium sám. Nebylo výminečnějších poměrů než nyní v placení dluhů, rat a termínů. „To víte, přítelíčku, že já vždycky; jakžpak ale mohu teď, když nikdo nemá!“ Kdo neměl již předtím žádných příjmů, stěžoval sobě na „okamžitý“ nedostatek výtěžku; komu nebyl na tom božím světě nikdo nic dlužen, prál: „Vždyť mně také nikdo nic neplatí!“ — a měl konečně pravdu. Nejlíp se přitom měli ti věčně sužovaní, politováníhodní, nebozí domácí páni, kteří, tolik je jisto, jen se obětují, nedarují-li své domy slavným soudům, aby je tento rozdal provinilcům místo jiných trestů.

„Jen až se kasy do Prahy vrátí, pane domácí, pak hned, ale hned!“ A domácí pán zabručel něco o tom, že ve všech kasách českého království není as tolik peněz, mnoho-li je dluhů z nájemného, šel domů a poslal čtvrtletní výpověď.

Jakž budou domácí páni pokořeni, až „se ty kasy do Prahy vrátí“!

NÁRODNÍ LISTY 12. srpna 1866

VÍDEŇSKÁ ŽURNALISTIKA
A ČESKÁ POVĚST

△

„S Čechy nemohu se měřit; změnil jsem tedy svůj úmysl a nepůjdu do českých lesů,“ nechává berlínský Kladderadatsch mluvit Schillerova Karla Moora. To ale není jediná jeho útržka na české cti, aniž je jediným snad listem mimorakouským, kterýž český národ v divné fantasii své nechává místo co květinu vzkvétat co bejlí, a místo aby lidi líčil, jen člověka nelidu.

Seznali nás Prusové za nynější války skutečně co národ mravně kleslý? Nikoli, sami to počínají přiznávat. Vzdor tomu ale píší některé časopisy jejich někdy ve smyslu valně nepříznivém proti nám, a my — jim to musíme odpustit, my víme, čím jsou klamány, my nemůžem odsuzovat klamaného, nýbrž *klamajícího*. A oni žurnalisté, kteří tendenčně svět o nás klamali, nežili posud na Sprévě, nybrž na Dunaji, nepracovali proti nám v cizině, nybrž doma. Doma nás zalhávali, očerňovali, odsuzovali, cizina řídila se dle těch domácích, cizina tomu právě jinak porozuměti ani nemohla!

I v mravním oceňování rozhoduje všemocný zvyk. Jsou národové nejrozličnějších pojmů o tom, co je mravní, a jsou zas národové nejrozdílnější mravní pověsti. Děd zůstává vnukovi, soused obdaruje souseda celým bohatstvím předsudků a ty bují ve stále vděčné půdě lidské samolibosti dál a strašně dlouho to potřebuje, než předsudek ustoupí pravdě, než se jen poněkud změní. Ethnografie nás sice učí, že není ani jediného prvotního národa ve světě, který by od přírody měl za úděl vlastnosti dle našich náhledů nečestné; zkušenost nás učí, že teprv stykem s jinými a co smutné ovoce nešťastných poměrů vlastnosti takové se objevují a potud trvají, pokud neštěstí trvá: a přec máme o tom či onom národu také my pojem nedobrý a prisuzujem mu generálně nějakou vlastnost nepěknou, takřka historickou. Angličan je dle našich náhledů

sobecký, Francouz lehkomyšlný, Italián nepřekonatelně líný, a třeba by některý z národů těch dokázal opak jak slunce zářícím činem, jakého bychom my sami schopni nebyli, my tvrdíme bezmyšlenkově dál, že je Angličan sobecký atd. Dobrá vůle na korekturu předsudků nestačí a Wachenhusenovo známé „Ani mne nenapadne, abych měl Srba proto za špatného, že bývá pravidelně darebákem“ zůstává vzdor logickému svému nesmyslu nejlepším zrcadlem předsudků lidských. Wachenhusen sám přiznává, že po celé cestě Srbskem nebyl ani o nejmenší připraven, ani slůvkem oklamán, a „přec prý viděl to Srbům již na očích, že jsou falešni“. Kdo o někom slyšel, že tento je intrikán, vidí v každém pohledu jeho podloudnictví, v každém slově vypočtenost; kdo slyšel o nebezpečnosti nějakého místa, strachem na něm ani neusne a ztrátu svého poklidu považuje již za novou krádež a za stvrzení všech zlých pověstí. Semper aliquid haeret — i výmysl může zničit pověst! My Čechové můžeme o tom vypravovat historie ze své historie.

Nám Čechům přičítají hlavně následující nepěkné vlastnosti: neupřímnost, podlízavost, krádež. Přičítají snad ještě jiné, ale „každý poctivý člověk má již na tom dost“, jak praví Heinův Ratcliff. Neupřímnost viděli ti, kteří k Čechům přicházeli vždy se zvyky a obyčeji zcela cizími a nesmírně se divili, že Čechové nechtějí své zvyky náhle změnit. Český lid nerozuměl ani jazyku jejich, ano často používáno i jazykové nesrozumitelnosti, aby se českému lidu zasadila lecjaká rána. Český lid stal se nedůvěřivý, lidé neznalí neb nepřízniví vyhlašovali jeho podstatnou nedůvěru za neupřímnost, a třeba již po více let pohybování volnější mnoho z nedůvěry té bylo vyhladilo, výčitka neupřímnosti zůstala dosud, zůstane nejspíš nadál. Z ostatních útržek netřeba věru ani slovem lid náš vybavovat. Nešťastný a skleslý byl národ náš, podlízavý ale nikdy: byl-li však jednotlivec některý provinilcem takým či onakým, byl právě úkazem takovým, jakých všude se najde. Zlomyslnost ovšem tvrdila všeobecně špatné o nás co nejpilněji a tvrdila to opět. Tak leckterý otrapa, který se po Čechách v přehojných prázdných chvílích svých potloukal bez

krejcaru v kapse a bez slovanské naší pohostinnosti byl by k ouřadní neb špitální pomoci sáhnouti musil, napsal pak v některém vídeňském listu obšírný popis, jak mu česká selka za hojné spropitné jeho — ruce líbala, takže se to chudákovi prý až zhnusilo. Tak mnohý ničema, který živil se po léta tím, že nám kradl dobrou pověst naši, přičítal krádež k prvním „mravním tendencím“ našeho národa.

To vše bylo posud a přičítali jsme to hlavně nepříznivým pro nás zápasům politickým, že tak systematicky chrleno jedu na nás. Nyní doufali jsme, doufáme posud v obrat. Myslíme, když vnitřní politika rakouská krokem mohutnějším kupředu půjde, že samy sebou odpadnou ty a podobné malichernosti, že sobě jeden národ bude vážit druhého národa součinného, že český národ nabyv větší platnosti nabude i více spravedlivých ohledů. Humánnost má, tak jsme přesvědčeni, být konečně vybavena ze svého vdovího koutka. Spravedlnosti se nám dostane nejdříve v kruzích užších, pak i dále, kde nás posud znají jen dle prostředníků neupřímných. Avšak pevně věru musíme být v krásné víře té, sic nám ji urvou, než první zásvit nové doby dojde nás ve skutečnosti! Již zase se to hýbe v žurnalistice vídeňské, již zase to tam víří a klokotá, že bláto lítá až na nás i za nás. Všimáme sobě jen jediného takového fakta prozatím, dosti ale závažného, abychom odpověděli jinak, bude-li potřebí. Pravíť se tam, že nikdy *nekvetlo udavačství* v Čechách jako nyní a že udavači v každém ohledu Prusům sloužící jsou *vesměs Češi*.

Bylo to as roku 1860, kdy začal ohnivější boj vídeňských žurnalistů proti nám. Mimovolně připomínáme sobě nyní jeden tehdejší manévr. Nadávalo se nám co se mohlo z plného srdce a ze vší sprostoty; když pak konečně přec také v Čechách žluč překypěla, změnili náhle taktiku a křičeli: „Ejhle, Češi nám nadávají!“ Kdybychom nedbali sami domácího pokoje, mohli bychom na nadzminěnou útržku novou odpovědět hned co *nejdůkladněji* i *nejvydatněji*. Nečiníme toho, neučiníme také, leda z přinucení. Nenuťte nás ale a rozpomeňte se, že nebývá pro utíkajícího vždy spásonosné, volá-li: „Chyťte ho!“

ŘÍŠSKÉ JABLKO A NAŠE BUDOUCNOST
NAŠE HISTORICKÉ MALÉRY
BÍDA A HODINKY, ČESKÁ FALEŠ
A NORIMBERSKÁ VEJCE
SUROGÁT ČESKÝCH NÁRODNÍCH PÍSNÍ
ŽÁNROVÝ OBRAZ — JAK SE OZNAMUJE

△ V Praze 25. srpna.

„Z dvou jablek povstaly *hřích a válka*: z Adamova a Parisova. Dvě jablka dala nám *svobodu a osvětlu*: Tellovo a Newtonovo. A co přinese jablko říšské? Cokoliv bude chtít z oněch čtyř darů!“ Tak praví Jean Paul. — Jsme zase na rozcestí, zase očekáváme, co nám to naše říšské jablko přinese, očekáváme to toužebněji než jindy. Myslíme, že hříchů a válek bylo již dost, nyní že by mohla přijít svoboda a osvěta; myslíme, že když máme válku za sebou, cholery v sobě a jezovity před sebou, můžeme konečně odjinud očekávat sílicí stravu, i ať nám pánbůh naše myšlenky nezmění, Jobem býti je sice dle bible hezká věc, člověk se jí ale přejí!

Přijde nová doba, poněvadž přijít musí. My věříme v tu novou dobu jako v život svůj, poněvadž by bez ní život neměl ceny. Vždyť Němci obracují nyní také již své noty, místo Arndtovy písně zpívají parodii: „Mein Vaterland muss kleiner sein“, místo o dualismu píšou o federalismu atd. Ovšem že se jim přihazují přitom ještě rozdílné mýlky i chyby tiskové, že místo „Viergruppensystem“ tisknou důsledně „Biergruppensystem“, to ale neškodí. Jsou-li unaveni dlouhou vládou svou, nechť sobě odpočinou při pivě, my půjdeme zatím dál. Rozumí se samo sebou při našich odvěkých malérech, že ledacos utrpíme i při době nové, že ledacos nepůjde tak a půjde jinak, než sobě přejeme. To se jmenuje „určení“, které se musí vyplnit. Literatura naše na př. kvete jen tenkrát, když není volného politického ruchu; a když rozkvetě volnost a život veřejný, jde zase literatura spat. Každý pokrok, byť sebemenší, musíme draze zaplatit. Jsem přesvědčen, kdybychom se povznesli v svobodomyšlnosti své na př. až na požívání koňského masa, že bude český Pegasus první kůň, kterého k řezníkovi povedem.

Naposled nám budou naši přátelé ještě závidět, dostane-me-li se nesmírnými obětmi nynější války do poměrů pro naši národnost poněkud lepších! Je snadno možno, že budou tvrdit, že jsme celou válku sami nastražili, že Čechy nechaly horské prosmyky pro pruské vojsko z pouhé perfidnosti před několika tisíci roky v Krkonoších povstat, že Benedek prohrál, protože stál na falešných vrších a na falešných polích, a že kdybychom byli upřímní, mohli jsme sami jehlovky vynalézt. Je to věru možno, neboť již nyní tvrdí vídeňské listy, po nich také některé pražské, že ony nebohé krajiny, jež byly i naším i cizím vojskem vyssáty, popáleny a zdupány, v nichž lidé již hlady mrou, že krajiny ty válkou *zbohatly*. To prý je až pravá hrůza, co lid nasbíral na bojištích šatstva, zbraní, peněz, přilbic atd. Mnohý, který neměl nic, ale pranic, má prý nyní plné kapsy zlata a v podzemních skrýších bůhvíco „věcí“, které po vojně zpeněží. Ano i ta historická, stříbrnými a zlatými hodinkami naplněná vošatka, zu deutsch ein ganzes Scheffel voll Uhren, zase se objevila a nalézá své neupřímné věřící. Někteří povídají, že ji nasbíral jistý sedláček u Turnova, jiní, že u Skalice, opět jiní, že u Sadoví, a klíčky k nim natahují všichni svou závistivou mysl. Co dítě jsem ale slýchal, že se ta historická vošatka naplnila již po bitvě u Chlumu, můj otec tvrdíval, že již po bitvě u Kolína, a zajisté že některý z pradědů zase slyšel, že byla již kdysi „norimberskými vejci“ naplněna. Vošatka ta je jako ono „potvorné dítě se zaječí hubou, chlupatýma ušima a žábou na rameně“, které se našim venkovanům co rok jednou narodí „v jedné vesnici tam za vrchem“. V museu nemáme ještě ani jedno. —

Konečně už přece cítíme a vidíme, že se mír blíží. Vojska cizího sice stále ještě dost, nyní ale přichází k nám již s veselou muzikou a ta hraje v tempech tak nezvykle rychlých, že nám úplně vysvětluje rychlé manévrování pruských vojů. Bubny a píšťaly pruské, které v prvních dnech pravou revoluci v Praze způsobily, ztrácejí tím již zajímavosti. Revoluci ale co zjev nám cizí způsobily tak velkou, že národní písně naše před nimi náhle umlkly, že se i muzikální smysl našich „pánů kluků“ na dva dny odmlčel, pak ale radostně vybuchnul, celý

den po nich hvízdal, až konečně i špačkové v klecích nechali se svést a protirakouské nápěvy hvízdali. Bylo hvízdotu po Praze, že až uši zalehaly. Bubny a píšťaly — divné to spojení nezvyklému uchu! Aspoň při spojení tom nedojde francouzské přísloví „Qui vient de la flûte retourne au tambour“ pruského překladu!

A ucítíme a uvidíme pořád víc, že se mír blíží! Znamky boje a okupace vymizí, kdo z nich chce vytěžit, ať sobě prospíší: malíř historik na zpustlá bojiště, malíř žánrista kamkoli. Spatřil jsem tyto dny něco pro obraz žánrový, co je tak vděčné, že to není „ani penězi k zaplacení“, za kteroužto příčinou dávám to tedy beze všeho handle zdarma buď Quidovi Mánesovi nebo Barvitiovi nebo třeba i Humorům. Viděl jsem totiž: jednoho c. k. finančního p. radu, jak stál před krámem, v němž se pruská cigára prodávají, a divnými myšlenkami zmítán dovnitř se díval. To je myšlénka, to je přec jednou „něco“, co?

Takto bychom se v Praze měli „dle poměrů ještě dosti dobře“. Jen kdyby nebyla cholera tady tak strašně lacina od těch dob, co Steinhauser na rozích oznámil, že ji lze u něho obdržet za několik krejcarů, za pakatel. Podivny bývají prý cesty páně, nemohou se ale v podivnosti své přece rovnat německým kněhkupeckým i jinokupeckým oznámením! Co byste na př. as hádali, že znamená, když někdo oznámí, že u něho lze dostati „einköpfige deutsche“, „ordinäre mit rotbraunen Rücken“, „extrafeine mit neuesten echt französischen Rückendessin“, „doppelköpfige deutsche“, „mittelfeine Schweizer mit rotbraunen Rücken“, nebo dále „Kinderdeutsche (neueste eigene Ausgabe)“, „feine Kinderdeutsche mit französischen Rücken“, „extrafeine Kinderdoppeldeutsche“ a „extrafeine Kinderdoppeldeutsche mit französischen Rücken“? — Mohl bych vás sice nechat hádat až do příští neděle a několik set *prvních* rozluštitelů odměnit exempláry kteréhokoliv ze svých neprodaných spisů; ale nakladatelé moji sobě toho nezasloužili, a protož pravím hned, že se uvedeným způsobem oznamují — hrací karty. Učme se ohebnému jazyku!

△

Napsal jsem titul a vím, že je nepravý. My ani nemáme v Praze žádnou „demimonde“; někdy se někde ovšem vyskytne zjev jednotlivý, je to ale cizorodé augitové zrnko v celé skalině, brzy zase zmizí, buď jinam, kde je z více stejných prvků celá kasta, buď sklesne a asimiluje se pražskému blátu a je právě jen blátem, nikoli „polosvětlem“. Hetéry pařížské jsou skutečně „polosvětlem“, neboť pronikají se skrz naskrz s ostatním společenským světem tamějším a jsou jeho někdy až brilantně se skvoucí, vždy ale lehkomyšlnost jeho, povrchnost jeho, život i náhledy jeho reprezentující „polovicí“. V Paříži je „polosvětlem“ celá půle společnosti, ta zahálčivá, nerozvážná, užívající půle její. V Paříži musíš stýkat se s „polosvětlem“, jakmile na ulici vyjdeš. V Elysejských polích i v Bois de Boulogne, při kursech vincenneských i při vodopádech versaillských vyhýbáš se jeho elegantní spřeži, v divadlech spočine na něm zrak tvůj, nechť zaletne do drahých lóží nebo na vzletná místa skvoucího se balkonu, na bulvárech omlouváš se mu ze své až barbarské nešikovnosti, před kavárnou piješ s ním za jedním stolkem horký punš, chodíš, žiješ, směješ se i pláčeš s „polosvětlem“, jsi mimovolně částkou onoho světa, na nějž má „demimonde“ právo, a to je zkrátka *celý* pařížský svět společenský. Skoro podobně je tomu i ve Vídni, městě světovém, a že je tomu tak i v Berlíně, vidí v tom berlínské časopisy důkaz, že také Berlín stává se již městem světovým. Praha není město světové, u nás je zjev jiný. V Paříži dává „demimonde“ zákony, „poměrně ctnostné“ ženy namáhají se, aby zevnějšek svůj přizpůsobily jejímu skvostu a jejím nápadům; v Praze však to, co patří k ní jen dle mravní své chudoby, nikoli ale bohatými svými důchody, řídí zevnějšek svůj dle vzorů veřejně bezouhonných.

Masy cizího vojska, pádným krokem svým společenský život náš stavící a jej převracující, přiměly část společenstva, aby se chovala v zákoutí, a toho použila jiná část, aby vyploula ze zákoutí svého na povrch veřejnosti. Kal pražský se zdvihl a temná jeho barva byla nezvyklému oku nápadna. Psala-li kdys Köln. Ztg, že pruský voják bude v Praze moci stříbrem zakoupit všechny ženské, měla až na slovíčko „všechny“ právě tak pravdu, jako by to byla napsala o kterémkoli jiném městě, v němž zvláštní poměry společenské a vzdělanostní trpí „obílené ty hroby“. Skutečně koupili tu všechno stříbrem, co se jindy také papírem koupiti může. Avšak trh, jindy skryt v soukromí, stal se nyní veřejný.

Jest to podivné víření, nezvyklý zjev a překvapující bublina, jakou na povrch Prahy vyhodila ta naše pseudodemimonde. Bublina praskne, zatím ale zahrává si v nejrozmanitějších barvách. Jsou v Praze místa, jež v počasné období změnila cele ráz svůj zvyklý. Na aristokraticky škrobeném místě změnila se odměřená promenáda v bujný skok, etiketně přidušený hlas v hlasný a veselý smích; na lidštějším místě jiném, kde v „taneční“ dny třeba již leckdy dříve se zjevovaly zárodky výminek, stala se volná ženská návštěva již permanencí; ještě jinde zase jinak, víc či míň. Podívejme se na některé to místo, kde je ten život bujný, výminečně pestrý.

Jde již k večeru, soumrak stěhuje se do vrcholků stromů; v oknech leskne se zář měsíce a petrolejové kandelábry rozlívají světlo vždy žlutější. Rodiny, promenádní pravidlo zde tvořící, odešly již nebo ubírají se právě domů, výminka opanovala pole. Na částech místnosti *pouze* procházkám určených není živé duše, pískové cesty kolem trávníků jsou prázdné, temným stromořadím nekmitá se ani jediná postava.

Je tamto sice na sta ženských, z těch netouží ale ani jedna po samotě. Kmitají se jako mušky kolem petrolejového toho světla, pod nímž je stůl vedle stolu, na stolech talíř na talíři a lahve vedle lahve, a vše to v přísné poslušnosti veselých statných mužů, kteří mají dost peněz, čas právě prázdný a nejlepší vůli, aby čas ten vesele zabili oněmi penězi. Dlouho se ta muška nekmitá; již je polapena a za stůl připoutána jako lesklý brou-

ček v entomologické sbírce. Nebohý sklepníku! Uběhej si nohy, utluč ruce, vykřič hrdlo, dobře přece neposloužíš! Pečivo je staré, řízky pouhý podšev, víno samá bezinka a lokty tvé až urážlivě špičaty! A vše jde tak pomalu, mnohem pomaleji než okamžitě rozpředený hovor a bujná kordiálnost, která tu již povstala, sotva zasedli, a každým ťuknutím sklenic o celou horu výš naskočí!

Hovor je všeobecný, všude živý, nezamlkávající se. Mluví se o všem možném a vlastně o ničem; mluví se, aby se mluvilo. Také náš pražský národek polosvětský je schopen veselí. Oči se stále jiskřejí, ústa se stále smějí, smějí se všemu možnému a vlastně ničemu; směje se, aby se smálo.

Zde vypravuje jedna životopis plný nejrozmanitějších a ve své nemožnosti až obrovských událostí; fantazie její skáče sem a tam, což na tom, kam skočí, jen když stát nezůstane. A po životopisu přijde na řadu popis denního zaměstnání. Ona ví, že to není pravda, on to ví také; což ale na tom, dělají přece, jako by věřili!

Tam sedí matka, dcera a galán. Všichni tři to vědí, že je jen ten galán opravdu galánem, ta matka že ale není matkou dcery té a dcera ta že není dcerou matky té, což ale na tom! Dcera se matku pro dnešek vypůjčila a splácí nájem nalíváním a plnými talíři. Za to ji matka předně pořád chválí a za druhé jí dovoluje všechno, ale všechno. Taková efemerní rodina je také šťastna.

A tam zas směje se hlasitě, nejhlasitěji ze všech dámička v černém oděvu, v nejčernějším smutku. Umřel jí někdo? Možno; snad kanár, kterého neměla, snad protější nějaká sousedka, kterou nikdy neviděla; což na tom ale záleží! Když člověk polochověk není už tak zcela a příliš nápadně mlád, je mladou vdovou být také příhodná věc, třeba by jí nikdo nevěřil!

A tam zas sedí děvče v šatě dosti jednoduchém; nebaví, nechává se spíš bavit. Netáže se po ničem, odpovídá tak, že to *zde* vypadá hloupounce, dívá se na talíř, pak se zase plaše ohlídne. Praha je dosti velké město, a přece ne dosti velké, aby Pražákovi byla některá pražská tvář *zcela* neznáma. Tu

zde tvářičku přičítali jsme snad k oněm tichým, často dojemným tvářím, které se sklání nad mozolným šitím, nad nevděčným vyšíváním atd. Snad že opravdu náleží k záhadné takové třídě, ve kteréž se může člověk rovněž často na svou újmu mýlit, jakož často jí může bolestně ublížit. Co na tom: zapadla sem a tak se vychovávaly v Římě flautistky, ve Spartě cite-ristky, jako se vychovávají nyní leckde harfenice, šičky atd. Takové děvče může být hodné, velmi hodné, ale nemusí. Právě zvedla hlavu, skoro uleknuta rychlým šustem hedvábných šatů visících na malé přicházejícímu teprv vojínu vstříc spěchající osobičce. Osobička volá na vojína, tleská rukama, vítá ho. Nejspíš že to nějaká prastará známost od včerejška. — A tiché ono děvče obrátilo hlavu zase jinam, zahledělo se do tmavých stínů blízko stojících stromů, mezi nimiž bělají se šaty a zaznívají urvané krátké řádky známých písní, jako když nasycený pták tři čtyry tóny vychrlí a pak jen tak poštěbetává. Snad že to děvče poslouchá hlasům ještě vzdálenějším, temnému hukotu vln jezem se valících, z něhož možno tak ledacos vyslyšet, když uvnitř prsou také vlny o sebe bijí. — Mladý její soudruh je skoro až netrpěliv při té roztržitosti! —

Blíží se jedenáctá a místo pustne; blíží se dvanáctá a místo zpustlo. Proud se rozlil po ulicích města, kudy se beře, je živo. Měsíc nevidí sice ani jednu přísahající ruku, ale plynové svítilny, vynález to zcela praktický, vidí mnohé objmutí „mimo-
mochodem“. —

Divoká to bublina, zvláštní to výminka, brzy ale již praskne!

O TOM POVĚTRÍ — PLÁČ ČESKÉ KORUNY
LUTRIE A SNY — PROČ ROSTE OBILÍ
PÁTEŘI JEZOVITÉ

△ *V Praze 1. září.*

Když je nebe modré, chce prý se nám z domu ven a máme žízeň; když je nebe zachmúřené, jsme prý zase rádi doma a máme hlad. „Bůh to sud!“ říkal bývalý sekretář Umělecké besedy, kdykoli na rozsouzení něčeho mnoho právě nezáleželo, a nelámal sobě dále hlavu. Tolik je jisto, my Čechové že jsme letos nebyli tuze rádi doma, a přece že máme hlad. Žízeň máme ovšem také, neuhasitelnou žízeň po lepších časech, po modřejších vyhlídkách a růžovějších jitrech, žízeň máme tím větší, čím hojněji nás nebe denně obmýšlí lijáky destilovaně fádňí vody. Letošní povětrí je hanebné v každém ohledu. Místo modrého nebe, které by v nás vzbudilo přání po orlí peruti, vidíme nebe šedivé, budící nanejvýš přání „po kusu režného papíru na vytírání per“. Psát, vytrít péro, znovu namočit a zase psát, to je jediný náš možný čin.

Ale co psát! Básně? Nečtou se! Povídky? Historie láká a napíná víc! Vědu? Vždyť nic nevíme! Brošury? Stůj noho, to by bylo něco, kdyby jich nepršelo beztoho dost! Když ta stará vazba Rakouska praskla, chtějí nyní Rakousko všude „brošurovat“, ve Vídni jinak, v Praze jinak a v Berlíně, to se rozumí, už docela jinak. Byla to tyto dny mela s tou brošurou berlínskou, o níž se posud nerozhodlo, kdo je otcem jejím a zda Trovičův syn je jí skutečně matkou. Jako by se chtělo dokázat, že také český spis je velkého rozšíření schopen, přšel Pláč koruny české na všechny strany. Neviditelní Figarové rozsívali jej po kapsách i cestách, po schodech i jizbách. Jedno máme naučení z toho přec: kdyby byly české knihy zdarma, odbylo by se jich tuze mnoho. Honoráře českých spisovatelů by tím sice neutrpěly, papírníci, tiskaři, sazeči atd. nejsou ale českými spisovatelí a žijí posud v podivném tom klamu, že peníze jsou také něco; a takž tedy literatura mnoho z toho naučení nezíská!

Humory učinily hanebně dobrý vtip. „Četls Pláč koruny české,“ ptá se tam jeden a druhý odpovídá: „Nečetl, ale slyšel jsem jej!“ Věru, že je nám všem, jako bychom ji slyšeli plakat, tu svatou korunu českou, a v slzách toužit po domově, kde se jí to tak sladce dřímá a tak milochladně sní tam nahoře v klenbě Sv. Václava. Musí jí být teskno v cizině. Mimo Čechy jí to asi připadá, jako by ztrácela na velké ceně své, jako by tam byla jen kusem zlata několika drahokamy vyloženým. Již se ozývají hlasy, že máme jí naproti přijít. Snad ti, kteří odvezli, zase přivezou; snad přinesou časopisy jednoho censurovaného jitra náhle popis, jak byla přinešena zpět, jako přinesly náhle popis, jak byla odnešena pryč. Ale hodně brzy dejž to nebeský pánbůh!

Nevím, zda náhodou, jedna ale odpověď vydatná byla dána berlínské brošurce ihned, ba skoro ještě dřív, než tato sama vyšla. Míním rychlé navrácení se pražské lotokolektury. Měl-li kdo v Čechách za poslední doby nějaký těžký nebo snad docela nebezpečný *sen*, nechť jej jenom vsadí do lutrie a může se s kýmkoliv dále vsadit o devadesát na pět, že jej prohraje. Lutrie je „pěkná věc i romantická“, jak se tuším v Hugonotech zpívá o něčem arcí jiném než o lutrii; mnohý již pomocí její seznal romantických konců, kdo by byl co kněhvedoucí nebo kasír nebo cos podobného praprozaický konec vzal jakožto člověk poctivý. Ve jménu chudé poesie naší děkuju tedy za to, že máme zase lutrii! Snad zbyly také leckterému vzdor válce v kapsách ještě nějaké peníze dělající mu zbytečné těžkosti; chce-li, je pomoc pro něho, pražské tahy mu ten trn vytáhnou. Ovšem, vyhrát může také, nač by to ale dělal! Vždyť se vypravuje, že byli skutečně již lidé, kteří vsadili a nevyhráli! Jděte tedy za příklady!

My volali, aby nám především dali opravdivou volnost, aby nám dali peníze, aby odpustili daní, aby zarazili exekuce, a pro ty a podobné maličkosti jsme zcela zapomněli, že především potřebujem lutrie! Kdyby jiní za nás nemyslili, bůhví kam bychom přišli. Tak na př. sedlák náš! Když s nesmírným namáháním, bez vozů a bez pomocníků sklidil nyní přece alespoň to obilí, které nebylo pošlapáno nebo jinak již na poli

se nezkazilo, myslil bláhový, že sklízí pro hlad svůj a svých, pro setbu příští atd. Ale tu povstal jeden pan okresní a poučil, že *poněvadž je obilí již sklizeno*, mají se ihned a honem zaplatit daně, sic že přijdou nejspíš exekuce a jiné příjemnosti, kterými se dobrý občan někdy polechtává, aby neřekl, že se u nás ani nezasměje. Ne, nechme toho pana okresního, vždyť daně naše nejsou věru dle toho, aby se na ně dělaly *laciné* vtipy. Náš lid je zajisté věrný a dobrý a ochotný, toho mu přec nyní, po úkazech posledních dnů, neodeprou ani nejurputnější nepřátelé jeho; on platí a bude platit, pokud bude moci, — snad že také dál, než bude moci? Tyto dny řekl kdosi: „Pokud bude mít lid náš jedinou hroudu svou, bude daně platit; a až mu prodají i tu, bude chodit od domu k domu žebrotou, jen aby mohl platit daně dál!“ Muž ten vyslovil charakterističtější slovo, než sobě sám byl vědom!

Náš lid snesl již a snese ještě mnoho. Je vůbec jen jedna věc, kterou by nesnesl, a tou jsou páteři jezovité. Přijdou-li ti k nám, jakž se připravují, budou mít divné lázně. Bylo by dobře, aby lid se nedráždil tak nebezpečnými experimenty! Myslím, že pro spásu duší našich dostačí věrná správa dosavadní; pro spásu *těl* ale nehodí se nám páteři jezovité, i bez nich sotva že už jakás těla máme. Že se jejich pan generál přistěhoval do Vídně, každému již vešlo v milou či nemilou známost. V Římě jim už nevolno, doufají snad, že bude ve Vídni volněji? Či chtějí pomoci naší vládě, jak pomohli papežské? Opustili loď sv. Petra, ukazují důvěru v loď rakouskou; mohlo by to být dobré omen, my ale o ně nestojíme, a byť se nazvalo třeba nevděčností! Vděční lidé jsou prý jako ourodné pole: desateronásob vrátí to, co se jim dalo. Chtěli by páteři jezovité, abychom za dávné jejich dary, jichž jsme nezapomněli, desateronásob se s nimi vyrovnali?

ČERNÉ ČASY — ČESKÝ NÁLEZ
MALUM OMEN NEBO REFLEX ZAŠLOSTI?
JAKÝ JE ROZDÍL MEZI DÁNŠTINOU
A ČEŠTINOU? — ZAHRADNICKÉ NAUČENÍ

△ *V Praze 7. září.*

Nadešel čas umírání. Tisícové klesli rázem za den jediný a tisícové padají za nimi znenáhla. Ubraň se dojmu, můžeš-li, žij v nevědomosti a nevidomosti podle odevřených hrobů, když na ulici tě potkávají černé průvody, když v hostinci čteš časopisné články chorobné o chorobách, když do jizby domácí oknem zavřeným vniká hlas umíráčku bez oddechu takřka pracujícího! Smrt, jindy tichá a něma, je nyní žvatlava. Nemoc visí ve vzduchu, každému něco schází, každý cítí neduh nějaký, když nic jiného, tedy alespoň jistou stísněnost. Věřte, že jsme šťastni, kdož musíme stále myšlenky své zaměstnávat s předměty a záležitostmi mimo nás ležícími; nemáme času rozbírat výsledek každého sousta a rozechvění každého nervu, nemáme času pozorovat chorobu, leda by již byla v plné prudkosti své zde. V takových dobách dokazuje se prakticky, jak pouhá subjektivnost je zlem, jak oddání se zájmům širším je úlevou. Musíme arci zaznamenat přítomnost epidemie, je nám ale pouhou událostí. Psali jsme již proti tak mnohému, pišme také proti ní; tak mnohé ustouplo již perům, naproti tak mnohému byl již lék v humoru, — a prozatím zdá se věru, že ani vědecká empirie nejvěhlasnějších našich lékařů nezná zde jiného léku mimo humor.

Když tolik na člověka nalehá udalostí tísnících, vzroste jednotlivá udalost potěšitelná na skutečné slunce. Čtem někdy o vykopaném v lese pokladu, o nalezených ve zdi skvostech; českému národu nahodil se nyní podobný skvostný nález v odlehlém lese i v zapomenuté zdi zároveň. Jako začarovaný poklad, jen jednou do roka a jen jednou v životě přístupný, odevřel se nám nyní vnitřek letohrádku ve Hvězdě a sta lidí putuje denně tam, aby se přesvědčili i potěšili vlastníma očima, že česká země je o miliony bohatší. Kdo by je byl hledal v lesíku

bělohorském, kamž jednou do roku chodí lid pražský, aby se opil, kdo by jich byl tušil v těch opraskaných, naze trčících zděch hvězdní prachárny, v níž přece do lidského domyslu nemohlo pranic být, co by v nahodilém případě nestálo za vyhození do povětří! A zatím tam dřímaly plody umělecké, mrtvy pro zevnějšek, věčně živý v sobě! Nad nahými zdmi, vzduchu neproniknutelnými, byla tu v zapomenutí díla plastiky veskrz umělecké, o nichž mluvití bude nyní Evropa. Po dunivé klenbě pnuly se arabesky italské šťastné půdy, na podlahu prachovými soudky pokrytou shlížely v jasné satíře charakterní masky, nad plesnivým, za železnými vraty tuchnoucím vzduchem vznášel se řecký Zeus na mocném orlu svém. Co se jim tu asi zdálo po staletí, těm krásným dětem nejkrásnějších lidských myšlenek! Ten sen a ta skutečnost! — Prusové letošní slavnost hvězdovou Pražanům zavřeli, titíž Praze odevřeli netušený poklad; oučet není vyrovnán, neboť my získali. Naší je nyní starostí, abychom neztratili nabytého, aby užito bylo ve prospěch celé země. Je to úkolem země celé, úkolu se jistě dostojí!

Věru, že nevolno vrátit se od těch úsměvných forem do škaredy denního života, od toho mistrně propracovaného, pevného stuku do neforemného, pod nohami vystřikujícího pražského bláta! Co také v té trýzněné, nyní tak unavené, mrzuté Praze! Prožili jsme dobu příliš velkou a pochybnou, než abychom nemohli sobě odpočinout, a Praha odpočívá. Nyní očekáváme, že se vrátí dávný pořádek, že nastane klidný, ale opravdivý pokrok na známé nám již půdě. Nejsme právě přívrženci *všeho*, co je staré, a nejméně náležíme k těm, kterým je ve všem volno, cokoli je staré, byť to třeba i stará špína byla; avšak my jsme jako české hospodyně: ničeho neodstraňujem z dávného místa, pečlivě to jen oprašujem a umyjíme, kdykoli se svátek blíží. A blíží se nyní svátek? Byl by alespoň čas nejvyšší, aby z dřímoty po staré době povstal každý k *novému* jitru s pocitem slavnostním. Doufáme a očekáváme to, ani podivné ty zprávy, které nás z krajin „za okupační čarou“ docházejí, nechcem brát a vykládat co malum omen, ba ani to ne, co nyní pášou v Praze samé žurnalisté pod místodrži-

telskou redakcí stojící. Známe tyto „žurnalisty v nejtenčím slova smyslu“, ti právě jsou jak onen, kterému, po mnoha létech násilně omytému, tak těžko bylo při vyhlídce na nastávající čistotu, že zvolal: „Ach děti, kéž mám svou starou špínu zase!“ Vláda by měla přihlížet, zda malinký duch těch lidí užívá velepotřebných pravidelných koupelí, aby nemuseli s pískem a věchtovím přicházet teprv jiní. To jsou arci pořád ještě následky dávného zanedbávání škol, nyní se snad podobné známky odstraní. Opakuju ještě jednou, že je čas nejvyšší, neboť není mezi námi takřka člověka, který by se nestrachoval, že nynější válkou není ještě vše ukončeno a že u Prusů chuť se jídlem teprv zvýšila. Nyní se učí pruští důstojníci na př. pilně česky, na čemž by arci nezáleželo, kdyby — „Dánsky musili jsme se také učit,“ pravil jeden z nich, „před dánskou válkou!“ — O tom by se mohl napsat celý glossář, co znamená slovíčko „před“, jakož i o tom, že Prusové uznávají dánštinu za jazyk dánský a češtinu za jazyk rakouský. U nás nenapadlo nikoho učiti se dánsky, také ale ne česky. Načpak by!

Válka vyráží poslední svou ratolest, pražští páni kluci dohrávají dětinsky tragickou dohru její lokální za městskými hradbami. Na sta se jich sešlo, mají generály i markytánky, prapory i bubny, manévrují, střílejí kamením, dobývají mostů, schovávají se také pod mosty, ba přicházejí i s roztráštěnými lebkami domů. Mají takové vůbec zřízení, že mnohý otec je tím skoro pyšen, že kluk jeho je u pánů kluků důstojníkem. Přemnozí dorostlí lidé vycházejí mezi ně jako na skutečné bojiště. A tu se již stalo, že páni kluci, kteří před dorostlostí, mohouce sami ještě dorůst bůhvíkam, nemají ale pražádného rešpektu, vypráskali takovému dorostlému. Snad proto, že nejsou doma sami dost práskáni. Nejsm přítelem zahradnictví francouzského, které vše násilně a nepřírozeně přiřezuje; nějaké rozumné otluknutí nebývá ale na škodu. Když rány více nebolí, říká pořádný občan český: „Škoda každé rány, která — atd.“

NÁRODNÍ LISTY 8. září 1866

I

Meziaktí

Jenom dějiny duševního pokroku lidstva měly by se psát opravdově; ostatní by se mělo pojednávat humorem a satirou. I válka sama zastyděla by se konečně a zmizela by.

Jistý velký, mně dobře známý anonymus.

△

Praha je český národ, Praha měla od 1. do 8. července týden plné svobody, národ mohl tedy zaznamenat jednou zase týden plné volnosti. Jedna moc se byla o překot vystěhovala, druhá váhala přijít, obecní starší byli v každém ohledu pány, a nevypadalo to právě zle. „Prohlašme Prahu a vřkolí její na několik mil honem za republiku a vyhlašme, že je k oběma válčícím mocnostem neutrální, pak nebudou smít Prusové Prahu obsadit a zachráníme ji,“ radil jeden humorista. Vděčný byl čas pro vtipy, sarkasmy a humoristy, jenže těch humoristů bylo celkem málo.

Vždyť vůbec bylo obyvatelstvo Prahy strašně zeřidlo! Úředníci byli utekli za akty svými, pensisté za odvezenými kasami, dámy za zmizelými uniformami, mužští za dámami, div divoucí: lutrii také odvezli, a přece zbylo v Praze alespoň dosti ještě mnoho bab! A obrazotvornost těch bab a babiček neměla nikdy tolik volnosti, mnoho-li v onom volném témdni; vymýšlely věci nejstrašnější a strach se šířil a zase oužil, vzmáhal a zase klesal, ano šel hodinami tak vysoko, že lidé se až roznemohli z něho. Ba stalo se, že jistý domácí pán strachem umřel, — strašná smrt! „Vždyť to slepý mládenec prorokoval,“ pravily babičky, „až staroměstské hodiny zase půjdou, že Praha zahyne.“ Výrok ten byl by brzy strachový úmor způsobil, kdyby sobě nebyly babičky zase vzpomněly, že prý ty staroměstské hodiny — jdou jen špatně, že tedy nebude tak *příliš* zle.

Bůh ví, čeho všeho se lidé báli! Nejvíce hladu! Každý na-

kupoval potravu; lidé, kteří domácnost a kuchyni svou obstarávali odvěčně vždy jen jídelním lístkem kteréhokoliv z pánů hostinských, nakupovali rychle mouky a rýže, jahel a rosy, vinního octa a doverských prášků, všeho alespoň na půl roku. Tabáku nekoupil nikdo pod několik liber, cigár pod tisíc. Italská cigára, tak zvaná „virginia“, kupovala se hojně — kvůli hladu; nezvyklému kuřákovi třeba totiž jen jediný doutník takový vykouřit, aby ho i hlad přešel pro celý den. Člověk musí ve velkých dobách myslet na všechno.

Pražané byli opatřeni; minul den první a Prusové nepřicházeli, minul druhý a ještě nic, třetí a detto. Pražané se začali nudit. Nevěděli, co mají dlouhou chvílí dělat, neboť se nic nevědělo, nic neslyšelo a nic nevidělo. Kdo mluvil s mlékačkou z Libně nebo měl tolik osobní odvahy, že šel sám až na konec Karlína, byl považován za „něco“. Potřeboval jen sdělit, že viděl směrem k Hloupětínu něco, co skoro vypadalo jako lehký dým, a stal se již zajímavým. Pražané mohli se ovšem sami sebou zanášet, zábava rodinná ale omrzí, a Pražané byli tehdy opravdu rodinou, byli všichni rovnoprávní, všichni stejní, „bez rozdílu stavu a vyznání“. Měli jsme se skoro rádi, bylo to ale fádání. Jistý list pražský, pokračuje bezohledně v útržkách a posměchu naproti českému národu, chtěl nám tím nejspíš z fadesy pomoci a kvůli zábavě nějaký ten kraválek v páté čtvrti způsobiti; pražský měšťanosta rozložil mu ale, že by snad mohl přece již jednou mlčet, načež se také skutečně odmlčel. A kdo měl *po něm* začít?

Fadesa byla znenáhla již strašna. „Když mají přijít, mohli by být raději již zde!“ mluvilo se rozdrážděně o Prusích, kteří se blížili, jako by se jim ani nechtělo; „nejsme povinni čekat!“ Nebyli jsme arci povinni, čekat jsme ale musili přece. Konečně vyšlo ohlášení měšťanostovo, žádající, abychom byli hodni, Prusové že mohou být již každé chvíle zde. Zároveň zavlály bílé prápory na městských budovách. I začali jsme být tedy hodni. Bílých praporů hemžilo se za několik hodin po střechách, jako by bylo veškeré po půdách rozvěšené prádlo v nerozumné zvědavosti vylezlo se podívat na Prahu a hosty její.

Také se spořitelny zavál velký prápor bílý. Tu se ale lid srotil a volal: „To je dům náš! My neválčili, my se nevzdáváme! Dolů s ním!“ Musil dolů s krásné výšky své.

Všude se shlukovaly houfce lidu a sdělovaly sobě najisto: „Zejtra přijdou!“ Zpráva došla také ven na smíchovské předměstí, také zde se sestupovali a volali: „Zejtra přijdou!“ — „Kdože přijde zejtra?“ ptal se pán, u jehož vozu bylo se kolo rozbortilo. „Prusové!“ Pán zbledl. Byl na počátku války uznal, že není v Praze bezpečno, a odjel i s rodinou svou po východní dráze do Vídně. Po bitvě u Hradce uznal zas, že není ve Vídni bezpečno, a spěšně odjel přes Linec, Mnichov, Řezno, Plzeň až do Berouna, odkudž na drahém voze do Prahy, aby byl zcela bezpečen. A nyní — „zejtra přijdou!“

Hostince byly v den ten zase jednou přeplněny dlouho přes půlnoc. „Zejtra přijdou a nevíme, co pak!“ Oni ale nepřišli. Bílé prápory se ztrácely a lid počínal brát opět v úvahu, že Praha jim není snad na cestě. „Uvidíte, přijdou jistě!“ tvrdil jeden. „Ale jděte, do Prahy že přijdou?“ odpíral druhý, „snad by se nestyděli?“

Vtom se rozlétla bleskem zpráva, že měšťanosta a kardinál arcibiskup musili vyjet někam za Vysočany, aby smluvili se s blížícími se nepřáteli. Tedy přec! Nové pošinutí policejní půlnoci, nové rozjímání!

„Nikdo nesmí jít na ně se podívat!“ křičeli všichni hlasitě.

„Toť jsem žádostiv je vidět!“ myslil sobě každý soukromě. „Proč bych *já* nešel!“

II

V ý j e v p r v n í

*Přišlo to a bylo to zde.
Jistý mudrc o roku 1848.*

„Pospěšte si, Prusové jsou již na náměstí,“ znělo dne 8. července. Inu když jsou na náměstí, uvidím je dojista, v ranním, teplém slunečku tak volně se to jde, nač tedy spěch!

A skutečně! Prusové tu byli opravdu a ranní to sluníčko svítilo na ně před Staroměstskou radnicí, jako by tam byli zjevem praobyčejným. Snad se to historické sluníčko mylilo a myslilo, že jsme o nějaké století zpět. Tak divně, anachronisticky, staromódně vypadaly ty dvě řady červených husarů, jako by byly zde zbyly ještě z doby starého Frice nebo Ziet-hena; na svých těžkých koních a v té složitosti své zdáli se nám jezdcí ti býti vším, jenom ne husary. Jakž mohli ti naši svižní, sršiví husařící jen těmto ustoupit! A vyhráli-li Prusové u Králové Hradce naproti rakouským zbraním, zde propadnou zajisté naproti pražskému vtipu, který se již již probouzí. „Podívejte se na ty plstěné roury na jejich hlavě; ty se nejspíš *lijou*, neboť kloboučník by jich od ruky nedoved.“

Ale již se husaři hnuli, aby jeli okupačnímu sboru vstříc. Hnul jsem se za nimi, hnuli se i ostatní, jen tak ale o několik kroků, pak zase vše stálo a čekalo. Nečekali jsme dlouho, náhle se volalo: „Již jdou!“ Od Celetné ulice valily se houfy, blížil se hluk. Vtom vznikne z hluku táhlé pronikavé písknutí, za ním druhé, třetí. „Probůh, kluci jim dělají kocovinu, bude zle!“ Ale pískání nepřestává, začíná se modulovat, mísí se s vířením bubnů a kolona pěší blíží se zcela pravidelně a klidně.

Nyní arci známe pruské vojsko již ažaž dobře, nyní je v Čechách as málo jen lidí, kteří by je nebyli viděli, neboť jezdili na př. lidé přes okupační čáru z Písku do Vorlíka na ně se podívat, aby se jim neřeklo, že roku 1866 Prusa ani neviděli; když jsme je ale viděli po prvé na Staroměstském náměstí, působili na nás plnou silou nového dojmu. Jaký byl ten dojem? Prusové zdají se myslit na všechno, i na „*dělání* dojmů“, a proto vybrali nejstatnější pluky své zemské obrany, krásnou skutečně gardu svou, a vyslali je k tomu dělání prvního dojmu do Prahy. Statný zjev vpravdě nám imponoval, nevěděliť jsme, že máme právě *gardu* před sebou. Nahrblým při hře své pískačům, kteří s bubeníky napřed kráčeli, mohli jsme se co zjevu nezvyklému ještě pousmát; nato jsme ale pozorovali tváře důstojníků a k žalu svému přiznávali jsme, že nevidíme v nich pověstnou berlínskou povrchnost, a pozorovali jsme zas silné

postavy a mužně zarostlé tváře vojáků, kteří v zarostlosti své zdáli se nám vesměs podobni jak bratři, a k žalu svému přiznávali jsme se opět, že jsme je sobě byli zcela jinak a *chuděj* myslili. Četa za četou kráčela rychlým, pevným krokem kolem nás, dobře secvičeným a rázným pohybem pověstné jehlovky, jejíž železné bambule u spouště byly nám nejzajímavější na celém vojsku, pozdravovala jedna po druhé měšťany na stráži stojící a my znenáhla šeptali druh druhu: „Ano, s takovým nepřítelem nelze pouze zahrávat!“ Ovšem jsme také ještě nevěděli v prvním okamžiku, že velká část mužnosti přichází na účet toho, že je zde zemská *obrana* mající v řadách svých jen muže měšťanským pohodlím zhřmotnělé. —

Když po nešťastné pro Prusy bitvě u Jenu Francouzové do Berlína vtrhli, nebyl Berlín as veselejší než Praha dne 8. července. Avšak Francouzové, mladí, narychlo sebraní hoši, byli každý za čapkou svou přišli s nasazenou, zcela opravdovou cínovou lžící, naznačující tím snad, čeho sobě od Berlína především přejou. A tím vzbudili posměvavost Berlíňanů, tito připadli na přezdívku „Löffelgarde“ a od okamžiku, kdy se přezdívka ta narodila, byl Berlín šťasten a cítil Jenu již jen polovičně. Velké, nenasytné lžíce své Prusové za čákem nenesli, vyndali je teprv později, čemu jsme se měli tedy smát? Některým byly pruské píšťaly ovšem tak směšny, že za ně odpouštěli skoro některý kousek Králové Hradce; většina diváků ale, srovnávajíc vykřikovaný obraz s makavou skutečností, byla kvůli sklíčenosti skoro zase náchylna k extrému; vtom se pruská kolona na okamžik zarazí, jeden z vojáků pruských se ohlídne, zvolá do houfu diváků: „Servus, *Neupreussen!*“ — a mžikem zmizelo vše, co klíčilo již jakožto uznání, a kolony nepřátelské byly právě jen *nepřátelskými*, nic více.

„Servus, *Neupreussen!*“ šířilo se od úst k ústům a česká krev zavířila. Tím jediným „servusem“ pokazili sobě Prusové všechno. Odtáhli do kasáren a za půl hodiny roznášela se pověst, že pruské velitelstvo přikázalo, aby na všech veřejných místech místo nápisu „Praha“ zjevil se ihned nápis „*Neu-Breslau!*“, a za hodinu bylo již na sta lidí, kteří prý viděli na vlastní oči pečeti, na nichž stálo „*Neupreussen!*“, a přinešené hotové

štítý s orlicí, které se měly prý všude zavěsit místo českých lvů.

Prusové navezli děla na hrad a rozbouřili tím upomínky na nešťastný rok 1848, vyvěsili z pražského hradu prapor pruský a prohráli tím najednou několik bitev. Co jim to bylo platno, že „Neupreussen“, „Neu-Breslau“ a „štítý s orlicí“ byly pouhým výmyslem, co jim to bylo platno pak, že vyšedše z kasáren vysvětlovali každému, kdokoli jen poslechnouti chtěl, konstrukci svých jehlovek, že mluvili polsky a česky, že se vypravovalo, že piskači jejich u příchodu do Prahy, nejspíš co pilní čtenáři vídeňské Presse, hráli ad captationem „národní“ naše „Ať se pinkl hází“, že vychvalovali Prusové Prahu do nebes, že obdivovali se staroměstskému orloji, — lid byl roztrpčen a tvrdil najisto, že na orloji tom putující apoštolové o třetí odpůldne k cizím divákům zády se obrátili a o čtvrté vůbec ani nevyšli, pro velkou zlost a lítost.

A navečer věděl lid najisto, že císař Ferdinand poslal na hrad pražský rozkaz, aby se Prusové z hradu ve čtyryadvaceti hodinách vystěhovali. Prusům prý nezáleželo, vypravoval lid, na ničem, než aby obsadili „svatá místa“ česká: Boleslav, hrob sv. Jana Nepomuckého, Svatou Horu. Nepodaří se jim to, již zejtra budou muset od hrobu sv. Jana pryč. V příjemném tom vědomí usnul lid dne 8. července, po prvé střežen děly pruskými.

III

Jak bydleli —

V kasárnách se Prusům nelíbilo; dvakrát chtěli ven, byli uchlácholeni, třetího dne však vyrazili přec. „Chcem to mít v Praze, jak jsme měli v Drážďanech,“ pravili lantveři. „Chtějí být v rodinách,“ vysvětlovali sobě dobrosrdeční Pražané, „jsouť to samí otcové a manželé a navykli životu rodinnému.“ Pruský lantverák byl totiž každý dle tvrzení svého nejméně továrníkem a vedle toho zajisté ženat, kteréž tvrzení Pražanům nesmírně imponovalo. Jediné to bylo podivné, že jim nebyla

rodina jako rodina, ba že uznávali skoro jenom „to“ za rodinu, „co“ bydlelo na Svatováclavském náměstí, na Příkopech neb jiných krásných bydlištích.

S cedulkou znějící na „jednoho muže“ v ruce, obložen veškerou zbrojí svou, ověšen pytlem na chleba a „jiné“, plecháčem na maso a „jiné“, kráčel lantverák na Svatováclavské náměstí, vyhledal udané mu číslo a prohledl si dům nejdřív zvenčí. Podívejte se na něho. Je patrné, že by vedlejší vysoký dům trochu více se mu líbil, — nešťastné, o jedničku vyšší číslo! Zabručí sobě ale: „Na, en balkon, auch jut!“ a vejde. Domácí pán běže mu cedulku z ruky, zrak jeho nedívá se příliš přívětivě na ni. „Já tu nebudu sám,“ vysvětluje lantverák, „jdu jen vyhledat vhodný byt pro pana kaprála. Pan kaprál totiž rád bydlí pěkně, on je fabrikant, tuze bohatý.“

„Mám tamhle na dvoře jizbu pro vojáky, kdy přijdou. Tam ho uveďte.“

„Pan kaprál nebydlí na dvoře, nikdy ne!“

„Naši vojáci tam bydleli ale vždy.“

„Vaši vojáci mohou bydlet, kde chtějí; my ale bydlíme jinak a zvláště můj pan kaprál, až ten přijde, bude strašný rámus.“

Domácího pána zalekl rámus, on přemýšlí. „Třeba tedy; v druhém poschodí mám pokojík. Je ale prázden, bude se tam musit teprv vnést nářadí, postel —“

„Nenamáhejte se, pan kaprál nepoleze tak vysoko, až do druhého poschodí.“

„Ke všem ďáblům, kampak ho mám tedy dát, toho vašeho pana kaprála?!“

„Vždyť je lehká pomoc, dáte ho do prvního poschodí, do toho pokoje, z něhož možno na balkon. Pan kaprál sedává odpůldne po dobrém obědu tuze rád na balkonu.“

„Ale jděte, kdepak se tomu váš pan kaprál naučil? Tam to nejde, tam bydlím sám.“

„Tím spíš to jde, nemusíte alespoň nikoho vystěhovat.“

„Než sebe, vidíte? Já se ale nevystěhuju.“

„To bude strašný rámus, až přijde pan kaprál!“

„Jsou tam čalouny, piano, voskovaná podlaha.“

„Pan kaprál bude rád poslouchat, bude-li vaše paní hrát na piano, a voskovaná podlaha mu také neuškodí. Vždyť je to fabrikant, bohatý a velmi vzdělaný muž, a nevím, proč chcete kvůli dvěma neb třem dnům mít zbytečnou hádku!“

„Ty dva neb tři dny přesvědčily domácího. „Tedy ať přijde!“

„Dám tam jen pušku a ostatní věci, jsou to jeho věci.“

Vyšli nahoru. Domácí pán šeptá něco své ženě a uvádí pak vojína do pokojů. Jizba s balkonem patrně nachází u Průšáka milost. Odkládá svůj náklad, pak se obrátí s úsměvem na mrzutého domácího.

„Viděl jsem v prvním pokoji krásné trumeau, postavte je semhle, pan kaprál bude tuze příjemně překvapen.“

„Už toho mám dost; zrcadlo to je pro mou ženu a zůstane kde je!“

„Nu vždyť by mohla vaše paní těch několik kroků také učinit dál! Ostatně jsem vám jen radil, abyste sobě pana kaprála tím překvapením získali. Na tom ale musím neústupně trvat, abyste panu kaprálovi dali sem do pokoje nějakou pohodlnou lázeň s tuší, koupát se každé ráno.“

„V širém poli taky?“

„A pak sem dejte některé toaletní věci, kartáček na zuby, kartáček na nehty; služka pak ať časně zrána vyčistí šat a boty.“ Lantverák vytáhl kapesní hodinky. „Až za hodinu přijde pan kaprál k svačině, — něco masitého musí mít, z mouky nejí; sic dělá rámus!“

Kývnul přívětivě hlavou, strčil ruce do kapsy a šel pohodlně pryč. Za hodinu skutečně tu byl — lantverák zase sám. „Pan kaprál uhostil se v jednom paláci, mně ale poručil, abych se vestěhoval sem místo něho a přijmul s tím málem zavděk, co jsem byl pro něho objednal. Nu já nejsem vybíravý, ač jsem fabrikant a zámožný. Jen klíč od domu sobě vyprosím, abych mohl v noci domů neb z domu, kdy chci. Dejte mně laskavě přinést svačinu!“

Skoro doslovně *pravdivý* dialog! —

O Angličanech se tvrdí, že umějí nejpohodlněji bydlet ze všech národů; pruská okupace, ač není sama o sobě národem, dovede to zajisté rovněž dobře. I „pradleny“ a „markytánky“

své, jež se byly nápadně objevily v plné uniformě pluků svých, umístili v bytech nejpohodlnějších a nejlepších. Hlavní třídy, Příkopy až k Řetězovému mostu, nábřeží, všechna náměstí, hrady a paláce byli Prusové sobě oblíbili především; do odlehlých míst, na př. do páté čtvrti, ani nevstoupili. Z krásného hradu českých králů dívali se důstojníci dolů na krásnou Prahu a z krásného nábřeží dívali se prostí vojínové nahoru na krásný hrad. Dole na nábřeží, kde náš Smetana složil své Branibory v Čechách, dívalo se to prý z oken skladatelových skutečným Braniborům nejlíp.

IV

— a j a k j e d l í

My také jíme, ale jak! Naše veškeré jídlo vypadá jen jak desertová hračka po pruském obědě, naši největší a nejpověstnější jedlíkové jsou „cucavými holoubaty“ vedle pruského obránce vlasti. Dobré to krmení se je však také na nich vidět, již zevnějšek jejich svědčí o tom, že blahobytné poměry jsou v Prusku trochu jiné než u nás. Jejich tělo je široká kost, tuhé maso, čerstvá pleť, lesknoucí se oko. Podívejte se na ty české čeledíny, kteří s přípřeží za pruským vojem jedou. Jindy bychom snad řekli: „Statní to čeští hoši!“ — dnes ale vidíme, že jejich tělo jest bez složitosti, tvář bez barvy, oko bez lesku. Mimovolně nás napadá jídelní pořádek chudého našeho vesničana: celý rok kroupy, krupky a krupice, polívka ze zemčat, kaše ze zemčat a zemčata na loupačku, — konečně o výroční posvícení jednou maso. A rovněž mimovolně připomínáme sobě pak zase narožní okupační oznámení pruské, kteréž předpisovalo pro cizí vojíny libry masa, kávu, housky, chléb, máslo, rejži, boby, sůl, tabák, cigára, víno, pivo, kořalku, zkrátka dvacetery věci pro den jediný. „Cožpak mají Prajzáci teď nějaké své svátky?“ tázal se zcela upřímně prostičký český dělník čtoucí oznámení to.

Jíst, jen jíst a mnoho jíst zdálo se býti heslem pruským. Dobrá třetina okupačních oznámení pruských jednala vý-

hradně o jídle. Pravili, oznamovali a zapřisahali se, že nechtějí od města ničeho mimo stravování. Na základě toho se naše zdravotověda nesmírně zadivila, když jsme čtli, že mimo denní stravu, mimo denních 40 000 bochníků chleba a bůhvíco centů ovsa rekvirovali od města také měděný drát, mapy, boty, cvočky, kůže, pytlové plátno, stearin, dřevěné strážní boudy, červené sukno, vlněné pokrývky, ruční mlýnky, vědrové sudy, zelené mýdlo, posypátko, kameny na tření barev, pravítka, kolomaz a jiné a jiné věci, jichž my obyčejně mezi potraviny nečítáváme.

Německé pořekadlo, že „dobrá vůle a hladový žaludek jsou zřídka dobří přátelé“, nemá v Čechách smyslu. Kdekoliv se objeví tu žaludek hladový, má slovanské pohostinství vždy dosti dobré vůle, aby jej naplnilo. A přece i ta česká dobrá vůle hynula již naproti tomu podivuhodnému, obrovskému pruskému hladu, nenasytný pruský žaludek byl by brzy již i samu tu českou dobrou vůli strávil. Ovšem *nesměla* se nechat strávit, neboť vysvitalo čím dál tím jasněji, že druhé pořekadlo německé, „dem Übermasse folgt der Überdruss“, alespoň pro Prusy nemá platnosti. Hlad jejich rostl jako bambus, mezi jídlem dostávali apetit. Běda, kdo by byl nechtěl mu vyhověti! Hlad a láska mají také u Prusů bystré smysly a dovedou nalézt potravu svou. Proto bylo také mezi hostiteli „z donucení“ a hosty „z nepozvání“ po celičkový den jednání a rokování, o ničem ale jiném než o stravě. Ráno káva, housky, máslo a kořalka, dopoledne „něco“ masitého, ale *velké* „něco“, v poledne nározně předepsaný oběd a mezi poledními jídly a večerní pečení ještě odpůldne něco, co nazývali „vesper“. Po prvé jsme tu slyšeli, že se „nešpory“ mohou také jíst.

Když nemusili, Prusové se ani z domu nehnu. Konečně zdálo se přece vyšším, že by nižším mohlo všeho moc škodit. I vydali jim *rozkaz*, aby — chodili na procházku. Desátník byl zodpověděn za to, procházejí-li se jeho svěřenci. Chodil po domech, prosil, domlouval a rozkazoval, až je konečně šťastně dostal na ulici. Mohs pak na nich studovat „těžký krok“.

Důstojnictvo dávalo důstojný příklad, zvláště ale tam, kde

bylo vše zdarma, neboť za peníze jedli s nechutí a viděli jsme sami, jak v hostinci jistém *tři* důstojníci platili sobě dohromady *jeden* malý beefsteak. Od časů Bedřicha Falckého nebanketovalo se tolik na hradě pražském jako nyní. Talíře nestačily se svítit, zátky nestačily lítat, — na účet města, kterému se pak přívětivě za to přiznalo, že „má takt“.

„To tam musí být také síla sklepníků?“ tázal jsem se.

„Sklepníků? Legie! Plný Hrad lidí, samý ale buď důstojník, buď sklepník.“

A dole ve městě kvetl zase obchod v delikatesách. Zastavil-li tě na ulici důstojník pruský, patrně a vždy chvátající, mohs bez otázky odpovědět: „Švertáskové jsou tam a tam, Chlumecký tam a tam, a plzeňské pivo všude.“ Po jiném se neptali.

Jako onen prostý vojín sobě ve jmenu „pana kaprála“ objednal byt, objednávali sobě důstojníci zase ve jmenu prostých stravu. V jistém nákladnickém domě pražském objednan oběd pro sedm mužů. Místo těch přišli — dva důstojníci, a pan sládek vypravuje s obdivem posud, že z donešeného do jejich jizby obědu nezůstalo ani tolik, co by kuchařce stálo za otázku: „Cožpak vám u nás nechutná?“

Z Pardubic se vypravuje: Důstojník *jeden* snědl *dva* pečené zaječí zadky a vypil na to strašně mnoho šokolády, celý máz. Za hodinu byl mrtev. Poněvadž vídeňská žurnalistika vždy tvrdila, že nejlepší člověk v Čechách je alespoň vrahem a travičem, jsou hostitelé náhle zemřelého ihned u vyšetřování vzati. Mrtvolu odevřeli a našli, že nebohému hladovci — pukl žaludek.

Odpusťte ten hltavý obrázek! V Čechách tak srdečnému jídlu nejsme ovšem zvykli, leda o posvícení, a to bude letos všude smutné.

Lid, lidé a holota

Ač se zdála Praha tuze krásna Prusům, tak krásna, že by „za dvě léta zase přišli“, jak rádi pravili, měli zde život přece jen kasárnický. Byli vzdor tomu, že násilně se ubytovali do domů, přec jen vyloučení ze všeho života rodinného, musili žít i bavit se jen mezi sebou. Ano vzdor vší opatrnosti, vzdor všem domluvám mohlo snadno dojít k nepřátelství mnohem méně glasovanému; zaťaté pěstě neskryvaly se v kapsách, — „už to nevydržíme“, „udeříme na ně“ znělo se všech stran, že až husí kůže naskakovala každému, kdož slyšel, že jehlovky jsou nepříjemná zbraň, a viděl, že pruský bodák je špičatý také dost. Jen nějaký v lid sám zasahující přehmat, a věru že nebylo dalšího udržení! Přehmat ten se očekával. „Dnes byli u kardinála arcibiskupa,“ vypravoval sobě lid, „a prosili, aby směli alespoň tři hodiny rabovat; kardinál ale nedovolil.“ A jiní zase: „Ne, byli u Bělského! Ten svlík čamaru a hodil jim ji pod nohy. Tu máte, povídal, poslední můj kabát, rabovat ale nedovolím!“

Lid se choval věru vzorně a nespáchal ani jediného excesu, ač se tomu Pr. Ztg divila. Z počátku, když byli dělníci od tak leckterého pána přenáhleně propuštěni, kterému dříve byli pomohli ku jmění, když neměli ani krejcaru více na chleba (jsou lidé, kteří se diví, že ten, kdo ničeho nemá, ničeho ušetřiti nedovede), vyšli sobě v malých houfcích do toho neb onoho pivováru, dali sobě po pintě a po krajíci chleba, nezaplátili sice, ale poděkovali se velmi slušně a slíbili s nevšední laskavostí, že přijdou zas. Nepřišli. Obec postarala se o práci a lid byl vděčen. Později, když začali Prusové erární movitou část Prahy odvážet do Berlína, slyšels ovšem jednotlivce, kteří hubovali, že nesmějí „také krást“; byli to ale právě jen jednotlivci, jižto sobě přáli, aby neuzmul se z milé Prahy ani hřebík od „těch Prajzů, kteří nosí jako žebrák pytel kolem sebe, ale k něčemu jinému“. I žebravý lid choval se tiše; Pražané nerozdali nikdy tolik almužny, mnoho-li za této

okupace, a Prusové, mající nadbytek všeho, plnili v poledne a navečer žebravé ruce a hrnky po všech ulicích. Praha byla eldorádem žebráků, po pražských ulicích vypadalo to jako na příbramských schodech u Svaté Hory a vzduchem kvičely ony zvuky strojeně zoufalé, které vždy na sto kroků zvěstují, že někde uprostřed cesty válí se protivný mrzák. Zbytky této okupace žebrácké máme zde posud.

Ještě později, když Prusové prodávali za statisíce rekvirovaných potravin za několik tisíc zlatých, nastaly ovšem scény trochu již říznější. Ale ty moje nebe, lidé chtěli sami kupovat lacině, délkou času rozohní se i kámen, — a pak, jaké by to bylo velké město, které by nemělo svou milou lůzu!

Jak již praveno, Prusové byli odkázáni na sebe, neměli styku s vlastním lidem. První den bylo ovšem mnoho zvědavců, kteří sobě nechávali vysvětlovat jehlovku a divili se ocelové paličce na ní; ale druhého dne byli se těch paliček již přejedli. Důstojníci z počátku na veřejných místech hostinských přisedali trochu dvorně, trochu dotěrně k rodinám i zapřádali hovor, — neříkám, že k žalu našich utrakvistických slečinek; právě proto ale obmezily se brzy pak rodiny na domácí stěny své a nevycházely více na ostrovy a do zahrad, — neříkám, že zas na radost snad těch slečinek našich. S prostým vojínem mluvil pak již jen žebrák na ulici a děvečka u kašny, říkajíc mu tak ledacos „slavisches“, co by ho nebylo „zu deutsch“ příliš těšilo. Ledaže u některé pruské stráže zastavil se starý vysloužilý, kterého tlačil zbytek vojenské němčiny a jenž musil stůj co stůj strážní té sdělit, že „wor ich auch Warta gstanden!“ A pak prý nemožno se na vojně něčemu naučit!

Jen mladí hoši židovští zůstali Prusům věrni, musiliť jim dát naučení, že Praha je městem německým. Kulturní tu úlohu plnili plnou duší svou, plnou silou svou i vším rozumem svým. Na jednoho zavěsil se alespoň jeden, někdy dva a víc. V středověku dávali vládcové němečtí jednotlivým rytířům milostivé povolení, že smějí tito na statku svém deset neb patnáct židů „držet, aby z nich užitek měli“. Zde se přidrželi ti hoši sami, — chci věřit, že bez vědomí starších, ač bývá víra pouhé přemáhání. Krásné věci zvěděli Prusové od nich

a velmi dobré! „Ten zde mluvil česky, je-li pravda?“ tázal se Prušák neučesaného svého průvodce. „O ne, to je jen špatný německý dialekt,“ zalhával drzý kluk, „v Uhrách jsou ovšem *mimo* Němce také Maďaři a Slováci, tady jsme ale sami Němci.“ O několik kroků dále seznámily se v průjezdě domu uši klukovy s rukou kohosi, kdož ho byl poslouchal.

Také udavačství prý kvetlo. Nevím ovšem, co by byli chtěli udávat, zda zásoby vojenské, které byly beztoho dokořán odevřeny, zda snad lidi, do kterých Prusům nic nebylo. Všechny pověsti o udavačích sbíhaly se ve výročích pruského podplukovníka Ranische, který prý byl tak ledacos pronesl. Citováno: „Již v pět hodin ráno jsou před mými dveřmi“, nebo „Nyní rozumím tak leckterým výjevům zdejším“ atp. Když Ranisch z Prahy odcházel, vypravovalo se, že na rozloučenou a z vděčnosti za osvědčený takt dal měšťanostovi pražskému jmenový seznam všech udavačů. Ta věc vypadá, jako by byla přímo z některého románu o irském agitátoru O'Connellu vyňata. Kdyby ale ten seznam vpravdě žil, prosil bych pana měšťanostu zaň, — kvůli zajímavým feuilletonům.

VI

Život veřejný a tajný

„Dal bych za to nevím co, kdybych se mohl jednou zase zasmát; už jsem se týden ani neusmál,“ pravil ke mně pražský jeden měšťan, jenž těší se pověsti, že se směje nesmírně rád a snadno. — Ano, tím vyznačil ráz Prahy celé, dokud tato nebyla okupaci navykla, neboť i člověk i město navykne konečně všemu! Praha bydlela, seděla i chodila v plné skoro němotě. Místo výměny obyčejných frází lidé na sebe se koukli i nekoukli, podali sobě ruce a rozešli se zase s tváří, jako by se byli bůhvíjak dorozuměli. A když přece něco řekli, byl to ledový, žíravý sarkasmus, jenž se neptal, bdí-li „oko úřadů zdálí“, a z něhož by nebyli měli radost ani ve Vídni ani v Berlíně. Praha byla kousavým vlkem na řetěze. Bohemia otisko-

vala sice pro rozjasnění myslí některé z oněch „Husarenstückchen“, které mají zvláštní svůj slovník, zvláštní gramatiku a pak i tu zvláštnost, že jim málokdo pro strojenou jich formu věří; Prahu ale Bohemia tím nerozveselila, neboť — „Husarenstückchen“ a pruská okupace!

Člověk rád vyvinuje vše ze sebe; co se mu štěpuje, nesmí se dít násilně, a v té době bylo našemu životu mnoho nevolaného a nekýženého vštěpováno. Hrabě Lažanský byl na nárožích veřejně dementoval pravdu, kterou byly Národní listy o první srážce u Turnova přinesly, a druhého dne dementovala hraběte Lažanského sta přibylých raněných; hrabě Lažanský slíbil na nárožích obecnstvu, že mu podá časté, hojné, vůbec všechny zprávy, hrabě Lažanský nepodal ale praničeho, protože sám ničeho nezvěděl. Zato přšelo nárožních oznámení lijákem, jakmile Prusové vtrhli. Měšťanosta vydával denně všeliká naučení, prosby a žádosti, a dvakráte tolik vydávali denně Prusové rozkazů. Byly to divné věci, jež jsme čtli na rohu každé ulice, který byl po celý den jako čtenářská beseda. Ráno oznámili jídelní svůj lístek, v poledne oznámili, mnoho-li koňů chtějí, navečer, mnoho-li platit *musí* pruský tolar a pruský groš, druhého dne, že se musí odvést všechna zbraň, třetího dne, že kordy úřednické co zbraň velmi nevinná mohou se nechat k domácí potřebě, čtvrtého, že se telegrafní tyčky a železničné koleje nesmějí bourat, pátého, že sedláci potraviny dovážející nemusí se báti o své povozy, které jim ale přece brali, atd. Ano na komandantuře malostranské bylo i ohlášení, že ztratil pruský kýs voják — čepici, která se má ihned odvést, jakmile se najde. Co číst jsme měli dost. První den, na který nebyla vydána pražádná proklamace, byl 25. červenec. Praha se divila.

Jistý takt měli Prusové, nelze upřít. Dbali přísně, aby v oznámeních jejich bylo šetřeno rovnoprávnosti. Dbali toho, nechť to již činili pročkoli. A takž se dostala čeština k veřejné platnosti také na místech, kde ji měla přirozeným právem vždycky mít a kde jí byrokratickou obmezeností nikdy neměla. V Slezsku a na Moravě divily se slovanské litery zajisté nemálo, že bylo teprv potřebí nepřátelské invase, aby jim bylo veřejně skvíti

se podle monopolního švabachu. Že prý nyní zase zmizely. Brněnský měšťanosta Giskra sobě oddechl zajisté!

Měli-li jsme dříve interregnum místodržitelské, bylo v okupaci velmi krátce a řízně rozhodnuto, kdo vlastně je za vládu „zodpověděn“. Jenže to byl jeden týden Ranisch, druhý Gruszczyński, třetí Erich, čtvrtý Falkenstein a po něm ještě několik jiných, kteří vládli vzdor tomu, že se nám ani nejmenovali. O každém z nich napřed se hlásalo, že je „strašně přísný“, konečně ale byli všichni stejní. Všichni poroučeli po vojensku, všichni hrozili, hodovali, odváželi bohaté náklady z Prahy a chválili takt obecního našeho zastupitelstva. Byli by tuze rádi způsobili kordiální jakési spolčování se pruského vojska s pražským obecenstvem, přikazovali přátelské chování, treskali přestupky. Avšak nedařilo se jinde než u pražské nadějně mládeže, která se učila podle nich exercírce a podle jejich pifferari hvízdotu, jež podnes co nejvirtuosněji provozuje. „Jen až přijdou naše hudební kapely,“ říkali důstojníci, „však přivábíme jimi Pražany.“ Kapely přišly, Pražané je poslouchali a vysmáli se jejich špatné hře. Jen těm kapelníkům, kteří jako Arionové s velkou mosaznou lyrou v ruce před svou bandou kráčeli, divili jsme se co nějaké hračce. Ku kordiálnosti ale nepřišlo ani vzdor lyrám, ani vzdor „Kde domov můj“ a „Naprej“, které všudy hráli, ani vzdor slavným zastaveníčkům, která městu našemu činili. Život veřejný zůstal chladný, ledový, až příliš opravdový.

Vydali manifest „slavnému národu“, národ četl a mlčel. Vydali manifest druhý co odpověď na manifest císaře rakouského, národ byl v pravém smyslu slova v křížovém ohni manifestovém, — veřejný život zůstal ale zadumaný a ledový. Lid sobě přál toužebně konec poměrů těch vnucených, dychtil po zprávách obrat zvěstujících, kupoval pilně „mimořádné přílohy“ pražských časopisů, kteréž vyrůstaly hojně jako ta oznámení pruské komandantury, a huboval na časopisy, že nemají toho, co se v nich hledá.

Nejvyšší napnutost byla, když jednalo se o mír a nikdo nevěděl ničeho mimo to, kdy navštívil p. Brenner p. Werthera a naopak, kdy se jednalo u Modré hvězdy a kdy u Anglického

dvora. A přec by se bylo mohlo zvědavosti snadno odpomoci, kdyby se bylo smělo. Nyní netřeba již chovati co tajemství, že *Praha byla po celý čas pruské okupace v přímém telegrafním spojení s Vídní*. Prusové ovšem se byli zmocnili veškerých aparátů a kanceláří telegrafických, byli ale přece obelstěni a divili se nemálo, že na př. na jejich cestách po našem jihu všude o jich příchodu i síle napřed věděli. Svob. p. Brenner prý užíval i telegrafu v držení pruském i úředního telegrafu soukromě chovaného, každého ovšem nejspíš jinak. Nevidím příčiny, pro kterou bych sdělil, kde ten tajný háček vězel; mohl ale pražskému životu pomoci, kdyby byl — *směl!*

VII

Časopisy

Žurnalistika je jako choulostivá magnetická jehla, zvláštnost veřejného proudu nejlíp se v ní zrcadlí. A byly to divné časy, které na ni udeřily! Žurnalisté měli dvojnásob dřívější práce a zas jen polovic, polovic odběratelstva a zase dvojnásob. Protivě té každý brzy porozumí. S docházejícími nás novinami bylo náhle jako by uťal, telegramy zhasly, nových zpráv jsi se nedopídil za žádnou cenu. Sám úřední dopisovatel „z hlavního stanu“ psal, trvám že v den bitvy skalické, památnou větu: „Již po několik hodin slyším silnou střelbu, možná, že je někde bitva.“ Po vtržení pruském bylo ale ještě hůř, neboť nebylo vůbec nic. Časopisy vycházely jen o půlarchu, ten půlarch ale stál konve žurnalistického potu. Jakmile pak konečně přece se nějaká zpráva ulovila, vydala se ihned mimořádná příloha, kterouž Praha mžikem rozebrala. Na venek nešlo zato ani jediného čísla, teprv později zřídilo se na některá jednotlivá místa spojení pěšími posly.

Pražské listy sváděly pravou galopádu svými mimořádnými přílohami. A co všechno přinášely! Redakce byla již šťastna, když mohla sdělit, že do území hohenzollernského vtrhlo celých padesáte mužů virtemberského vojska, a čtenářstvo čtlo,

aniž by se pousmálo. Ovšem, žízeň po nových zprávách byla tak velká, že ji podobnými kapkami jen ještě více rozdráždil. Když časopisy nepřinášely ničeho zvláštního, vložilo se obecnstvo samo do toho a fabrikovalo sobě samo telegramy. Však jsou každému známy ty psané telegramy o zajatém pruském princí a čtyřiceti tisících zajatých Prusů, o dobrovolnické armádě uherské a strašném řádění čikošského biče; jejich otcem byl buď nějaký humorista, buď někdo, komu záleželo vedle opozdění zemské obrany na nějaké činnější manifestaci proti Prusům. Obecnstvo sice se té manifestace nechytlo, věřilo ale psaným lžím přece, a to vzdor tomu, že již po bitvě u Sadowí bylo lživým takovým telegramem oklamáno, jež i Pilsner Bote v čele svém otiskl. Vzdělanec i nevzdělanec, úředník i nádeník stáli v bystrozrakosti své na stejném stupni, věřili všichni stejně.

„To je přece něco,“ slyšels všude, „proč to naše časopisy neotisknou!“

„Nepřejou zdaru našich zbraní!“ zněla odpověď.

„To ne, ale Prusové stojí u mašiny a nepustí tam pravdu,“ vykládal zase jiný.

A když se pak ukázalo, že vše je hrozitanská, nesmyslná lež, převrhlo se veřejné mínění zase na extrém. „Teď nebudu věřit ani psanému ani tištěnému!“

Časopisy měly ale s pruskou komandanturou mnohem větší ještě svízeľ než s obecnstvem. Kvůli císařskému manifestu zarazila Pr. Ztg vydávání své a Bohemia hrozila zaražením; věděli jsme, že tato je na podobný krutý čin příliš dobrosrdečna. Pražský deník slevoval rychle s mastně vytištěného svého nákladu a potácel se ve velmi neurčitých časových rozměrech. Večer oznámil, že od příštího dne bude vycházeti vždy ráno, a již příštího dne oznámil, že od následujícího dne bude vycházeti vždy odpůldne; pak se ale stočil nanovo. Vůbec měly všechny časopisy vycházeti kvůli pruskému censurnímu pohodlí teprv odpůldne. „Copak začnem s dopolednem, když noviny přijdou teprv večer!“ bědovali úředníci.

České listy nesly válku „Němců s Němci“ mnohem krutěji než německé. Prušáci neměli ještě českých mluvnic nakou-

peno a žádali doslovný překlad celých listů. „Tu žádost nám odpustíte,“ pravil jistý pruský pán, „já nerozumím ani slova *saského*“ (ich verstehe nicht sächsisch).

Sächsisch! Však se náš lid německy neznající mimovolně za to sächsisch pomstil; nazývalť Prusy nejinak než „ti Uhři“. Ethnografické vědomosti obou stran se vyrovnaly!

V redakcích českých povstaly ale nové hodnosti a vedle opatrných spolupracovníků seděli tu opatrnější ještě translátoři. Známo, že ani tito translátoři nestačili a že musil být Prusům z našeho středu jmenován nejvyšší, nejzodpovědnější translátor. Přítel Barák měl už divné osudy a musil již velmi často osobu svou všanc vydat. Před šesti lety sdělil mu laskavě policejní ředitel Päumann, že český národ nebude již déle šesti let živ, a nyní měl Barák právo v divadle zasednout do lóže samého policejního ředitelstva! Byla to první národní naše dohlídka a slušela nám. Päumann by byl as sotva při Žižkově smrti tak upřímně aplaudoval!

Že také Prusové věděli dobře, k čemu pánbůh konfiskace stvořil, dokázali i českým i německým listům. Sám Tagesbote, ač u příchodu Prusů byl lamentoval, že vzdělané jich německé voje nemůže tentokráte co přátely uvítat, pocítil přátelsky konfiskující jich německé ruky. Ostatně žádnému listu konfiskace mnoho neublížila. Prusové neměli buď času, buď vůle, buď lokálních známostí, aby provedli vše dopodrobna.

„Dejte mně číslo toho či onoho časopisu,“ slyšels ve filiálkách časopiseckých.

„Chcete, pane, číslo *konfiskované* nebo *nekonfiskované*?“ zněla odpověď.

Konfiskované bylo o krejcar dražší.

VIII

Jak se měli a co odvezli

Jen tak kvůli úplnosti obrázků svých připomínám také rekvizice pruské zde. Namluvilo se již o nich k omrzení a hlavy

rozbolení, mluví se posud a bude mluvit, ač toho právě v Čechách nepochopuju. Čemu se ouhoř teprv trapně učit musí, umí česká země od počátku svého historického sebevědomí již co nejperfektněji: dát sobě kůži svou zcela svléknout navykly Čechy již tak, že by jim snad nebylo ani volno, kdyby se jim to nestalo alespoň dvakráte za každý věk. A mezi tím velkým svlékáním cvičíme se pilně na menším a parcielním. Prusové se s maličkostmi a parcielnostmi nezanášejí, pracovali raději hned v rozměrech největších, takže prý v jednotlivých krajinách stáhli vše až na kameny a skály, které by byli také rádi odvezli, neboť: „Teprv co jsme v Čechách, víme, co je to skála!“ pravili.

„Ptáte se nás po novinách?“ odpověděl dotázaný pruský důstojník, „my víme jen to, že jsme se neměli nikdy tak dobře jako nyní v Čechách.“ Proto také hleděl každý něco z Čech sobě vzít na památku, ale hodně mnoho. Smetanu české dobroty sbírali ve všech její formách, kde to nešlo in natura, spokojili se s relutem. Malý příkladeček! K jisté domácí paní pražské vstoupili zrána tři vojáci, kteří byli u ní již po několik dní ubytování a stravování. Byli vším upjati a opásáni jako k odchodu.

„Jdem na dva dny pryč, paničko!“

„Sbohem!“

„Ano, ale prosíme, abyste se s námi smluvila, co nám dáte na penězích za ty dva dny, za nichž nás nemusíte stravovat.“

Původně pruskou tou žádostí ustrnutá panička musila se volky nevolky smluvit s každým na 1 zl. 50 kr. reluta denně. Vojáci ti ovšem více nepřišli, za ně přišli ale jiní. Jinde zase jim zachutnala česká kuchyně tak, že sobě vzali na památku i železné hrnky s sebou, v nichž se jim bylo vařilo. „Takových u nás neznáme,“ pravili naivně v platný důvod. A zase jinde, kde sobě byli dlouhou chvíli krátili pohráváním s pěkným domácím psem, vzali na památku hravých chvil také psa toho s sebou, aby sobě pohrál v berlínském písku. Psů zmizelo takto velmi mnoho a bylo zvláštní podívání, když za odcházejícím bataillonem nejzáz ubíral se zvláštní oddíl vojínů vlekokoucí na provazech nejrozmanitější, vzpírající se a děsně

kňučící psíky. Mnohá štěkavá species zajisté že nám takto vyvandrovala, snad přijde po ní species lepší, dokonalejší. Útěchou podobnou těšila alespoň jistá moudrá hlava české sedláky, kteří byli o celý svůj skot přišli. Mohou si teď koupit lepší!

Ovšem že zůstavili po sobě také památky, často velmi divné, jakéž zvlášť Olomúcké noviny pilně registrovaly, — jen žádné na penězích. Drožkář dostal poukázku „Der Sieger wird zahlen“, uzenář musil celý růženec knakvurštů vyměnit za malou ceduličku, na níž stálo „Der Magistrat wird zahlen“. Ano, i galantnost jejich sypala jen poukázky místo — růží a jistý hostinec pražský mohl by dát pěkné demimondní toho doklady. Proti placení byli Prusové vůbec velmi předpojatí, placení jim bylo šimérou, peníze ne. Těžko rozhodnout, lpěly-li peníze více na nich nebo oni více na penězích, na všechn způsob byla pruská láska k penězům pohnutlivější než pověstná láska Schewova a známé pořekadlo o „dvou Španělích na jednoho Italiána, o dvou Italiánech na jednoho Řeka“ atd. musí nyní zakončení své najít o „jednom Prusu“. Vše se jim hodilo, všeho potřebovali. Byli jako onen Nero v moderní bájce, který se slovy „Aj, zde mám muziku a maso zároveň“ pustil se do dud. Kdyby je bylo napadlo, že potřebují dud, byla by slavná obec pražská i dudy jim koupiti musila. Vůbec měl hospodářský úřad obecní dobrou příležitost, aby se důkladně přesvědčil, zač všeho loket. Pro pruské rekvisice byla zvláštní komise, zvláštní kancelář, zvláštní archiv. Některý den byl rekvisiční úřední „einlauf“ tak velký, že fascikule vážily se na libry. Nyní prý bude určen zvláštní archivář pro dobu rekvisic, ovšemže Němec, neboť okupace zvrátila čtvrtčeský magistrát náš opět na celoněmecký. Otázka rovnoprávnosti je rozluštěna.

Mnoho potřebovali na místě, ještě více vzali s sebou pro potřebu budoucí. Měli toho dost co odvážet. Ve skladištích erárních bylo na týden před „velkým outěkem“ plno práce a čilosti. Viděli jsme, jak přípřežní vozy odvážely stará prkýnka z postelí, staré stoly, ševcovské třínožky, ano vypravovalo se i, že na několika vozech odvezli i erární *sül* až do *Solnohradu*, byli jsme tedy přesvědčeni, že odvezeno a zachráněno je vše,

co vůbec cenu má. Zatím ale zachráněny jsou nejvíc jen třínožky a prkýnka, důležité věci zůstaly v milionových kupách zde. Zbýval sice ještě týden, kdož by ho ale byl vydatněji mohl užít! Prusové přišli a našli bez dalšího poptávání vše. Jakž by byli nenašli! Část budov byla otevřena, část sice zavřena, ale což platno naproti nepříteli zamčení, a byť byl klíč sebeopatrněji u vedlejší hokynářky uschován! Nastalo rabování důkladné, všeobecné, jakému Pražané říkají „granátnické“. Prusům se hodilo vše a odváželi vše, z hradeb fošny, ze zbrojnice prý za miliony zbroje, z monturní ekonomie za jiné miliony šatstva, mezi nímž tolik jen bílých živůtků, že na každého Prusa přišlo jich několik. Pyšnili se v tom pohodlném rouše nevinnosti před každým domem. Z dob císaře Josefa II. se vypravuje, že do monturních ekonomí byli *tehdáž* dávání ouřadníci ženatí neb zadlužení, „aby sobě pomohli“. Prusové sobě tam také nyní pomohli, mají na léta zásoby. „Já věděla, že se nám tady něco stane,“ tvrdila stará, taktéž bezděčná klíčnice, „sejček naříkal tu už několik dní.“

Jen s něčím se jim nepovedlo. Našli totiž také mnoho a mnoho bot a střevíců, z nichž měli při piedestální své nahotě a děravé neurčité bososti velkou radost. Radost jejich byla krátká. I největší rakouská bota byla pro sebemenší prusko-nordickou nohu příliš mala. Ano, pokud Prusové nekráčeli českou půdou, neměli jsme ani ponětí o tom, co je to „těžká noha“, jakož také po spatření vzácných jejich osobností teprv jsme porozuměli, proč je u nich „auf Taille“ tak vzácnou přísahou.

IX

Občané a měšťané na stráž

Jsme hanebně hodní lidé! Ani nás nenapadne, že bychom mohli být také dle vlastní a osobní chuti své živi, že by vlastní vůle naše mohla alespoň právě tolik vážit, mnoho-li váží policejní pravidlo. Jsme jako excelence ministr Goethe, který ve svrchovanosti své rozsoudil, že „dle vlastní vůle žít je

sprosté“ a že „ušlechtilý člověk touží po zákonu“. Jakmile policie a úřady odebraly se z Prahy do Plzně, kdež tak pilně působily, že máme v Praze nyní o plzeňské tak bolnou pro každého útlocitného nouzi, připadali jsme sobě hned nesnesitelně sprostí, zatoužili jsme po ušlechtilosti a z ušlechtilosti toužili jsme — po zákonech? O ne! „Zařídte honem městskou policii!“ volal jeden. „Ale honem, a to pěší i jízdní!“ prosil druhý. „Nechť se ozbrojí veškeré měšťanstvo proti té lůze, sic je zle!“ Lůza, lůza, proklaté to slovo, jímž skutečná lůza mravní obyčejně chudobu vyznačuje, stalo se obecným heslem; všeobecný byl před ní strach, obecna hrůza; od r. 1848 neslyšels tolikrát slovo „proletariát“, mnoho-li nyní. Kdo by byl jisté šosácké kruhy naše poslouchal, byl by myslil, že jsme někde v českých lesích, ale v těch Schillerových. A zatím chovala se ta pražská chudoba němě a tiše, čekala trpělivě na první hladový den a sladila sobě milé to očekávání leda úsměvem nad panskou spleteností. A co bylo lůzou opravdovou, bylo jaksi zaraženo, ustrnuto, překvapeno, takže můžeme zaznamenat znamenité, od Adama v historii nevídané, v úřední psychologii ničím neodůvodněné faktum, že pokud nebylo ani policie ani patrol, zlodějům našim neposkytovala krádež jaksi žádných půvabů více. Snad by byli vymřeli. Nemělo se to stát, voličové města Prahy pustili se do patrolování.

Avšak nikoli, nechci se poddat přirozenému svému citu, jenž je vůbec proti všem patrolám, aniž chci na útraty hodných svých spoluobčanů stůj co stůj feuilletonně vtipkovat. Vždyť jsem také hodný člověk, člověk skoro ušlechtilý, jenž také zbožně čítává spisy Jeho Excelence ministra Goethe, — a pak, abych byl upřímný, mně to věru imponovalo, když Praha konejšila samu sebe, bděla sama nad sebou.

Právníci po celý den v aktech zahrabaní, lékaři obchůzkami u nemocných unavení, řemeslníci prací utrmácení obětovali se bez reptání pro celé noci a procházeli klidným krokem pražské ulice a zákoutí, aby zimničně rozechvěné město klidu nabylo. Člověku bylo tak volno, když v noci potkal ty civilní postavy, jejichž bílé stuhy kolem rukou svítily noční tmou jako sám mír a milá domácnost.

„Dobrou noc!“ zazněl naproti tobě z patrolujícího hloučku náhle známý hlas.

„Ach vy jste to? Kampak?“

„Máme dnes Podskal. Zaobalte se, je sychravo!“ A již šli zase dál, rozmlouvajíce o tom, jak pečlivá žena navařila před východem na ponůčku čaje, „což dělá velmi dobře“, o tom, jak po válce přijdou českému národu velké koncese, „o čemž není ani pochybnosti“, i o mnohých věcech jiných, o kterých pražské patroly takto mluvily — méně. Srážek neměli naši nikdy: za prvé jich byl vždy celý hlouček, za druhé, kdyby byli přišli na přesilu, byli by sobě nejspíš pomyslili, že „meze síly naší jsou také meze policejního našeho pravidla“, a za třetí, lid neublíží svým, má k nim úctu právě jak k sobě. Ledaže ten, kdož sám není voličem, jim někdy záviděl, že mají novou omluvu, přijdou-li — v noci pozděj domů!

Opět se jednou osvědčilo, že statný občan je nejctihodnějším členem státu, přijímaje v každém poměru na sebe důstojnou formu i úrodnou činnost. Vlastně mluví spisovatel, z něhož tuto sociální moudrost čerpám, o „statném měšťanu“; mně je ale slovo „občan“ milejší, slovanštější. Vlastní měšťané naši pilně vězeli v uniformách, i ten se do ní oblík, kdo ji snad po léta již nebyl nosil. Z uniforem jsme ani před, ani mezi, ani po okupaci nevyšli; když nebylo vojska rakouského nebo pruského, měli jsme vojsko národní, a to má uniformu tak pěknou, že nevzdělaní a neznalí Prusové zatkli také jednoho člena městského sboru co „ozbrojeného rakouského důstojníka“. Poněvadž ale naše vojsko národní má sub auspiciis Steffki v srdci sice vlast, na jazyku ale němčinu, dorozuměl se zajatec s Prusy a pustili ho hned zase.

„Jak je to dobré, že máme německé komando; teď vidí ti křiklouni, jak by to divně dopadalo,“ slyšel jsem jednoho uniformovaného vlastence.

„To si myslím, ti Prusové by se nám vysmáli,“ sekundoval vedle stojící alter ego jeho.

Pustili se co nejhorlivěji do vojenských služeb, patrolovali, a to bylo dobré, stáli všude na stráž, kde bylo dřív vojsko stálo, a to bylo skoro zbytečné, menažovali se na strážích těch

z vonných košíků svých služek, a to bylo zase dobré. Byla přišla velká jejich doba, větší než za Švédů. Činili vše co nejopravdověji. „Prosím, řekněte mně, kolik je hodin,“ tázal se prostý venkovan městské stráže u místodržitelství.

„Nevíte, že se nesmí se stráží mluvit?“ odsekla tato a ohlédla se s opovržením.

Avšak vojenská jejich měla utrpět taktéž dny hořkosti. Prusové přišli a nechali jim nejdřív hlavní stráže. Pak ale, když viděli, že nejsou tak zlí, jak vypadají, zase jim je vzali. A pak jim je zase dávali a zase brali, a když bylo „liberálně“ zase dáno, bylo ochotně hned zase přijato. Byla to krásná hra!

Nejdřív jim také všechny zbraně „důvěrně“ nechali. Pak ale, když sobě Prusové chtěli prohlédnout, jaký mají Pražané vkus ve zbraních, o kterémž důkladném prohlížení se dostatečné známosti již rozšířily, musily se ručnice vesměs odvést. „Die Zunge ist des Bürgers beste Waffe,“ citoval gospodin Erich. A takž chodili na stráže sice bez ručnic, ale s patronaškou na zádech, šavlí v ruce a jazykem v obličejí němčinou nad ocel ztvrdlým.

Ostatně i to jsou samé jen maličkosti, lehké historické arabesky a feuilletonní pikantnosti. Vcelku uznával jsem i důstojné chování i skutečnou jejich neunavnost. Prospěli městu i pořádku zajisté taktéž velmi, a přál bych jim všem rády, když je těší. Jen tomu nemohu uvěřit, že by byli sami za odměnění rády žádali. Jakž se může za vyznamenání žádat! Za šlechtictví prý se ostatně u nás také žádá! Divno!

X

K o n e c

Mír byl sice ukončen, avšak okupace dlouho ještě ne. Povíдалo se, že za týden, za čtrnácte dní, osmnáctého, čtyřmécítmého. Mezitím ale ubírala se celá armáda pruská Prahou; bylať to odměna pro pruské vojíny, že mohou spatřit krásnou tu Prahu. Po divokém reji válečném nastal v Čechách velký

vojenský bál, Prusové prováděli polonézu, při níž každý byl alespoň jednou veden kolem trůnící královny Prahy, aby jí poklonu svou učiniti mohl. Některé pluky dostaly se při kroužení tom také dvakráte i třikráte do Prahy; již ale po druhé přicházeli s epoletami podkasanými, aby nebyli poznáni. Obdivovali se královně upřímně, a kdybychom sami již nebyli věděli, že je Praha krásna, chvála z úst nepřátel by nás byla upozornila. Kdekoliv je pěkná na Prahu vyhlídka, bylo pruských modráků jako naseto. Na zábradlí mosteckém viseli jako vlaštovky shromážděné k podzimnímu odchodu, s nábřežím a s Hradčany se nemohli ani rozloučit, nahoře na Letné skoro bydleli. „Škoda, že není Praha německá“, „škoda, že není Praha naše“, slyšels ze všech stran. Obdivovali Prahu, lichotili jí, — přece ji omrzeli. Mohli sobě zazpívat s českým synkem: „Což jsem se nachodil, našlapal bláta, přec jsem tě nedostal, — Praho má zlatá!“ Naše kráska nemá samolibosti, mohli se ještě více kořit a vždy bez výsledku.

Neměl jsem potud pravého náhledu o tom, co znamená slovo *omrzení*, pruská okupace mne tomu naučila. Nikdy, nikde a nikdo neomrzela tak důkladně jako Prusové nás. Zdvořilé zacházení s obecenstvem přísně jim bylo nakázáno; mohli být ale ještě zdvořilejší, přece jenom omrzeli. „Kdybychom byli doma jen z polovičky tak zdvořili, nosili by nás na rukou,“ pravil jeden, nevěda ani, jak trefně označil jistý druh domácí slušnosti.

Starali se o rychlé a pestré střídání se pluků, aby Praha každým dnem viděla něco nového. Praha se dívala na gardu s čáčkem a na linii s přílbou, na železem obrněnou kavalerii těžkou i na ditto těžkou kavalerii jich lehkou, nadívala se do zívání a — omrzelo ji to.

Ba ani věčnými rekvisicemi, poroučením, týráním nezískali sobě náklonnosti, neboť nebylo ve všem tom systému a my jsme zvykli hlavně na pořádek. Jako Bedřich Velký musil poddaným lásku k němu natloukat holí, takž byli by musili menší jeho potomci z okupovaných lásku vyrekvirovat. Zkrátka, i ty věčné rekvisice a rozkazy omrzely, s nimi omrzela celá modrá Prus.

Omrzení rostlo, až dosáhlo takřka výše omrzelosti samovraždcovy. Z dálky bdící oko slavných úřadů bylo by radostí zaslzelo nad našimi city, kdyby bylo opravdově dosti bdělo. A zas by se bylo podivilo, jak je to možno vše bez úřední inšpekce a obšírného návodu. Věčně zůstane v historii znamenán ostatně návod, jakýž se přece v bezpečné dáli od nepřítele vydal o tom, jak má okupovaný občan zacházet s nepřítelem. Nepříteli nemělo se nic dát, leda z donucení, ba snad mělo se i dobře odměřit, mnoho-li je právě slov na každou vynucenou odpověď potřebí. Hluboký v srdci žal byl sice dovolen, nikoli ale na tváři lehký smích. Každá ruka, která nevypadala tak, jako by se v pěst sbalit chtěla, byla ruka ne-loyální. Když bylo již vše ztraceno, měla náhlá zemská hotovost vše zase napravit. Slibovány hory doly: dvacet krejcarů denně, vesnice sobě mohou i kaprály své samy zvolit, — ve vyšších hodnostech chtěli páni úředníci ochotně sami vypomáhat. Vyšlo vyzvání první, vyšlo druhé, ale všude zůstalo hluché a pusto. A přece nemohou jistí páni k velkému zajisté žalu svému tvrdit, že chování českého obyvatelstva nebylo veledůstojné. Zkrátka, obyvatelstvo mělo takt, a jeden výsledek taktu toho bylo také nadzminěné, šíře popsané a obrovské omrzení.

Avšak omrzení to bylo bohužel jen jednostranné, as takové, jako když doktor Bartolo tvrdí o hraběti Almavivovi: „*Mně se už dávno zprotivil.*“ Prusové neukazovali ani nejmenší chuti ku vzdálení se, a kdyby nebyl na Prahu dorazil nepřítel nový, zuřivá cholera, snad by nás bylo vojenské jádro jejich ještě mnohem déle blažilo. Tak ale nechtěli „být déle na obtíž“ a hotovali se ku konečnému odchodu.

Před Staroměstskou radnicí sestoupily se jednoho krásného večera na téměř místě, na kterém byli před několika nedělními zastavili se první pruští červení husaři, veškeré v Praze přítomné kapely pruské. Zahrály, zabubnovaly a zapískaly několik kousků a pak zvěstovaly hlasným pokřikem, že je to „serenáda na rozloučenou“. Byli velmi pohnuti, jak povídali.

„Odcházíme co dobří přátelé!“ křičeli, na Staroměstském náměstí není ale, jak známo, žádná ozvěna.

„Brzy se uvidíme zas!“ slibovali, Češi jsou ale, jak z Presse známo, nevděční.

Odešli žehnáni, že už jdou, i zažehnáni.

NÁRODNÍ LISTY 15., 16., 21., 23., 28. září, 6., 7., 12., 14. a 17. října 1866

DONA NOBIS PACEM!
KLUB ŠACHOVNÍ A HYPERBOLICKÝ VTIP
PÊLE-MÊLE PŘÍČIN A VÝSLEDKŮ,
GARIBALDI A VDOVA, HŘÍŠNÍCI
A DIVADELNÍ REFERENTI

△ V Praze 20. října.

Dona nobis, domine, pacem in diebus nostris! — My Če-
chové jsme skutečně samé děti lásky. Jsme u věčné duševní
zimnici, u věčném rozechvění, ani na minutu není oddechu.
Vezměte letošek. Nejdřív válka, po válce cholera, po choleře
brojení proti páterům jesuitům. Jinde sobě smějí alespoň ve
fantasii namalovat nějakou Evropu „de la paix“, my nesmíme
ani ve fantasii vzpomenout na nějaký mír a poklid. Zevnějším
nepřátelům se ubránit jsme nedovedli, moru jsme nemohli,
černošaté pátery jsme prý sami přivolali. My? Nu *my* ovšem
ne; ale zbytečno se již hádat kdo, když jsou zde. Jsou zde
a s nimi to celé hejno děsných snů, jaké jsou již od Loyoly
stálými jejich průvodci: rozechvěnost náboženská, náruživost,
stranictví nové. Sotvy přišli a již vzbudili strany, hádky a so-
čení. Jakož je jisto, že páteři, považující Prahu za mnohem
méně nebezpečnou než leckterou misi na Japanu neb v Africe,
tak snadno neustoupí, jest rovněž jisto, že prodléváním jich
náruživosti ještě vzrostou.

Upřímně to řekněm, že se bojíme toho postupu dalšího; vždyť
by nikdo nebyl uvěřil, že ještě v druhé polovici devatenáctého
století mohou povstat hádky a roztržky náboženské! Cizinci sem
přišli ovšem sobě nic nedělají z toho, je-li vlast naše znovu roze-
chvěna, vždyť dle řádů svých ani nemají vůbec pocitu pro vlast,
pro národ a rodinu; běda ale těm, kdož jim vstup upravili!

Nemá to významu, řekne-li se, že nynější jesuité nedali snad
ani slůvkem posud příčiny k roztržkám; již jejich historie je
příčinou, historie učící, že byli ze všech takřka zemí vylučo-
váni, papežskými bullami potlačováni. Vzdor manifestům
a neodvolatelným bullám žijí a jsou zde i s dávnými svými
řády a historie jejich staví se náhle v obrovských svých roz-
měrech před mysl naši.

Nemá to také významu, řekne-li se, že mají jesuité nyní již svou stranu v Praze, nadšenou, rozčilenou. Kdyby nebyli přišli, nebylo by vůbec *žádných* stran, nebylo by výtržností ani rozmíšek ani hádek novinářských, v nichž jedna část kněžstva, mírem náboženským snad již rozmrzelá, až příliš vášnivě, právě proto ale také velmi neobratně se účastní. Nuž, ti pánové málo pomohou učeným páterům jesuitům; ve svých stylistických expektoracích, uveřejněných i v světských i nesvětských listech, dokázali posud jen to, že neumějí — ani psát.

Ano vzduch je těžký, vyhlídka jak příkrov černá, zpíváme sobě mrzutou: „Letěli havrani, letěli nad námi, bože, věčný bože, co to bude s námi!“ Pak ale hodíme zase po česku hlavou a pomyslíme sobě: „Když oni ne, my již docela ne!“ Byla by to ale také zvláštní věc, aby národ, který za osvětu dovedl umírat na hranicích, jen o píď ustoupil, kdyby se jednalo o nějaké duševní zatemnění. Budem ostražiti třeba jako hadi, vedle toho ale nezapomenem, že čím trudnější čas, tím více musíme starat se o to, abychom na životu vynutili zase hravost a svěží barvitost. Jistí páni již v ohledu tom se přičiňují. Praha, nespolečenská ta Praha obdrží nový spolek; bude to spolek odpovídající rázu Prahy, spolek myslí zadumaných, zkrátka *klub šachovní*, v jehož lokální možnost taktéž bychom nebyli uvěřili nikdy. Dějí se porady i přípravy pilné, stanovovat a mluvit bude se „pod obojí“, v myšlení bude volnost úplná, ano čím smělejší myšlenky, tím vítanější. Mnohému snad bude se doba zdát příliš vážna na hru. Zapomněl by ale, že nevíme, co přijde. „Konečně je všechno možno,“ pravil jeden z klubovníků nadějných, „možna je i inkvisice svatá, a pak bude dobře, když se vykážem, že máme ‚nevinné zaměstnání nějaké‘!“ Dobrý to vtip, třebaby z druhů hyperbolických!

Zvláště šťasten zdá se býti v tomto druhu vtipů pan Felix Dupanloup, biskup orleánský. Ondy tvrdil v pastýřském listu „o zlobách i znameních naší doby“ ve vsí opravdivosti, že letošní egyptské kobylinky jsou u přímém spojení s lutišskými studenty, kteří mluví „o pozitivním vědění“, a cholera že pánbůh jen proto seslal, aby potrestal Garibaldiho. Garibaldi nosí od toho dne sice flanel, však ono to ale na něho ještě přijde!

Jenže je ten malér, že obyčejně trpí „více nevinných než vinných“. Takž jsem znal zde v Praze jednu mladou vdovičku, buclatou a růžolíci, plnu zdraví i veselosti; umřela tyto dny cholerou, a přec po celé své živobytí nebyla čtla ani jedinkrát noviny a jméno Garibaldi pletla co nejroztomileji! Její dvě děti mají plné právo, aby se s nimi Menotti a Teresa Garibaldi rozdělili o Capreru i jiné dědictví.

Nadzmíněný pan biskup také povídá, že nebylo nikdy a nikdy takových hříšníků, jací jsou nyní, ba že nemá pro ně ani jména. Je-li o pouhé jméno v rozpacích, nechť nadělá z těch provinilců divadelní referenty; herci, ano i něžné herečky poskytnou mu již za dva dny celý slovník jmen — nejvybranějších! Může v tom ohledu zcela na ně se bezpečit, všude je ta náruživost i ta vzdělanost — comme chez nous!

NÁRODNÍ LISTY 21. října 1866

△

Vpravo sv. Anna, vlevo sv. Josef, vpravo sv. Ignác Loyola, vlevo sv. František Xaverský, apoštol Indiánů, vzor Radeckého, — totiž pomníku Radeckého. Pyšně vznáší se nad Malostranským náměstím rakouský maršálek stojící na štítu nešeném rozmanitými, malebně přioděnými vojíny; rovněž pyšně vznáší se nad Vltavou „apoštol“ stojící na štítu nešeném rozmanitými, malebně nahými divochy. Šťastní divochové, kteří byli mnichy na víru lásky obráceni! Sotvyže byli pokřtěni, již byli také vymořeni a vyhubeni, snad proto, aby neupadali dále do pokušení tohoto světa. Ruská vláda, obyčejně za vzor ukrutenství považovaná, šíří v severní Asii také křesťanství, s ním ale zároveň osvětu, a národové asiatské nevymírají, nýbrž kvetou a sílí se.

Ale mnohem pyšněji ještě než nachýlený poněkud sv. František stojí naproti němu sv. Ignác Loyola s hlavou mocně vzpřímenou. Zakladateli jesuitského řádu nestačí již pouhý štít, nestačí národ divoký, jeho podstavcem jest celá zeměkoule, drtící pod sebou v prach i národy i obrovitá zvířata. Myšlenka opanování celého světa vedla Loyolu i loyolity, jí se řídili vždy a všude, také u nás, kde jí dali v středu země, v středu hlavního města, uprostřed velebného mostu zřejmý plastický výraz. Loyola, kterého jesuité staví přímo vedle první apoštolky křesťanské, jenž dle smělé jesuitské legendy v nebi zachází jen s papeži jako sv. Petr velkými, jen s císařovkami jako panna Maria a jen se suverénními vládci jako bůh Otec a bůh Syn: velký ten sv. Loyola nemohl obdržet méně za podstavec než celou zeměkouli!

Ale jaké to krásné místo má socha ta! Jesuité stavěli všude a vždy — na dojem. Obrátte se zpět k Starému Městu a hned za mostem vidíte celou bývalou pevnost jesuitskou, mohutné

Klementinum, mající v objemu na dva tisíce stop, uvnitř sedm dvorů, dva kostely, několik kaplí atd., stojící na místě, na kterém dříve stál klášter, 32 domy, 2 zahrady, 2 ulice, 7 náměstí atd. ! A podívejte se před sebe k Malé Straně ! Odtamtud zírá na vás imposantní kuple jesuity vystaveného obrovského chrámu sv. Mikuláše, vedle ní ta nákladná vysoká věž, pod ní dlouhé střechy bývalého domu profesního, jehož rozsáhlost jest jen rozsáhlostí Klementina překonána. To vše stálo miliony ! K tomu sobě vzpomeňte na jesuitský konvikt v Bartolomějské ulici, na jesuitskou zahradu za přívozem, na nesmírnou, nyní botanickou, dříve taktéž jesuitskou zahradu na Smíchově ! Na venkově tytéž budovy, tentýž náklad ! A *mimo to* měli jesuité již za krátkých šedesáte lét od doby, kdy je byl páter Canisius do Čech přivedl, vlastního jmění *patnácte* milionův a Klementinum samo, když jim bylo odňato, mělo na *tři* miliony jmění svého ! Člověku jde tím nákladem a těmi miliony hlava kolem !

V Čechách dařilo se jim tak dobře, že opět a opět vyhnání opět a opět se vetřeli, toliko na počátku sedmnáctého věku byli třikráte vypuzeni a třikráte se zase vrátili. Italská jedna satira 17. věku nechává řád jesuitský mluvit :

Figlia son d'un Soldato, odio la pace.

Jesuité chtějí za každou cenu panovat, panovat, i kde jsou veškery mysle proti nim, — „odio la pace“ ! Nejdříve získají sobě bohatství, bohatstvím se dobře vládne, pak přiosobí sobě vychování, tím se vládne nejlíp ! Nestaví nikde nemocnic, chudobinců, staví jen školy, své, *jesuitské* školy. Jaké to školy byly a jsou, víme všichni a má se nyní zase každé dítě české dovědít, půjde-li to ovšem po smyslu pánů jesuitů. Blahověst, jenž je nyní nejohnivější partyzán jesuitů, arcí zase na nás houkne nějakým důmyslným : „Co jest vám po tom, kterak ten neb onen *svých* peněz užije?“ Nuže vy pánové od Blahověsta, přejem vám požehnání nebes pro vaše péra, aby se stala nejen ohebnější a méně hruba, jakž se na váš ctihodný stav sluší, ale i výmluvnější a věci znalejší ; přes to přese všechno však musíme přímo říci, že nám do užívání nabytých v zemi peněz skutečně vždy bylo, jest a bude, jakmile jimi nevládne jednot-

livec, nýbrž *celý veřejný řád*. A že již jednou jsme tací, že se neřídíme ve věci nám jasné dle nejasných autorit, třebaž blahověstných, budem vždy co nejurčitěji proti tomu, aby jesuité za nově nabyté u nás peníze chtěli vychovávat mládež naši.

„*Svých peněz!*“ Svých milionů, svých paláců atd.! Přinesli sem snad jediný *svůj* krejcar? Nebojte se, že zvrátím vaši blahověstnou otázku: „Co jest nám po tom, mnoho-li ta neb ona rodina má peněz?“ Nebojte se také, že sáhnu nyní do *historie* nabytých peněz a sdělím ten či onen případ pikantní! Jeť těch případů mnoho, počínaje od pověstného benátského procesu stran dědictví Ondřeje Lippomaniho, jenž se provedl již za samého Ignáce Loyoly, až po obrovský belgický proces stran dědictví Benedikta de Bucka, jenž se provedl již za nejnovějších našich dnů a na nějž se každý dobře pamatuje, kdož čítal na sklonku roku 1863 časopisy.

Řeknete nám snad, že řád jezuitský *pro sebe* nenabýval nikdy ničeho? Co je to „pro sebe“? Pro tělesný svůj blahobyť či pro *tendence* řádu čelící k opanování světa? Základní pravidla jezuitská stvrzená papežem Pavlem III. mluví sice o slibu věčné chudoby, avšak bez oddechu hned nato praví: „Avšak má jim volno býti, aby na universitách měli jednu či *více* kolejí, jimž se pak *odepříti nesmí, aby přijímaly statky a nemovitosti i jiné příjmy a úroky*, by jich užily ve prospěch studujících.“

Dohled nad tím příslušel ale *výhradně* generálu jezuitů, žádná moc světská neb duchovní neměla dle papežských bull výkonné moci nad řádem jezuitským, řád jezuitský stál nad panovníkem, ano i nad papežem. Svrchovatost svou sobě udržeti hleděli v době každé, hledí i nyní. Již je máme zase v Čechách —

Figlia son d'un Soldato, odio la pace!

NÁRODNÍ LISTY 2. listopadu 1866

Divné, divné věci, ba až překvapující! Nikdo by sobě nebyl pomyslíl, že v druhé polovici devatenáctého století navštíví nás ještě jednou páteři jesuité, a ještě méně bychom sobě byli pomyslíli my žurnalisté, že se o páterech těch budem hádat, třeba jen nakrátko, s učenci pražského Blahověsta. Hádat se o to, jaké místo jesuité zaujali v historii světové! Ne, toho věru není třeba a nedáme se zajisté k tomu svést. Připadali bychom sobě, hádající se tak zbytečně, jako oni zbyteční filosofové šerého středověku, kteří byli s to napsati knihu na př. o tom, smí-li se vejce v postní den snešené bez hříchu sníst. Mimo to, zdá se, že se ani historie samé nebude moci volně užívat, a bude-li se moci, odpoví učenci Blahověsta, že každý uvedený doklad vztahuje se jen k některému *jednotlivci*, který byl řeholí samou vždy zas na povinnosti své důkladně upamatován. Připomíná mně to dobu „velkého šismatu“. „Reformace církve je potřebí,“ pravili tenkrát poctiví kněží, „ale musí ji způsobit nebe samo, nikoli jednotlivec, vždyť církev nechybuje, *chybují jen jednotlivci!*“

Nevím, zašermujete-li s Blahověstem nad čarou; že ale časopis týž zalezl sobě také na nás pod čarou, musím se několika slovy zmíniti o něm, ač práce té lituju a po druhé ji zajisté nepodniknu, leda by křesťanská mírumilovnost zmíněného listu dovolila sobě víc, načež bych ovšem pak již dle nadhozené rány taktéž jinak řal. Čiňte tedy, blahověstní vy učencové, jak chcete; kam věc *sami* dovedete, tam ji budete mít!

Poslední číslo Blahověsta přináší článek „Veřejné mínění a jesuité“, článek to zčásti spletený, zčásti přímo úskočný. V článku tom připouští, že veřejné mínění lidu zastupují noviny a časopisy. Hned nato ale zase se odpírá, že v Čechách zastupují Národní listy mínění veřejné a v našich dnech jme-

novitě veřejné mínění lidu o jesuitech. Zapírání takové podobá se arcilži víc než čemukoli jinému a špatně sluší právě Blahověstu. Nechť promluví sobě redakce jeho s českým venkovanem i měšťákem, nechť rozpomene se na adresy antijesuitské sterými podpisy opatřené a v časopise našem i jinde uveřejněné, nechť rozpomene se na osvědčení upřímného kněžstva celých diecésí, a má-li vůbec vůli porozuměti veřejnému mínění, pozná, kdeže se *právem* vyjadřuje. Ovšem, *takové* veřejné mínění, jakého sobě *Blahověst* přeje, bohudík nenalezne. Rmoutí jej to a on mluví o „neslýchaném zůření“ proti jesuitům, jakého prý se dopouštíme.

Nuže, učenci jeho musili posud velmi málo slyšet, že je jim mužné slovo Nár. listů již *neslýchaným* zůřením! Kdyby neměli bavlnkou líčené nevědomosti sluch svůj až příliš pevně zatknutý, byli by slyšeli hluk Francie a Němec, slyšeli by nyní hromující Itálii! Či „dělají“ Nár. listy snad také veřejné mínění v Itálii? Či dělaly je za posledních sto let u všech třech národů k svobodě probuzených, jejichž prvním vždy činem bylo, že zbavili se ihned všeho spojení s otci jesuity? Či myslí učenci onino, že kdyby našeho listu nebylo, veřejné mínění bylo by jiné? Týž proud volnosti, který nyní celým světem hýbe, nese i národ český a není proti němu obrany leda na čas *velmi* krátký! Konstatujíce proud ten, jsou Nár. listy hlasem veřejného mínění oprávněnějším než Blahověst, kdykoli mluví v otázce jesuitské ve jménu českého *veškerého* kněžstva, které jej v záležitosti té již dostatečně dementovalo! Ale konstatování to nazývá Blahověst činem „*lid pobuřujícím*“, — chudák, co tu vše přivolává na pomoc, jakého to úskoku užívá jeho v lásce se rozplývající srdce!

Blahověst hrozí zaražením klerikálního listu politického! Prosit! Jen ať jej zarazí, vždyť jsme jednou již zjev takový viděli; nyní bude trvání jeho ještě mnohem kratší, vždyť není skoro pražádného ohlasu pro nynější zápal Blahověsta. Ovšem víme, že obětovnost bývá v případě takovém větší než rozvaha, nuže nechť se obětovnost osvědčí, nechť trvá nový list ve prospěch typografických závodů hodně dlouho a vyjadřuje veřejné mínění — členů redakce Blahověsta! Musí to být

zvláštní světla v redakci té! Na všecken způsob podobá se, že již trochu dlouho hoří, neboť dávají v článku svém na srozuměnou, že redakce Nár. listů, českému národu co do jednotlivých členů svých již po decennia známá, sestává z lidí jen *nezkušených*, a radí, abychom poučení svá nečerpali — ze Sueových románů! Arci, radit může každý jak chce, třeba nerozumně jak tuto Blahověst, v němž čítáváme jmena mužů, kteří ještě před nedávnem měli příležitost přesvědčit se o zcela *výdatné* zkušenosti redakce nyní jim neoblíbené!

O tom, co tvrdí Blahověst nanovo o jesuitech, nebudu se tuto šířit. Vždyť je mu všechno lží a klepem, co se z historie uvádí. Podle něho působili jesuité 300 let „ku blahu člověčenstva“, podle něho nebyli ani vinni třicetiletou válkou, ani českou emigrací, ani čímkoli jiným ve Francii, Nizozemsku, Polsce atd. Nebudu se Blahověstu posmívat, že odporučuje o procesu de Buckově jisté knihy, kterých posud neznám; mně úplně dostačí *stenografické* zprávy časopisů o procesu tom. Nebudu Blahověstu vytýkat, že tak hladce překlouzl přes „podporování absolutismu“, ač bych jeho učencům tak rychle ve vhodný čas zapomínajícím od bully „Iniunctum nobis“ po nynějšek mohl uvést velmi mnoho „lží a klepů“. Ba nezastavím se pro dnešek ani při jeho větě „Jsouť právě jesuité *velmi zkušeni* zpovědníci“, ač známý historický „klep“ o toulonském Janu Baptistě Girardovi i o jiných jednotlivcích velmi, velmi láká. Něco ale přece při větě té podotýkám, že totiž páteři jesuité skutečně nejsou nyní již tak nebezpečni, jak sobě mnohý myslí. Nehýbají se sice z místa, ač vidí, že „ku blahu člověčenstva“ budí v naší zemi novou nesvornost; nezdá se ale, že by byli příliš počítavi, sic by se zajisté nenechali v Blahověstu chránit podobně *vyzývavým* způsobem! Trochu více opatrnosti neuškodí, pánové, kam věc *sami* dovedete, tam ji budete mít!

NÁRODNÍ LISTY 9. listopadu 1866

MY A PENÍZE — ŠKOLY V OČISTCI
PŘÁTELSTVÍ NA VYŠEHRADĚ
NOVÁ VÁLKA A SUCHÉ ŠVESTKY
ZMAŘENÉ I NOVÉ NADĚJE

△ V Praze 17. listopadu.

Konečně že nám nějaké lepší časy kynou! Posud jsme měli všeho dost, země, lidu, ducha, intelligence, ba skoro bych byl napsal, že i svobody; ale peníze byly to jediné, co scházelo. Dost země, ale odprodávali jsme ji cizincům, lidu dost, ale nahotou svítícího, ducha dost, ale žádných kupců proň, intelligence dost, ale v službě cizí! Vrhali jsme se z nedostatku zvonící hmoty na ideální matematické hádanky a vypočítávali jsme, mnoho-li bychom musili dostat *jenom* peněz, aby se odpomohlo národní mizerii, hlavně ale mizerii duševní. Do té „pomoci“ počítali jsme vystavění Národního divadla a přidání Střeleckého ostrova k němu co letní apanáže, Rohanský ostrov pro Sokol, Žofín pro Hlahol, pro Uměleckou besedu palác po celé straně Příkopů s velkolepou obrazárnou, ditto knihovnou, ditto koncertním sálem, pro literaturu kasárna na Hradčanech atd. Jeden to chtěl způsobit za jedenáct milionů, druhý lacině, pouze za pět. Hanebně lacino! Nyní ale je po výpočtech i po stescích! Peněz bude dost a dost a ještě víc než dost, Wanderer už je oznámil. Ještě jsme jich sice nespatri, avšak musí být dle něho již dlouho na cestě, nejspíš jdou přes Vídeň, speditérským domem Wanderer. Jsou to samé prý ruble a za krátko budou Čechy zaplaveny penězi; tedy pozor, ať nejsme překvapeni, ať se nezblázníme radostí! Překvapení ovšem není tak snadně možno, neboť jsme my Čechové prý vynálezci panslavismu, a porozumíme tedy snadno každému zjevu jeho, byť byl třeba kyrilikou do kulatého zlata ražen!

Jakž ale, kdyby přec nepřišly? Máme své miliony dále — jen vypočítávat? Jak si pomůžem, je-li kletba věčné chudoby nad námi vyrčena? Nejlíp by bylo ohlídnout se po dobrých příkladech a tu bych radil, aby se veškerý národ český dal k jesuitům. Řeholníci ti učinili slib věčné chudoby a vládnou

miliony, ano snad sty milionů. Skoro denně čtem, že koupili nový rozsáhlý statek, rozsáhlé nějaké panství. Podle základních svých pravidel smějí mít statky a peníze jen pro koleje, pro školy své. Na každou novou školu vybírají ale od „zbožných“ lidí nové příspěvky, řeholní jmění sotvy se menší. Je v tom jen starost o budoucnost. Až bude konec všech dní, až se blížít bude všeobecný vyprodej před posledním soudem, vyprodají také oni a nabytými prostředky zřídí kolegia v očištění, kamž budou kvůli vyučování chodit na misionářskou dovolenou z nebe. Do nebe přijdou všichni, to se rozumí, — pomoz jim tam nebe samo!

Prozatím spokojují se co skromní lidé s pozemskými hříšnými oudolými, na př. s Čechy. Nyní je sem přišel navštívit pan generál, jenž se těší nevyslovitelnému jmenu Bekx, a usídlil se poblíž svých vyšehradských přátel. Pražští přátelé jesuitů chodili dříve za nimi až do Kolína nad Rýnem, jesuité jim to nyní splácejí, k velkému našemu potěšení. Takové staré přátelství je pohnutlivé a obyvatelé vyššího Vyšehradu namáhají se, aby dokázali, že jsou Čechové ušlechtilého toho pocitu skutečně schopni. Právě nás zase ad maiorem Societatis Jesu gloriam perou v Časopisu katolického duchovenstva. Vyšehradský učenec vynaložil mnoho satirického louhu na prádlo to a směje se rovněž uštěpačně jak důvtipně Nár. listům, že píšou o církevní historii a ondy v Bubnech ani nedovedly rozeznat — krejzlík křížovnických alumnů od krejzlíku světských alumnů. Inu člověk, třeba by se neznal v krejzlíkovědě, může přece spíš psát o historii církevní než o historii jakékoli týž vyšehradský spisovatel, kterému jsou Keltové Slovaný a Baleary — bílými horami!

„Budte rádi, že máte jesuity zde, nevěděli byste o čem psát!“ pravil kdosi v nejvyšším rozhorlení. To by bylo arci něco, — kdyby to bylo pravda. Předmětů a osob a udalostí je věru dost a dost, o nichž by se mohlo nejen často, nýbrž i zajímavě psát. Nad čarou možno psát o programu p. Beusta, jemuž berlínské listy věnují nejhoroucnější nápady své, nad čarou možno rozebírat ještě trochu letošní válku a rozebírat již i tu, která dle rozmanitých mraků „co nejdříve hroziti počne“.

A pod čarou, — sem se hodí všechno, třeba i ty odbyté a neodbyté války! Je konečně i pro feuilletonistu zajímavé stopovat dojmy ty obecenstvem hýbající. Velevýznamné je na př. to, co sobě již nyní zase lid o Prusích vypravuje. Pruští důstojníci prý v převlecích civilních přecházejí přes hranice do Čech, aby zde, kupující — suché švestky a navařená povidla, dokonali svá započatá polohopisná studia. Myslím, že je to pouhá fantasmagorie, něco retrospektrálního, vztahujícího se k loňským švestkám, z nichž jsme teprv letos zažili jak šťovík kyselých povidel, a suší onino švestkáři a zavaření povidláři že jsou zcela jen prostí lidé. Čiže by sobě nedali pokoje a pořád a pořád se učili? To by byl divný lid, že ne?

Snad nenechává svědomí těch v pokoji, kteří byli za praktického pobytu v Čechách učinili sliby hned pro věčnost. Co je tu posud nesklížených srdcí ženských, kteráž se již viděla šťastna na pobřežích zeleného Rýnu nebo špinavé Sprévy. Bez ohledu na panující v Rakousku konkordát sypali důstojníci pruští zásnubních slibů po všech štacích svých. A po ukončení míru, v den, kdy měli zase přijít za účelem nejmírumilovnějším, přicházely místo nich prázdné listy nebo docela nic, nebo i o chatrnosti pruského vtipu svědčící velká bedna naplněná — hadry, jak se stalo v městečku jistém. Posud se ovšem neslyší, že by bylo již některé srdce bolem puklo. Je tomu již tak, že

z počátku trochu slzí,
pak lehké pohnutí,
pak někdy vzpomínání —
pak zapomenutí!

A která je teprv u pohnutí nebo u vzpomínání, dojde zapomenutí v příštím masopostě, jen ať chodí pilně do plesů a dá se zapsat do nového klouzačského spolku! Nepodaří-li se v noci, podaří se ve dne, nesklouzne-li po parketách, sklouzne po ledě — do velebeného stavu manželského. Pomahejž nebe!

△

Buď že stárnem, buď že jsme přesyceni, možno je ale také něco ještě třetího, — tolik je jisto, že obecnstvo stará se o nový sněm a nové sněmování trochu míň než málo! Desátá hodina dopolední již hezky dlouho odbila, ano již spadla i čtvrt s pověstné chraptivé věže mikulášské a odrazila se pohodlně o dláždění i domy prázdného Pětikostelního náměstí. Je prázdnó, zející prázdnó zde, a přec je *teprv druhé* zasedání! Co tu bývalo jindy „lůzy“, nad kterouž Herbst vzdělané slzy plakával, že není německá, v kterémž případě by arci náhle postoupila na „národ“! Jasným vzduchem rozložila se nuda, prázdná nuda, a přec: což ten letošek přinesl věcí velkých a což by mohlo velezajímavých sněmovních následků z nich býti! Ale není jich, a proto je zde prázdnó. Někdy přihrčí kočár, a vystoupí-li nějaká hodnostářská veličina, zazní uvnitř průjezdu volání do zbraně. Někdy ubírá se pohodlným krokem k sněmovně poslanec z „lidu“, osobnost v dějinách české politiky známá; kráčí pohodlně, podívá se pohodlně nahoru k Hradčanům, kde snad r. 1848 nebo 49 také „zasedal“, pak zmizí pohodlně v pohodlných vratech. Za chvíli vystrčí z vrat těch portýr svou pyramidálně přemovanou hlavu, dívaje se, zdaž se zas někdo „netlačí“. Poslancové ale jen kapou.

Vejdem také dovnitř. Můžem to učinit snadno: studentíci netlačí se kolem vchodu, aby čekali na nějakou tu retourku právě tak, jako uměnímilovná židáta čekávají v operní večer před divadlem, vchod je volný a portýr, ač nás nezná, salutuje přece radostí, že zase vidí člověka. Přejdem schody, vstoupíme na galerii. Je „hezky“ prázdnó, první řada trochu obsazena, druhá napolo, třetí „neurčitě“; můžem sobě vybrat místo. Před námi sedí dámy; mluví výhradně a dobře česky, je vidět, že sněm zajímá již jen české kruhy, vždy o něco ještě čilejší a živější.

Dole je skorem ještě prázdno. Máme času dost, abychom změřili okem všechny ty pozlacovačské kruhy a pruhy na stropě, abychom studovali na stěnách harmonii barev i prohlédli sobě safiánem potažené sněmovní bojiště. Tam naproti jsou zrovna pod stropem tři balkónky, vlaštovčí hnízda, jimž přírodozpytci dali pyšná jmena „žurnalistických lóží“. Spatříme v nich, až se tapetami pokryté stěny otevrou, několik známých tváří, pohřešíme v nich některé, jimž jsme byli co stálým sněmovním „méblům“ navykli. Pohřešíme tam přívětivého Bozděcha, pracovníka to pro zručnost svou známého, pohřešíme také typické hlavy Zelinkovy, jehož špičatý nos a pichlavé sivé oči sypaly na referát posýpátko věčné žluči a jenž vždy jako sup divoce ze svého místa vyletěl, kdykoli dole něco se dělo na újmu české strany; oba spějí na Volšanech. Ztratil se ale odtamtud i jeden živý, totiž ve Vídni nyní meškající Ohéral, jenž druhdy na vídeňském sněmě co Slovan seděl na samém kraji liberální levice, tak daleko na kraji, že až přepad a později v Praze proti Slovanům psáti musel. Ohéral seděl také zde vždy na nejkrajnějším místě nejkrajnější lóže, v níž je dle starého „sub luce umbra“ proto největší tma, že je nejblíž u okna. K oknu tomu dostal se kdys intrikou Zelinkovou, — „ať se nastudí!“ —

Dole na bojišti procházejí se sněmovníci klidně a mírně, přívětivě a přátelsky. Je tu jasný vzduch uvnitř jako venku v přírodě, — jako by tu nesídlil ještě posud živý synátor příliš pozdě zesnulého Schmerlingova systému! Ba ani ono mračno, které každý očekával, neukázalo se posud; míním očekávanou ráznou interpelací stran páterů jesuitů a následující nato žádost sněmu k vládě, aby nás páteři ti více neoblažovali. Nejde to prý, je to prý věc velmi nesnadná, takřka nemožná. Jedná prý se o dobré srozumění se šlechtou, z níž značnou část na své straně má ona sněmovní kapacita, která tamhle u okna právě rozmlouvá s nejvyšším naším církevním hodnostářem. Kapacita ta je na české obloze tolik, mnoho-li byl kdys na francouzské Joseph de Maistre, muž duchaplný, katolík horlivý, jenž vynašel větu, že „katolická knížata déle žijou než protestantská“. Ten prý by nesouhlasil, za ním prý nesouhlasili

by jiní, proto prý, — již Puchmajer nemiloval to slovo „prý“.

Znenáhla se lavice přece plní. Leckde se hubičkují poslanci jako holoubkové, — je vidět, že je teprv druhé zasedání. Konečně — poněvadž začátek určen na desátou hodinu — zazní k jedenácté přece již předsedův zvonek. Poslancové se baví dál, ale trochu přitlumeněji. Zrovna pod námi sedí Němci, přátelé „interessenvertretungu“. Poznáš je podle toho, že jeden čte Tagesbote, druhý Kladderadatsche a třetí že vidí svůj interes v ukazování krásných, zajisté českých sklíček, barvených a leštěných imitac to rubínů ze Zelené komory drážďanské a modrého démantu z pokladny moskevské. Máme na ty pány pouze pohled „à vol d'oiseau“ a Heine by měl radost, jaká je tu síla krásných pleší. Vlevo ku zdi ukazují se již živlové slovanští; v rukou rusofilských pyšní se tam Le Nord, trochu dále černají se naše Listy. Pak se přesune oko na centrum, kde se proplítá „starší“ i „mladší“ strana česká, pak přeskočí na pravici, kde sedí „v dskách zemských“ zapsaní, — zkrátka, vše je v starém, nerádo navyklém a nám málo přejícím počtu i pořádku!

Přečetly se došlé spisy, udělilo „kvůli rodinám“ několikero dovolené, pak se přikázala adresa nejbližší schůzi, pak se děla verifikace voleb, pak — nu však to náš referent všechno ví! Blíží se ale již dvanáctá, a co se oběda týče, je pedanterie věcí takřka poetickou. Ano, kdyby se jednalo o jesuitech, obětoval bych i večeři k tomu.

NÁRODNÍ LISTY 24. listopadu 1866

PŘESROK JE MÍR — ŽENSKÝ RUCH
PRAŽSKÉ BEZKRINOLENKY
NOVÝ ASYL PRO POESII
JESUITSKÉ DÁRKY VÁNOČNÍ
NĚCO PRO VYŠEHRA D

△ *V Praze 1. prosince.*

Byli bychom brzy usnuli, kdyby nebyly přišly ty dvoje volby pražské. Bílá zátka bouchla ze zeleného šampaňského hrdla, škubli jsme sebou a usmáli jsme se trochu. Avšak ten úsměv byl půl jenom úsměvu a půl zkamenělé tradice. Prvější půlka zrodila se z přesvědčení, že se ještě vůbec *něco* děje, druhá půlka, trochu pouvadlá a trochu povybledlá, pochází ještě z dob, kdy se dělo *víc*. Obličej je již zase hladký, výraz úsměvný ustoupil výrazu lhostejnosti, díváme se líně na nebe, nebude-li potřebí deštníku, a vzpomenem-li sobě na sněm, zívнем sobě, aby se nemyslelo, že se nás pranic již netkne. V ostatních sněmech rakouských to bují a kypí, náš sněm je tichým tala-poinem a dívá se na vlastní svůj pupek, aby v bohumilém počínání tom byl uznán za hodna poznati účel i cíl českého tohoto světa. Nebozí ti političtí astronomové, kteří myslí, že bude nová vojna, nová bouřka nebo vůbec něco nového, co hřmí a burácí! Jsme tuze líní na to, abychom bouřili, a blesky našeho ducha jsou jen sváteční a chováme je jako Offenbachův Joviš v kartánku. Jste-li vůbec lidé moderní, víte, že moderním světem vládnou jen peníze; podívejte se tedy, co nyní peníze dělají. Před rokem lítaly o překot ze spořitelny — a letos byla válka, nyní převyšují spořitelní vklady daleko veškeré spořitelní výplatky — a napřesrok bude tedy mír. O ta němá tvář má divný pud, my mu nerozumíme, a nazýváme jej proto cizím slovem instinkt! *Válka nebude!*

Budem tedy každý obmezen jen na svou domácnost, kdo vůbec nějakou má. A že v domácnosti je vždy žena hlavou, bude příští rok patřit ženám. Ano, ve světě ženském počíná být živo, ve všech dílech, na všech koncích světa. V Americe dovolávají se ženy volebního svého práva, v Anglii domáhají se doktorátů, předoceánské i zaoceánské časopisy plní se

články o nich i od nich. Módní žurnál, pec, punčocha a káva mají význam jen pro slabší slabé pohlaví, silnější slabé žádá sobě již jiných kolbišť a jí beefsteaky. Ba došlo již tak daleko, že v gubernii nižněnovgorodské musili až zákonně ženám — nošení krinolin přikázat! Proč sobě ale ty nepřítelkyně krinolin volí také tak podivné názvy! V Rusku nazývají se negativně nihilistkami, u nás pozitivně americkými klubistkami.

Ženský svět cítí se býti povolán vládnouti ostatním světem a má pro svůj cíl důmyslný důvod, že je ženštin na světě víc než mužů. Císařovna Evženie počíná kolo dějin již v ženském smyslu otáčet. Vyjádřila se, že jakmile poslední francouzský voják z Říma se vystěhuje, ona se tam vestěhuje a samojedina bude na ochranu papeže tvořit francouzskou okupaci. My Češi, kteří tak málo ztratit můžem, snad že z obecného ženského ruchu leccos ještě vyzískáme. Již nyní čtem při každé vlastenecké příležitosti, že české naše Američanky či bezkrinolenky rozumějí dobře českým snahám, že se sdílejí v každém duševnějším hnutí českém. Budem jim již povděční, dovedou-li ženy české, posud málo tklivé, převrátiti jen na pilné čtenářky. Již jich má písemnictví naše tuze potřebí! Vůbec by se měla pěkná literatura snad už zcela uchýlit pod záštitu pěkné pleti. Mužové ztrácejí víc a více smysl pro poesii, tedy i schopnost vytvořit něco poetického, a bylo by tak pěkné, kdyby krásná pleť zavládla báječnou říší poetickou! Čekáme toužebně těch českých Sappfónek! A z pěkné literatury snadno přejít i na věštbu vážnější a brzy by ony „dvě věhlasnie dievie vyučenie věščbám vítiezovým“ z Libušina soudu nebyly pro nás pouhé museální unikum.

Jak krásné by tak bylo, kdybychom pomocí takovou mohli nyní již pod čarou začít kněhkupecký rozhled na literární vánoční dárky! Budem letos zase vypadat jako ty pověstné vánoční děti dívající se z ulice do oken bohatců. Výroční bledé a chvějící se feuilletony popsaly je již dosti často, každý čtenář tedy ví, jak asi vypadáme. Za skly německých kněhkupectví vidíme nové knihy, skvostné blýštící se vazby, za sklem českým zeje stará poušť. Vyjde-li něco, bude to nejspíš v černé vazbě jednat — o jesuitech. Tak na př. odporučujem

nyní vyšlé svižné Jesuitské melodie, jež jsou psány *proti* jesuitům, a neodporučujem jistou vyšehradskou brošurku, psanou *pro* ně. Ten Vyšehrad má malér i v historii i v literatuře, v milostných písních i brošurách! A jak lacina je ta brošura! Platí zde opět staré pravidlo: „Pro děti za polovic“; — „rozumní lidé ale neplatí pranic a jdou dále!“

Brošura ta dotýká se také mé osobnosti, a měl bych jí tedy odpovědít. To je ale věc poněkud obtížná. Kanovnický vyšehradský žurnalista pohybuje se s onou elegancí, jakou mívali předpotopní žurnalisté asi za doby mamutů, a rukavičky své z červeného hedvábí považuje také on za šat zcela zbytečný. Jemu je lehké nadávat, když ho nikdo nečte; co by ale řekli tisícové našich čtenářů, kdybychom pokračovali v jeho tónu! Ne, já nechci to hřímavé národní „fuj!“ vyvolat! Já, zastrašen tím hlubokým úpadkem duševním, jaký se v oné jesuitské brošure jeví, modlím se ve své neprebendní skromnosti jen, aby mne nebe nenechalo podobně na duchu zestárnout a tělo mé neoblilo oním tukem, jenž jak figura ukazuje, bráně vši osvětě, přec jen slouží konečně jí.

Brošura hájí jesuity *rozhodně* a to je také dobře. „Buď jednou jdi stále *určitou* cestou, neb druhou: cesta *mezi* cestami není cestou,“ praví Eötvös. Vyšehradský učenec mně odpustí, že cituju z *lidí*, a nikoli dle příkladu jeho ze „sněmu zvířat“, jehož je on vlastnoručním otcem.

NÁRODNÍ LISTY 2. prosince 1866

ŽIVOT VE SNĚMU — NÁRODNÍ PRUSKÉ
ODMĚNY, PRESSJUDOVÉ ČILI LES
JUIFS ERRANTS LITTÉRAIRES
A MEKLENBURSKÁ VZDĚLANOST
Z JIŽNÍCH ČECH

△ V Praze 8. prosince.

Konečně padlo trochu vláhy na žíznivé duše naše! Dláždění Pětikostelního náměstí setkalo se mimo známé mu „volené“ nohy také s nohami nevolenými, galerie byla naplněna, ano namačkána, a našli se lidé, kteří bez naděje na vyniknutí v řečnictví, na rozhodující svůj hlas nebo na skrovnou jen dietu vydrželi v sněmovně od ranní desáté do večerní desáté. To není sice tak mnoho, jako dokázal onen zaoceánský řečník, jenž deset hodin v jednom kuse *mluvil*, je to ale dost. Zato šli s odměnou v hlavě domů, mohli při večeři vypravovat, co viděli a slyšeli, a jistý pán má dle tvrzení svého zvláštní ten a zaviděníhodný výtěžek pro celý život svůj, že za jediný den slyšel 211 sněmovních „výborně“ a 145 „oho!“ Poslednější váží mu víc než prvější, neboť náleží pán ten k přivržen-
cům užší říšské rady. Ani by člověk neuvěřil, že jsou ještě takoví Bobčínští, již blažení, ví-li jen svět o nich, že vůbec „žijou“!

Jak asi budou nadávat oni žurnalisté, pro něž jistý diplomat německý vynalezl klasické jméno „Pressjuden“! „Pošlete mně jednoho tiskového žida,“ psal do Vídně, a historie zaznamenává, že ve Vídni nepřišli pro zakázku tu v pražádné rozpaky. Nebohá historie, co to vše musí zaznamenávat! Z nejnovější doby není v tom ohledu nic tak zajímavého jako žádost pěti pruských generálů k berlínské sněmovně, aby byli za služby své v letošní válce odměněni nějakou tou pensičkou. Neřekli, jak velkou, neobmezují ale dobročinnost tentokráte *pleno titulo* pánů zákonodárců. Praví a píše se, že také Bismarck a generálové princové čekají národní odměny, že však o ni zřejmě žádati nechtějí. Proč bychom tomu neuvěřili; tíže ale již uvěřit dodatečné pověsti, že všichni ti majitelé letošní slávou ozářených epolet chtějí peníze, a sice třeba mnoho peněz, jen proto, aby je — darovali válkou stíženým českým krajům.

Ty časopisy snesou mnoho zpráv, ze všech koutů světa, a nelze upřít, že pilný čtenář konečně váží mnoho encyklopedických vědomostí z nich i dosti jasný obraz světa, ač umí-li porovnávat a vybírat. Komické je, s jakou upřímností někdy o sobě píšou žurnalisté Němci; ani sami netuší, co vše o sobě světu vypravují zajímavého. V tomtéž čísle na př., ve kterém Augs. AZ nadobytě humoristicky líčila nevzdělanost a neobyčejnou surovost veškerého českého světa, v němž prý stý teprv dovede místo podpisu udělat *trochu* rovný kříž a abecedář má se již „za znatele nejtajnějších věd“, sděluje také vypsání konkursu na učitelské místo někde v Meklenburku. Na tomto pěstovateli německého ducha žádá se, aby uměl slabikování a čtení, švabachem i latinkou psát, ve „*všech čtyrech* speciích“ z hlavy a na tabuli počítat a konečně písne kostelní zanotovat tak, aby se nikdo nesmál.

S tou generací, kterou odchová, nebude lze pro ducha-plnost její ani vydržet! Co je naproti nim náš venkovan, který dovede i velké politické deníky s prospěchem čítat! Ano, „pressjudové“ mají velkou ještě práci s námi. Musí se jim ale přiznat, že se činí a přičiňují, že nikde nelenoší, ani u nás ani vedle nás, ni v Evropě ni v Americe, ni v Ženevě ni v Paříži. Právě nám dává nový toho doklad nejnovější číslo pařížské *Revue critique*. Umístili tam článek proti rukopisu Kralodvorskému, proti důkladnému o něm spisu Légerovu, proti všem, kteří proň mluví, i proti českému národu, který jej zrodil. Je to ovšem kritika jako „*lucus a non lucendo*“, mluví se tam o „zbytečnosti“ nových důkazů, any prý posavadní důkazy jsou jako slunce jasny, vůbec mluví se tam tak, jak se mluví v *Presse*, *Neue freie Presse* i jiných vždy důkladných a rozvážných časopisech. „Pressjudové“ mají po celém světě stejný sloh, stejné vědomosti i stejnou — vůli. V nich je zobrazeno splynutí Rámy s Hanumanem, jenže z onoho objetí, které syn božstva věnoval personifikaci němé tváře, králi a vůdci opic Hanumanu, podrželi jen ten významný úšklebek němé tváře. Ten věnují celému světu v milé nestrannosti, jím realizují Schillerův ideál o splývajících milio-nech, — „*diesen Kuss der ganzen Welt*“!

Zato bují domácí rozkolnictví v českém národě tím utěšeněji, pro- i protijesuitism jsou sobě co nejdůkladněji v národně ježatých vlasech. Někteří anonymové z jižních Čech vzkázali nám cestou veřejného tisku, již ale pro každého přístupnou, nejvyšší svou ošklivost za naši odpověď na vyšehradskou projesuitskou brošurku! Nač takovou *skočdopolskou* anonymitu při věci tak jednoduché, nanejvýš snad o slabém tělesním organismu svědčící! Vždyť má každý plné právo, aby mu bylo na těle nebo i na duchu nanic, jenže ovšem to nemusí hned celý svět vědět! Ostatně dostane se polekané duši jejich vydatné pomoci. Píše se nám, že pro jižní Čechy vyprošeno celých *osm set* páterů jesuitů, a tvrdí se zcela určitě, že ani jediná nula není přilhána. Nu, to snad bude přece dost!

Vyšel jsem si dnes na sestřihování a sešívání časopiseckých novinek, snad se mně odpustí, vždyť má konečně i sbírka anekdot svou literární oprávněnost, proč ne takové feuilletonní „mungo“. Na počátku války amerického Severu s Jihem vynalezli průmyslníci američtí látku „mungo“ vyráběnou z hadrů; padala v celých kusech s vojínů. Moje mungové řádky jsou určeny pro jediný den a tak dlouho snad přece vydrží!

NÁRODNÍ LISTY 14. prosince 1866